

በሳተላይት መረጃን መሰብሰብ ተችሎ ነበርና የሰለላ እምብርቱ ዋጋ ቢሰ ሆነ። ተማሪዎችም አሜሪካን፣ አሜሪካም ተማሪዎችን ተገላገሉ።

አጼ ኃይለስላሴ ተደጋግሞ እንደተገለጸው ኢትዮጵያን ዘመናዊ አገር ለማድረግ የውጭ እርዳታ የግድ አስፈላጊ መሆኑን በማመን በዲፕሎማሲው መስክ ልዩ ጥረት አድርገዋል።

ከአፍሪካ መሪዎችም ተወዳዳሪ ያልተገኘላቸው አገር ጎብኝ በመሆን /የዓለም አገራትን በመጎብኘት/ የአንደኛነቱን ስፍራ ይይዛሉ። ይህም ለመዝናናት ሳይሆን እርዳታ ፍለጋ ነው። ከግንቦት 1946 እስከ ታህሳስ 1947 ዓ.ም ድረስ ባሉት 8 ወራት ውስጥ ከፍተኛ ባለስልጣናቸውን አስከትለው አሜሪካን፣ ካናዳን፣ ሜክሲኮን፣ ዩጎዝላቪያን፣ ግሪክን፣ ፈረንሳይን፣ ሆላንድን፣ ምዕራብ ጀርመንን፣ ሲውዲንን፣ ኖርዌይን፣ ዴንማርክን፣ እስትሪያን የጎበኙ ሲሆን፤ በህዳር 1949 ደግሞ ህንድንና ጃፓንን እንዲሁም ሌሎችን ጎብኝተዋል።

ዋና አላማቸውም የኢኮኖሚና የቴክኒክ እርዳታ ለማግኘት ነበር። ለምሳሌ በህዳር 1949 ጃፓንን በጎበኙ ጊዜ በቶኪዮ ከተማ ለጠቅላይ ሚኒስትሩ ባደረጉት ንግግር "የአገራችንን የተፈጥሮ ሐብት በስራ ለማዋልና የህዝባችንን የኑሮ ደረጃ ከፍ ለማድረግ በያዝነው ተግባር አፈፃፀም የጃፓን ገንዘብና የቴክኒክ እውቀት ተካፋይ እንዲሆን በደስታ የምንቀበለው መሆኑን ለክቡርነትም ለማረጋገጥ እንፈልጋለን" ብለዋል። በሌሎች አገራትም ተመሳሳይ ተግባራቸውን እንደቀጠሉ ግልፅ ነው። አገራቱም ኢትዮጵያን በማዘመን ረገድ የየድርሻቸውን ተወጥተዋል።

እነዚህን የመሳሰሉ የሰልጡን ባዕድ አገራት አስተዋፅኦ ሰናይም እንዲሁ በችሮታና በርሀራሄ ለኢትዮጵያ አዝነው እንዳደረጉት መወሰድ የለበትም። አገራቱ የየራሳቸውን ጥቅም፣ ክብርና ተወዳዳሪነትን በማሳየት ፖለቲካዊ ትርፍ ለመሸመትና በርዕዮተም በኩል ቀዳሚነትን ለማወጅ ሲሉ የሚረመዱበት መንገድ ነው።

ሐሮልድ ማርክስ "The Politics of empire Ethiopia Great Britain and the United Sates 1941 - 1974" በሚል መፃሕፍቱ፤ "ይህ አይነቱ ቀዳማዊ ኃይለስላሴ የወሰዱት ዲፕሎማሲያዊ እርምጃ በቀዝቃዛው ጦርነት ኢትዮጵያ ወደ ምስራቅ ርዕዮተ ልታዘነብል ትችላለች የሚል ፍርሃት አሜሪካን ክፋኛ አንቀጥቅጧት ነበር" በማለት ገልፀውታል። ስለዚህም "አሜሪካ የኢትዮጵያን ጉዳይ ከልቧ እንድታሰብበትና ሙሉ ትኩረት ለኢትዮጵያ ፀጥታ እንድትሰራ የሚጋብዝ ነበር" ሲሉ ያክሉበታል።

ጃንሆይና ትምህርት

ጃንሆይና ትምህርት አብረው የተወለዱ እስኪመስል ድረስ አስገራሚ ፍቅር ነበራቸው። ጃንሆይን ለመተቸት ብዕራቸውን የሚቀስሩ ምሁራን ጃንሆይ ያስተማሯቸው ናቸው። በራሳቸው ገንዘብ ከፍለው ባያስተምሯቸውም፤ ዜጎች በአገራቸው ላይ የመማር መብት ቢኖራቸውም፤ መንግስት ትምህርትን የማስፋፋት ግዴታ ቢኖርበትም፤ ብዙ ብዙ ነገር ቢባልም፤ የዛሬ አገር መሪዎችን በጊዜ እንዲሰለጥኑ አድርገዋልና ቢያንስ በትምህርቱ ዘርፍ በእጅጉ ሊመሰገኑበት የሚገባ ስራ ሰርተዋል።

የትምህርት ፖሊሲው ልክ አልነበረም፤ የምዕራባውያን ምንትስ ነው፤ የመኳንንቱ ልጆች ናቸው የሚማሩበት፤ ትምህርቱ የመንግስት ሃብት ነው፤ የቅበላ አቅሙ እነስተኛ ነው... ወዘተ... እየተባለ ይወራል። ይህን ሁሉ ወሬ ለማውራት የሚያስችል እውቀት፣ ስድብን ወደ ወረቀት ገልብጦ መፃፍ የሚያስችል ግንዛቤ፣ መፈክር ካርቶን ላይ በቀለም መፃፍን ሳይቀር ያለማመደ ዘመን ግን የጃንሆይ ዘመን ነው።

ስለዚህ አንዱን መንግስት አግንኖ ሌላውን መንግስት ለማጣጣል ሲባል የሚካሄድ የትችት ዘመቻ፣ ምንም እንኳ "ጨቋኝ" የሚባል ስርዓት ነበረው ቢባልም፤ በመልካም መታወስ የሚችልበትን ታሪክ አብሮ ማንቋሽሽ ተገቢ አይሆንም። የውጭ አገር ጠላት ይመስል ይህንን ስራቸውን ሳይቀር ሊያዳፍኑ የሚሞክሩ ጥቂት አይደሉም። ይህ አካሄድ የቀጣዩን መንግስት መነሳሳት ሊያዳክመው ይችላል። የምናወራው ስለ ኢትዮጵያ ነው። እናም ስለ ጃንሆይ የትምህርት አጀማመርና የሚደነቅ የማስፋፋት ስራቸው።

አንድ የነበረችውን የምኒልክ ትምህርት ቤት እሱዋም በፈረንሳይኛና በእንግሊዝኛ ቋንቋ የተወሰነ ትምህርት የሚሰጥባትን ተቋም ከአልጋ ወራሽነት ዘመናቸው ጀምሮ በጥረታቸው በእርዳታም ይሁን በብድር በአገሪቱ ሃብትም ይሁን በምን መልካም ፈቃዳቸው ሆኖ አስፋፍተው ብዙ ምሁራንን ለኢትዮጵያ አስረክበዋል። የጃንሆይ በትምህርት ማመን ቀደም ብሎ የታወቀ ነው። የንግስና መንገዳቸውን ይጠርጉ በነበረበት ጊዜ የወደፊት ኢትዮጵያ በምሁራን አሰራር ትገነባ ዘንድ ዘር ሳይመርጡ ብዙዎችን ወደሰለጠነው ዓለም ለትምህርት ልክዋል። አጼ ምኒልክ በጣሉት መሠረት ላይ ተንጠላጥለው ጃንሆይ ከአልጋወራሽነት ዘመናቸው ጀምሮ ልዩ ትኩረት የሰጡት ጉዳይ ነው፤ ምሁራንን ማብዛት።

ከኢጣሊያ ወረራ በፊት 250 ምሁራን ውጭ አገር ተምረው መጥተው የመንግስት ባለሥልጣን ሆነው ይሰሩ ነበር። በወረራው ዘመን የኢጣሊያ ባለስልጣናት ምሁራንን እያደኑ ገደሏቸው። በዚህም ከፊሉ አለቁ። የተረፉት ከነፃነት በኋላ አገራቸውን እንዲያገለግሉ ተደረገ።

ከጦርነቱ በኋላ ባሉት ተከታታይ 10 ዓመታት ምሁራንን የማበርከቱ ስራ ቀጥሎ ጃንሆይ ብዙዎችን ወደ ውጭ አገር ልከዋል። በ1934 ዓ.ም የትምህርት ሚኒስቴር ተቋቁሞ የትምህርት ሚኒስትርነት ስልጣኑን ንጉሱ ራሳቸው ደርበው ይዘው እስከ 1958 ዓ.ም ድረስ ቆይተዋል። ይጠነቀቁለትም ነበር።

ቀዳማዊ ኃይለማኅሴን ተማሪዎችን ሲገቡ

ከዚያ ጊዜ ጀምሮ 2ሺ ከ1ኛ እስከ 12ኛ ክፍል ትምህርት የሚሰጥባቸው ትምህርት ቤቶች፣ 14 ዩኒቨርሲቲና ኮሌጆች፣ እንዲሁም 4 ለዩኒቨርሲቲ ዝግጅት የሚያበቁ የተሻለ ውጤት ያመጡ ተማሪዎች የሚማሩባቸው ከፍተኛ ትምህርት ቤቶችን አቋቁመዋል። በ1960ዎቹ የመጀመሪያ አመታት አጠቃላይ የተማሪው ብዛት 700,000 ደርሶ ነበር።

ለትምህርት ቤቶች መስሪያነት የንጉሱ የግል ርሰቶች ነበሩ የሚውሉት። በየትምህርት ቤቱ እየዞሩ፣ ድንገት እየደረሱ የትምህርት አሰጣጡን ይፈትሻሉ። ጥሩ ውጤት ላመጡ ተማሪዎች (ከ1 እስከ 3 ለወጡ) በየአመቱ ሽልማት ይሰጣሉ። የገና በዓልን ዘወትር የሚያከብሩት ከሁሉም የአዲስ አበባ ትምህርት ቤቶች ተማሪዎች ጋር ሆነው በልደት አዳራሽ ነው። ልዩ ልዩ ስጦታዎችን እየሰጡም ያበረታታሉ። ለከፍተኛ ትምህርት ወደ ውጭ አገር የሚሄዱትንም ሆነ ተምረው የሚመለሱትን አሸናፊነትና አቀባበላቸው የተለየና ዛሬ ለአንድ ዲፕሎማት እንደሚደረገው መሸቆጥቆጥ ያህል ነበር። መቋቋሚያ ከመስጠት ጀምሮ ወጪያቸው ይሸፈናል።

ጃንሆይ ቤተ-መንግስታቸውን ለትምህርት ቤትነት የሰጡትምህርትን የሚያከብሩ ንጉሱ ነገስት ናቸው። ጥቂቶችን ለመጠቃቀስ ያህል የአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ኮሌጅ በ1943 ዓ.ም ከመከፈቱ በፊትና በኋላ በድህረ ነፃነት የኮተቤ 2ኛ ደረጃ ትምህርት ቤት፣ የጅጅራል ዊንጌት 2ኛ ደረጃ ትምህርት ቤት የአዳሪ ትምህርት ቤቶች

ሆነው ተቋቁመዋል። የኮተቤው በ1935 ተቋቁሞ የምግብ ማብሰያ ቤት እስኪሰራለት ድረስ የተማሪዎች ምግብ ከቤተ-መንግስት ነበር የሚሄደው። በ1938ቱ ዊንጌት ደግሞ በትምህርት ሚኒስትርና በብሪቲሽ ካውንስል ተራድኦ ትብብር የተገነባ እንጂ እንግሊዞች ስርተው ያበረከቱት አይደለም። የትምህርት ስርዓቱ የእንግሊዝን ስርዓት የተከተለ ሲሆን፣ ኢትዮጵያዊ ምሁራን እንዳሉ ሆነው የበላይ ዳይሬክተሮቹ ካናዳውያን ነበሩ።

የአርትና የሳይንስ ፋክልቲዎችን ያቀፈው ዋናው የአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ኮሌጅ ከተቋቋመ በኋላ በነበሩት ተከታታይ 5 አመታትም በአዲስ አበባ “የመሐንዲስ ኮሌጅና የሀንፃ ኮሌጅ” በአለማዊ “የእርሻ ኮሌጅ”፣ በጉንደር “የጤና ጥበቃ ኮሌጅ”... ተከፈቱ። በ1953 ዓ.ም እነዚህን የተለያዩ ኮሌጆችና ፋክልቲዎች ጠቅልሎ እንዲያስተዳድር የአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ (በድሮ አጠራሩ የቀዳማዊ ሃይለስላሴ ዩኒቨርሲቲ) ተመሰረተ። ከዩኒቨርሲቲው ምስረታ በኋላ የሀገር፣ የህክምና፣ የንግድ፣ የአስተዳደር... ወዘተ ዲፓርትመንቶች ተከፈቱ። በ1942 ሰባ አንድ የነበረው የተማሪ ቁጥር (በኮሌጅ ደረጃ) እየቀጠለ ሄዶ በ1965 ዓ.ም የማታ ተማሪዎችን ጨምሮ 10ሺ ደረሰ።

ለድህረ ምረቃ ትምህርት ግን ወደ ውጭ አገር በተለይ ወደ አሜሪካ መሄድ የግድ ነበር። በ1962 ዓ.ም በአሜሪካ የድህረ ምረቃ ትምህርት የሚከታተሉ ኢትዮጵያውያን ቁጥር 700 የሚደርስ ነበር።

በቅኝ አገዛዝ ይማቅቁ ለነበሩት አፍሪካውያንም ኢትዮጵያ ነፃ የትምህርት እድል መስጠት የጀመረችው በጃንሆይ ጊዜ ነው። ኢትዮጵያን ዘመናዊ አገር ለማድረግ ለጀመሩት ፕሮግራም ጃንሆይ ትምህርት ወሳኝ ግብአት መሆኑን ስላመኑበት ለዘርፉ ልዩ ትኩረት መስጠታቸው ግልፅ ነው። ሆኖም በከፊል ምሁራን የሚደነቅ ተብሎ ሲገለፅ፣ በተቃራኒውም የትምህርቱን ስርዓት ከፋኛ የሚተቹት ምሁራን ቀላል ቁጥር የላቸውም። ምንም እንኳን ኢትዮጵያውያን ተማሪዎች የአስተሳሰብ አድማሳቸው እየሰፋ በሄደ ቁጥር የጃንሆይን አገዛዝ ፊውዳላዊነት የተላበሰ መሆኑን ወደመረዳት እያመሩ ለአመፅ ቢነሳሱም ጃንሆይ ይህ ይሆናል ብለው አሰበው አያውቁም ነበር። ይህን ጉዳይ በተመለከተ፡-

ዶ/ር ፍቅሬ ቶሎሣ “Alienation: A Result of The impact of western education of Ethiopian intellectuals” ብሚል ርዕስ ባቀረቡት ዕውፍ “አጼ ምኒልክና ቀዳማዊ ኃይለስላሴ የምዕራባውያንን ትምህርት ሲያስተዋውቁ የኢትዮጵያ ልጆችን ከመሰረታቸው እንደሚነጥላቸው አላጤኑትም ነበር” በማለት ይገልጻሉ። የጃንሆይን የትምህርት ስርዓት የሚተቹ ምሁራን የትችታቸው መንስኤ ምን እንደሆነ ስናይም የብዙዎቹ የምዕራባውያን የእጅ አዙር ቅኝ ነበር ወደማለት ያዘነብላሉ።

ገ/ር መግደ ከበደ "The Roots and Fallouts of Hilesilassie's Educational Policy" በተሰኘ ጥናታዊ ዕውቀታዊ ይህንን የጃንሆይን ዘመን የትምህርት ጉዳይ ሲገልፁት "በወታደራዊ መንገድ ተሞክሮ ግደላካ የቀረው የቅኝ ግዛት ስ-ከራ በምዕራባውያን ትምህርት ምክንያት ውጤታማ ሆነ" ብለው ይነገሩታል።

በዚያ ዘመን የኢትዮጵያ ትምህርት ዙሪያ መጠነኛ ጥናት ያደረጉት የኢየሩሳሌም ዩኒቨርሲቲው ምሁር ሞርደካይ አብርሃም "Education and natural Unity in Ethiopia" በተሰኘ ዕውቀታዊ "ጃንሆይ ለትምህርት የሰጡት ልዩ ትኩረትና ጥብቅ ከትትል እንዲሁም እስከ ዩኒቨርሲቲ ድረስ በነፃ ያውም የኪስ ገንዘብ ጭምር እየታከለበት የተተገበረውን ትምህርት አጥብቀው በማይመረምሩ ሰዎች ዘንድ ብቻ የሚያስደንቅ፡ ነገር ግን ትኩረት ያልተሰጠው ጉዳይ ነበር" ይሉታል። እንደሞርደካይ አተያይ "በጃንሆይ ዘመን የነበረው የትምህርት ሁኔታ ከሌሎች የአፍሪካ አገሮች ጋር እንኳ ሲነፃፀር አነስተኛ መጠን ያለው በጀት የተበጀተለት፤ ለትምህርት የሚያስፈልጉ ግብዓቶች በአግባቡ ያልተሟሉለትና፤ ተደራሽነቱም በሁሉም የአገሪቱ ክልሎች ያልተመጣጠነ ነበር። መምህራኑም በችግር ውስጥ የሚኖሩና ለማስተማር እንዲነሳሱ የሚያደርግ በቂ ጥቅማጥቅም የማያገኙ፤ የሞራል ድጋፍ ያልተሰጣቸው ነበሩ" የሚል ነው። ምሁሩ ጅምር መሆኑን የዘነጉት ይመስላል። በተጨማሪም ዛሬስ? ብሎ መጠየቅ ተገቢ ይሆናል።

በወቅቱ ግን ጃንሆይ ሌላ ምን ምርጫ ነበራቸው? የትምህርት ስርዓቱ የምዕራባውያን ከሚሆን ይልቅ ከነአካቴው መቅረት ነበረበት? ወይስ የምዕራቃውያን የትምህርት ስርዓት ተመራጭ ነበር? የትምህርት ስርዓቱ ወደ ምዕራቁ ሆኖ ቢሆንስ ጃንሆይን ሳያስተች ይቀር ነበር? በዚያ ወቅት ኢትዮጵያ የራሷ የትምህርት ስርዓት አልነበራትምና የራሷ ይሻላት ነበር አይባል ነገር። ጅምር መሆኑስ እንዴት ይዘነጋል? ጃንሆይስ "ዜጎቼ በትምህርት ሰልጥነው ንጉሣዊ አገዛዜን ሊቃወሙት ይችላሉና መሐይም ሆነው መቅረት አለባቸው" ብለው ማሠብ ነበረባቸው? ለመሆኑስ ኢትዮጵያ ዛሬ ድረስ የራሷ የሆነ የትምህርት ስርዓት አላት? የከፍተኛ የትምህርት ተቋማት ካሪኩለም ተቀርቦ ያለውም ሆነ እየተቀረፀ ያለው በማን ነው? የሚሉ ጥያቄዎችን ስናነሳ የእነ ሞርደካይ አይነቱ "አጥብቆ የመመርመሩ" ጉዳይ የተለየ ድምዳሜ ላይ ሊያደርሱን እንደማይችል እንረዳለን።

የጃንሆይ የትምህርት ስርዓት የተሣሣተ ከነበረ፤ የዚያ ዘመን ስህተት እንዳይደገም መጠንቀቅ ይሻላል? ወይስ ያን ወቅት በመርገም ብቻ ይቀጠል? በሚለው ላይ ማተኮሩ የተሻለ ነው። ለማንኛውም ጃንሆይ በትምህርቱ ዘርፍ ያከናወኑት ተግባር ተተችቶ የሚቀር ብቻ ሳይሆን፤

ይበል የሚያስኝ ጅምር መሆኑን በማየት ብቻ ሊመሰገን የሚገባው ነው። እንዳለመታደል ይህም ዘርፍ ለውድቀታቸው አንዱ ግብዓት ነበር። ጃንሆይ እና ጤና

በጃንሆይ ጊዜ በጤናው ረገድ "ጥሩ" የሚሰኝ ስራ ተሰርቷል። በኢትዮጵያ ታሪክ ዘመናዊ ሃኪም አንድ ፍሬ የነበረውና በሸዋ ነገስታት ዘመን ጊዜ ቀደም ሲል ያየነው ፖርቹጋላዊ (ሠላይና) ሃኪም ሁለት ያህል ነገስታትን አክሞ ነበር።

ከ400 አመታት በኋላ በምኒልክ ጊዜ የአድዋ ዘመን ቁስለኞችን የፈረንሳይና የሩሲያ በጎ አድራጊ የህክምና ባለሙያዎች በዘመናዊ መንገድ ህክምና ያደርጉላቸው ነበር። በተረፈ ንጉሠን ከሚያክሙ ግለሰብ ሃኪሞች ውጪ ምንም የለም። የመጀመሪያው ኢትዮጵያዊ ሃኪም ወርቅነህ እሸቴና ኢትዮጵያ ብቻቸውን ነበሩ። በምኒልክ ጊዜ ከአንዲት ሆስፒታል ጋር። አንዳንዶች ጣሊያን ብዙ ሆስፒታሎች እንደገና አድርገው ይፅፋሉ። ይህ ፍፁም ሃሰት ነው። በ1901 ዓ.ም በቀበና ወንዝ አካባቢ የሩሲያ ቀይ መስቀል ሆስፒታል መገንባቱ እንዳለ ሆኖ ሌላው የጃንሆይ ዘመን ውጤት ሲሆን፤ ጣሊያን በ5 አመት ቆይታው ለራሱ ሠራዊት የህክምና አገልግሎት የሚጠቀምበት አንድ ሆስፒታል ሰርቷል። በተረፈ በተንቀሳቃሽ የህክምና አገልግሎት ነበር የራሱን ሠራዊት የሚንከባከበው።

የሚገርመው ግን ከኢትዮጵያ ምሁራን ውስጥ ጥቂቶች "ጣሊያን 14 ሆስፒታል ገንብቷል" ብለው መፃፋቸው ነው። 14 ሆስፒታል እስከ ነፃነት ዘመን ማለትም እስከ 1933 ድረስ አልነበረም። እንዲያውም መንግስት ዘግይቶ ነበር ትኩረት የሰጠው። ከወረራው በፊት በአገሪቱ ውስጥ 10 ሆስፒታሎች፤ አንድ የሰጋደዌ ሆስፒታል፤ አንድ ክሊኒክ፤ አንድ የህክምና ላብራቶሪ ብቻ ይገኙ ነበር።

ከነፃነት በኋላ የተሰሩትን እናዘግያቸውና የኢጣሊያን መሠሪነት እናስቀድም። ፕሮፌሰር ሪቻርድ ፓንክረስት "The Beginning of modern medicine in Ethiopia" በተሰኘ ጥናታቸው ከላይ የሰፈሩ እውነታዎችን ያረጋግጣሉ።

ጣሊያን ኢትዮጵያን መውረርና መዝረፍ ሳያንሰው ታሪክንም ዘርፍ ሊሄድ ሞክሯል። በኢትዮጵያ መንግስት ከወረራ በፊት የተሰሩት ስራዎችን ስም እየለወጠ የራሱን ቋንቋ መጠሪያ እያላበሰ ነው የኖረው። ለምሳሌ በኢትዮጵያ የመጀመሪያው ሆስፒታል የሆነውን የዳግማዊ ምኒልክ ሆስፒታልን የቀበናውን ማለት ነው "ዲሊ አከሙዚ ኮሌኒያል ሆስፒታል" ብሎ ሠይጧል። የቀድሞውን ቤተሃይዳ ሆስፒታልን የቪክቶር አማኑኤል ሆስፒታል ብሎ ሠይጧል። ራስ ደስታ ሆስፒታልን "ፕሪንቺ ፔላ ዲ.ፒ ሞንት ሆስፒታል"... እያለ ሠይጧል። ከፊሉ ተሣክቶለታል። በተቋም ደረጃ በአዲስ አበባ፣ በሃረር፣ በጅጅጋ፣ በነቀምትና በደሴ አንዳንድ

ሆሰፒታሎች ተገንብተው አገልግሎት ይሰጡ ነበር። ጣሊያን ኢትዮጵያን ሲወር በደብረማርቆስ አንድ ሆሰፒታል እየተገነባ ነበር። በተረፈ ይህ የንጉሡን ስራ ለማኮስስ እየተባለ የሚደሰኩረው ሁሉ ከእውነት የራቀ ነው። ቀለም መቀባትና መስራት ይለያያል።

ባጠቃላይ ሌሎች የኢጣሊያ ጅምሮች መኖራቸውን ሳንዘነጋ፤ በጤናው ዘርፍ ጣሊያን እንድም ስራ አልሰራም። ጣሊያን የኢትዮጵያ ህዝብ እንዲያልቅ የበሽታ ፋብሪካ ቢያቋቁም ይመርጥ ነበር። ለማንኛውም ከወረራው በፊት የነበረው ጅምር ከነፃነት በኋላ በ1934 በጤና ዘርፍ ብቻ የሚያተኩር ተቋም ሆኖ፤ ነገር ግን በአገር ግዛት ሚኒስቴር ስር የሚተዳደር “የህዝብ ጤና ጥበቃ ደሬክሲዮን” ተቋቋመና ቀደም ሲል የተጀመሩ ስራዎችን እንዲቀጥል ሆነ።

እየቆየ የታካሚው ቁጥር ማለትም ከባህላዊው ወደ ዘመናዊው የህክምና ተቋም የሚጎርፈው ሰው ስለበዛ፤ በ1939 የጤና ጥበቃ ሚኒስቴርን ለማቋቋም የሚያስችል ረቂቅ ህግ ተዘጋጅቶ በ1940 ሚኒስትር መስሪያ ቤቱ በአዋጅ ተመሰረተ።

ከዚያ ጊዜ ጀምሮ በሁሉም ግዛቶች የጤና አገልግሎት ሽፋኑን ሙሉ ለሙሉም ባይሆን በተቻለ መጠን ለማዳረስ ተሞክሯል። ኢትዮጵያ የአለም የጤና ጥበቃ ድርጅት አባል የሆነችውም ከዚያ በኋላ ነበር። እስከ 1966 ዓ.ም ድረስ ከወረራው በፊት 10 የነበሩ ሆሰፒታሎች በአጭር ጊዜ ውስጥ 66 ሆሰፒታል፣ 679 ክሊኒኮች፣ 93 ጤና ጣቢያዎች ሊቋቋሙ ችለዋል። የጤና ጥበቃ ሚኒስትር ከ1950 እስከ 1966 ድረስ በነበሩት አመታት ብቻ 9,167 ሆሰፒታል አልጋዎች እንዲኖር አድርጓል።

የሐኪሞች ቁጥር 375፣ የነርቦች ቁጥር 934፣ ጤና መኮንኖች 376፣ ነርቦች 286፣ እንዲሁም 270 የጤና ተቆጣጣሪዎች እንደነበሩ የአሁኑም የድሮውም ሚኒስቴር መስሪያቤቶች መረጃ በግልፅ ያሳያል።

እንግዲህ እስካሁን በተናጠል ባጭር ባጭሩ ያየናቸው ፍንጮች ከነፃነት በፊትና በኋላ ተጀምረው እስከ አብዮቱ ዋዜማ በሂደት እያደጉ የደረሱበትን ሁኔታ ነው። የቀረውን ከራሳቸው ከጃንሆይ እንሰማ።

የጃንሆይ ልማታዊ ንግግር

ይህ ሐተታ ጃንሆይ ስልጣን በያዙ በ30ኛ ዓመታቸው ያደረጉት ንግግር ነው። የጃንሆይ ልማታዊ ንግግር ብዩ የሰየምኩትም በመግቢያው ዘርዘር ያሉ ልማታዊ ትንታኔዎች ሰላሉበት ነው እንጂ ርዕሱ “ግርማዊ ንጉሠ ነገስት ቀዳማዊ ኃይለስላሴ ሚያዚያ 6 ቀን 1953 ዓ.ም በገነተ ልዑል ቤተመንግስት ለክቡራን ሚኒስትሮችና ለመንግስት ባለስልጣኖች ያደረጉት ንግግር” የሚል ነው። በተለይ ለወደፊት እንግዳ አንባብያን የጃንሆይን ንግግር እንደወረደ ማንበብ ጥቅም ይኖረዋል። የዚያን ወቅት አጠቃላይ ሁኔታንም ያስቃኛል። በደንብ እንድንሰላቸው የሚያግዝም

ነው። እናም ከጉዳዮችን ጋር ተያያዥነት ያለውን እየመረጥኩ አጭሯን “ፓምፍሌት” አሳጥሬ አቀርባለሁ። በዚህም የጃንሆይን የመናገር መብት ከመጣስ እንቆጠባለን። በተጨማሪም ሳናውቀው የመጣነው ነገር ካለ በማሳወቅ ያግዙናል። በመረጃ ሰነድነትም ያገለግሉናል። ይቀጥሉ ጃንሆይ....

“ከዛሬ ሠላሳ አመት በፊት በእግዚአብሔር ፈቃድ የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገስትነትን በመቀባት ዘውድ ጭንገ የተወደደችው አገራችን ባህሷንና ልማዷን እያዋሃደች በዘመናዊው የስልጣኔ ጎዳና እንድትራመድ ለመምራት የተመረጥንበትን ተግባር ስንጀምር ኢትዮጵያ እምን ደረጃ እንደነበረች ታውቁታላችሁ።”

ከዚህ ከፊታችን የተሰባሰባችሁ የመንግስታችን ሚንስትሮችና ባለስልጣኖች እስከ በዚያን ዘመን የነበረውን ወደ ኋላ መለስ ብሎ በሀሊና ሲመለከቱት የነበረውን ልታስታውሱት ትችላላችሁ።

ኢትዮጵያ ስልጣን ተረስቶ ለቅኝ ግዛት የሚወዳደሩባትና ለዚህ አንድትሆን በምትመራበት ጉዳይ ገብታ ወራዳነት ሊያደርስባት በሚችል በልማድ ሽባነት የምትተዳደር፣ ከሌላው ዓለም በብዙ አኳኋን ተለይታ የምትኖር፣ በጅምር ያለ እንጂ ያልተሟላ፣ በቃል ታሪክ እንጂ በፅሁፍ የተመሰረተ የመንግስት አስተዳደር የሌላት በፊውዳል የምትገዛ፣ ንጉሡና ሹማምንቱ እንዳፈተታቸው የሚያዙበት፣ የታወቀ ቋሚ የውጭ አገር ንግድ የሌላት አገር አልነበረችም? በዚያን ጊዜ የነበረውን ሁኔታ ከዛሬው ጋር በማመዘን ይህ ሁሉ መለዋወጥ እንዴት እንደተደረገ ያለፈውን ጊዜ ስራ በፅሁፍ የሚገኘውን ሁሉ እያያችሁ ስትመረምሩት ስራው ምስክርነቱን ይሰጣል።

ይህ መለዋወጥ ያስከተላቸው ችግሮች ወይም ቁልፍልፍ ስራዎች ምንድን ናቸው? በዛሬው በ1953 ዓ.ም የሚኖሩብንን ችግሮች በምን አኳኋን ምን እርምጃ በመውሰድ ልንወጣቸውና ልናስወግዳቸው እንችላለን?

ለአንድ አገር የሚደረገው የመሻሻል እርምጃ ያገሩን መላ ህይወት የሚመለከተው ክፍል ሁሉ ተባብሮ በአንድነት እንዲከናወን ማድረግ የሚያስፈልግ ነው። አንድ አገር የኢኮኖሚክ መሻሻል በሚያደርግበት ጊዜ እንደዚሁም የተሻሻለ የማገበራዊ ኑሮና የፖለቲካም ድርጅት እንዲፈጠር ተመሳሳይ የሆነ መሻሻል ማድረግ አለበት። በአንደኛው ክፍል ያለውን እርምጃ ወደ ኋላ ለማስቀረት የሚደረገው ሙከራ ሁሉ መላውን የመሻሻል እርምጃ ወደኋላ መጎተቱ የማይቀርና በጠቅላላውም የአገሪቱን መሠረታዊ ድርጅት ከትክክለኛነት መስመሩ የሚያቃውስ ነገር የሚፈጥር ይሆናል።

እኛም በእግዚአብሔር አሠሪነት ተስፋ ሳንቆርጥ ስልጣኔ የሚሰፋፋበትን፣ እውቀት የሚገኝበትን፣ ተማሪ ቤት ከነተማሪው በማብዛት

ድንቁርና የሚወገድበትን፣ በሰራ ለማሸነፍ ትግል ከጀመርንበት ጊዜ አንስቶ ይህንን መሠረታዊ ሃሳብ በመረዳት የምንፈፅመው ተግባራችን ሁሉ የተመራው በዚህ መሠረት ነው። ያገራችን ሙሉ ግዛቷ የሚያድግበት መሠረቱን ገንብተናል።

ኢትዮጵያ በሰልጣኔ ከአለም ተለይታ ይህን ያህል ዘመን የኖረች ሆና በተገኘችበት መጠን ነፃነቷን ጠብቃ እንድትኖር በዙሪያዋ የነበረባትን ትግል ችለን፤ በውስጥ ደግሞ ለዘመኑ አስተዳደር መሣሪያ የሚሆኗትን ሰዎች በትምህርት እያነፅን በማዘጋጀትና በሰራም እየተቀረፁ እንዲወጡ ማድረግ የደከምንበት አይነተኛ ተግባር ነው። ሙሉ ህይወታችንን መስዋዕት ያደረግንለትን ይህን ተግባር ስንፈፅም ከጥንቱ ባህል ጋር ተቆራኝተው መኖርን የሚፈቅዱ ወገኖች ጋር ይህንኑ የሚያህል ተጨማሪ ትግል እንደነበረብን የሚሳት አይደለም።

ይህ ከውስጥና ከውጭ የነበረብን ትግል ህይወታችንን እረፍት ለሌለው ስራ መስዋዕት ማድረግ እንዳስገደደን ከማንም ይልቅ ከድካማችን የተገኘውን የስራ ፍሬ የተጠቀመበት ህዝባችን ሊረዳ እንደሚገባ ማሳሰብ የሚያስፈልግ መስሎ አይታየንም።

አንድ መለዋወጥ ሌላ መለዋወጥ እንደሚያስከትልና የሚደረገውም አንድ የወደፊት እርምጃ ሌላ እርምጃ ማስከተሉ እንደማይቀር የታወቀ ነገር ነው። የታሪክና የስራ ማዕበል አንድ ጊዜ ከተጀመረ የማይወሰንና የማይገታ ሲሆን “እስከዚህ ድረስ እንጂ ከዚህ አልፎ ለመሄድ አይቻለኝም” የሚል ቢኖር በእውነቱ እንደ አላዋቂ ራሱን የሚያታልል ሆኖ የሚቆጠር ነው። ይህንንም መሠረታዊ ሃሳብ ሁልጊዜም ተገንዝበን ሰርተንበታል።

እንግዲህ ኢትዮጵያ ከ1909 ዓ.ም ጀምሮ እስከ 1953 ዓ.ም ድረስ ያለውን ረጅም ጎዳና እንደምን አድርጋ ነው የተጓዘችው?

“... በቀድሞ ጊዜ ትምህርት የሚሰጠው በመንፈሣዊ መሪዎቹ ባለስልጣናት ነበር። የትምህርት አሰጣጡ ደረጃ መጠን ከማንበብና ከመጻፍ አያልፍም ነበር። ነገር ግን የንጉሠ ነገስት መንግስታችን ትምህርት አጥብቆ የሚያስብበት ዋና ተግባር ሆነ። የዘመናዊ ትምህርት መስፋፋት እየተፋጠነ ሄዶ ፍሬ መስጠት ሲጀምር ኢጣሊያኖች አገሪቷን ወረርሰዋት። አገሪቱ በኢጣሊያኖች አገዛዝ ስር በቆየችበት ጊዜ ውስጥ የተማሩትን ኢትዮጵያውያንን አንድ በአንድ እየፈለጉ ከመፍጀታቸውም በላይ በዚያን ጊዜ የነበሩትን ወጣቶች ትምህርትን ተነፍገዋል። ኢትዮጵያ እንደገና ነፃነቷን ከተቀዳጀች በኋላ የትምህርትና የሰነ ጥበብ ሚኒስቴር እንደገና ተቋቁሞ የሚንስትርነቱን ስልጣን በእጃችን ማቆየት አስፈላጊ ሆኖ ተሰምቶናል።

ኢትዮጵያ ነፃነትዋን ከአስመላሰች ወዲህ ትምህርት እጅግ እየተስፋፋ ሄደች። ከ1951 እስከ 52 የትምህርት አመት በጠቅላላው 213ሺ

703 ተማሪዎች የሚግሩባቸው 893 የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ነበሩ። ከዚህ በቀር ዛሬ 6ሺ 701 ተማሪዎች የሚገኙባቸው 45 የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ሲኖሩ፤ ደግሞ 29 የሁለተኛ ደረጃ የእጅ ስራና የልዩ ልዩ ሞያ ትምህርት ቤቶች አሉ። እነሱም 3ሺ 646 ተማሪዎች ይገኙባቸዋል። ከእነዚህም ትምህርት ቤቶች በቀር የልዩ ልዩ የትምህርት ቅርንጫፎች ዲግሪ ለመስጠት የሚችሉ አምስት ኮሌጆች ትምህርት ቤቶች አሉ። በትምህርት ረገድ የተደረገው እርምጃ እጅግ የሚደነቅ እንደመሆኑ መጠን የትምህርት በጀት በጣም ከፍ ካሉት ክፍል አንዱ ነው። ለምሳሌ ያህል ባለፈው የበጀት ጊዜ የትምህርት በጀት 19 ሚሊዮን የኢትዮጵያ ብር የነበረ ሲሆን፤ ዛሬ (በ1952 ማለታቸው ነው) በመጀመሪያዎቹ ዘጠኝ ወሮች የትምህርት ሚኒስቴር ወጪ 26 ሚሊዮን የኢትዮጵያ ብር ደርሶ እንደነበረ ይታወሳል።

“እንዲሁም በህዝብ ጤና ጥበቃና በመገናኛዎቹ ረገድ የተደረጉት እርምጃዎች በቀላሉ የሚገመቱ አይደሉም።... የጤና ጥበቃ አገልግሎት ምንም እንኳ ቀደም ብሎ የተጀመረ ቢሆንም ከ1923 ዓ.ም በፊት በመንግስት የስራ አመራር ውስጥ እምብዛም ግምት ያልተሰጠው ነበር። ከዚያ ወዲህ በንጉሠ ነገስት መንግስታችን ብርታትና ጥረት በ1927 ዓም በአገሪቱ ውስጥ 10 ሆስፒታሎች አንድ የሰጋደዌ /በዚህ ፅሁፍ ነው ሰጋደዌ የተባለው/ ሆስፒታል፤ አንድ ከሊኒክና አንድ የህክምና ላብራቶሪ ተቋቁመው ይገኙ ነበር። ዳሩ ግን በዚህ ረገድ የተጀመረው ተግባር በጠላት ወረራ ምክንያት ለጊዜው እንዲቋረጥ ተገደደ። የኢትዮጵያ ህዝብ ነፃነት ከተመለሰ በኋላ ይኸው ተግባር በሰፊው እንደገና ቀጠለ።”

ሆስፒታሎችና ከሊኒኮች በየአውራጃዎቹ ሁሉ ማቋቋም አስፈላጊ ሆነ፤ እዚህ ላይ ኢትዮጵያዊ ሐኪሞችን፣ ነርሶችንና አስታማሚዎችን፣ ሌሎች የህክምና ሠራተኞችን የማሰልጠን ተግባር ቅድሚያ ተሰጠው።

ዛሬ 66 ሆስፒታሎች፣ 471 ክሎኒኮች፣ 37 የህዝብ ጤና ጥበቃ ጣቢያዎችና ደግሞ ዋናው የህዝብ ጤና ጥበቃ መመርመሪያ ጣቢያ የሆነው የኢትዮጵያ ፖስተር ኢንስቲትዩት ይገኛሉ። ባለፈው ዓመት በፀናው ህግ የህዝብ ጤና ጥበቃ ታክሎ በየአውራጃዎች ውስጥ የህዝብ ጤና ጥበቃ ድርጅቶችን ለማስፋፋት ብቻ የሚውል 4,500,000 የኢትዮጵያ ብር ገቢ የሚያስገኝ በመሆኑ መጠን ዛሬ የአገሪቱ የህዝብ ጤና ጥበቃ ፕሮግራም በተፋጠነ እርምጃ እያደገ ይሄዳል ተብሎ ይጠበቃል።

“እንዲሁም ደግሞ በትራንስፖርትና በመገናኛዎች ረገድ የተፋጠነ እርምጃ ተደርገዋል። በብዛት የሚተላለፉ እየበዙ ሄደዋል። የአውራ ጎዳናዎች ባለስልጣን የመላው የንጉሠ ነገስት መንግስት ግዛት ውስጥ የአውራ ጎዳናዎችን መስራትና መጠገን ኃላፊነት ተሰጥቶታል። የአውራ ጎዳና ባለስልጣን ከዓለም ባንክ በተሰጡት ብድሮችና በተጨማሪም

ከመንግስት በተመደበለት ወጪ ገንዘብ 6ሺ ኪሎ ሜትር በማናቸውም ወራት የሚያገለግሉ አውራ ጎዳናዎችና እንዲሁም ደግሞ በድርቀት ወራት /በበጋ ማለታቸው ነው/ 2ሺ ኪሎ ሜትር መንገዶች እስከዛሬ ሰርቷል። ከዚህ በቀር 20ሺ ኪሎ ሜትር ሁለተኛ ደረጃ አውራ ጎዳናዎች በአገልግሎት ላይ ይገኛሉ። 8ሺ ኪሎ ሜትር አዲስ አውራ ጎዳናዎች ለመክፈት አስፈላጊው የፕላን ቅደም ተከተል ተጠናቅቀዋል።" እነዚህ አዲስ የሚከፈቱ አውራ ጎዳናዎች ከፍ ያሉ የእርሻ ሐብቶችና የኢንግራት ምቅጥ ለማስገኘት የሚችሉትን አውራጃዎች አለ ችግር እንዲደርሱ መገናኛዎች ይከፍታላቸዋል።

የአውራ ጎዳናዎች ስራ ፕሮግራም መጀመሪያው ክፍል 200 ሚሊዮን ብር የሚፈጅ ሆኖ ለወደፊት በአራት ዓመት ውስጥ እንዲጠናቀቅ የታቀደ ሲሆን፤ ለኢትዮጵያ አስፈላጊዋን የአንደኛ ደረጃ የአውራ ጎዳናዎች የሚሰጡት ለወደፊቱ በቅርብ ጊዜ የሚዘጋጀው የ10 ዓመት የአውራ ጎዳናዎች ስራ ፕሮግራም 1ሺ ሚሊዮን /1ቢሊዮን ማለታቸው ነው/ የኢትዮጵያ ብር ይፈጃል ተብሎ ይገመታል።

"በ1945 ዓ.ም በተገለፀው የፌዴራሽን አዋጅ ኢትዮጵያ የቀድሞ ክፍሏ የነበረችውን ኤርትራን በማስመለስ የባህር በር ለማግኘት ችላለች።

ይህ ጥንታዊዋን የኢትዮጵያ አውራጃ ከእናት አገሯ ጋር እንደገና ማዋሃድ በኢትዮጵያ ታሪክ ውስጥ ከተፈፀሙት ታላላቅ ሙያዎች መካከል አንደኛው ነው።

ከዚያን ጊዜ ወዲህ የኢትዮጵያ ንግድ የራሷ ወደቦች በሆኑት በምፅዋና አሰብ በኩል በብዛት መጉረፍ ጀመረ። የአሰብ ወደብ 26 ሚሊዮን የኢትዮጵያ ብር በፈጀ ወጪ ተሰፋፍቶ ተሻሽሎታል። በጠቅላላው በዚህ ዓላማ መሠረት የንግድ መርከቦች ተገዙ። የወደብ ድርጅቶች ተሰፋፍተዋል። በወደቦቻችንም ላይ ሰፊና የሚደነቁ የንግድ ተግባር እንቅስቃሴዎች ይታያሉ።

"ቴሌግራፍ፣ የቴሌፎንና የራዲዮ መገናኛዎች በበኩላቸው እርምጃ ከመስጠት አልቀዱም። እነዚህ የመገናኛ ዘዴዎች በቅርብ ዓመታት የተፈለሰፉ ቢሆንም እንኳ በአገሪቱ ውስጥ በብዛት ተዘርግተው ጠቃሚነታቸውን አስመስክረዋል። በዚህ ረገድ የአገር ውስጥና ውጭ የኢንተርናሲዮናል መገናኛ ከፍ ያለ ጥቅምና እርምጃ አሳይቷል። የዛሬይቱ ኢትዮጵያ በእነዚህ ዘመናዊ መገናኛዎች አማካኝነት የ20ኛውን ክፍለ ዘመን የሰልጣኔ እርምጃ በቅርቡ ትከታተላለች።

"እንዲሁም የአየር ትራንስፖርት አገልግሎት ወደ ዘመናዊዋ ኢትዮጵያ ውስጥ ገብቶ አገልግሎቱን ሲሰጥ ይታያል።

የኢትዮጵያ አየር መንገድ የንጉሰ ነገስት መንግስት ግዛት አውራጃዎችን ሁሉ የሚያገናኙ ውስጣዊ የአየር ትራንስፖርት መስመሮች

ያለው ከመሆኑም በላይ አውሮፓንና ምዕራብ አፍሪካን በየአለቱና በየላምንቱ የሚያገናኙ የአየር መንገድ መስመሮች አሉት። እንዲሁም በሚመጣው ዓመት መጀመሪያ ላይ በኢንግ 720 ቢ የተባሉትን ፈጣን ማመላለሻ ጀት አውሮፕላኖች ስታገኝ ወደ ጀት ዘመን ለመሸጋገር ያስችላታል።

"እያሌ ጠቃሚና ሠፊ የልማት ፕሮግራሞች /ፕሮጀክቶች/ ከአሁን በፊት ተጠናቀዋል። ባለፈው ዓመት ስራው ያለቀለት የቆቃ ግድብ ለኢንደስትሪዎች ማንቀሳቀሻ የሚያስፈልግ የኤሌክትሪክ ጉልበት በአነስተኛ ወጪ ሊሰጥ ችሎአል። እንዲሁም በአባይ ሸለቆ፣ በዋቢ ሸባሌና በአዋሽ ወንዝ ላይ ተቀዳሚ የልማት ፕሮግራሞች ጥናት ተደርገዋል። ፕሮግራሞቹ በተባሉት ቀበሌዎች ውስጥ በሰራ ላይ በአነስተኛ ወጪ የኤሌክትሪክ ኃይል በማቅረብ ለኢንደስትሪ ልማት ታላቅ እርምጃ የሚውሉ ከመሆናቸውም በላይ፤ ለእርሻ መስኖ አገልግሎት ውሃ በብዛት የሚሰጡ ይሆናሉ። ከአሁን በፊት ለእርሻ መስኖ አገልግሎት በምፅዋ ተበሌ ውስጥ የተሰራው የዙላ ግድብ ከዚያን ጊዜ በፊት ፈፅሞ ታርሶ የማያውቀውን እጅግ ሰፊ የሆነ መሬት ለእርሻ አገልግሎት በማዋልና በዚሁም አኳኋን ለብዙ ህዝቦች መተዳደሪያ በማስገኘት ጠቃሚነቱን አሳይቷል። ...

"... እንግዲህ ኢትዮጵያ ከ1909 ዓ.ም ጀምሮ እስከ 1953 ዓ.ም ድረስ ያለውን ረጅም ጎዳና እንደምን አድርጋ ነው የተጓዘችው?..."

"ለተወደደችው አገራችን ህዝብ የመሻሻል እርምጃ የምናቅድለት ፕሮግራም አፈፃፀም ቅድመ አያቶቻችንና አባቶቻችን ይመሩበት ከነበረው የኑሮና የፖለቲካ አካሄድ ፍፁም የሆነ ልዩ አመራር የሚያስፈልገው መሆኑን በመገንዘብ ብዙዎች ቅርባችን የነበሩት ሁሉ የነበራቸውን እስከደም መፋሰስ የነበረውን ኃይለኛ መቃወም ታግሰን በ1923 ዓ.ም የኢትዮጵያን የመጀመሪያውን ሕገ-መንግስት በራሳችን ሙሉ ፈቃድ ለተወደደው ህዝባችን ሰጠነው።

የኢትዮጵያ መንግስት አስተዳደር ለመጀመሪያ ጊዜ የተወሰነና የተብራራ መልክ እንዲኖረውና ለህዝብ በግልፅ እንዲታወቅ ተደረገ። ... የተወደደው ህዝባችን የአገሩን የመሻሻል እርምጃና የከፍተኛ ኑሮን ደረጃ ለማስገኘት ከእኛ ጋር አላፈነቱንና ስልጣኑን ተካፍሎ በፓርላማ እንዲሰራበት ያደረገነው ለአንዲቱ ኢትዮጵያ ያለመከፋፈል መሠረት ነው በማለት ነው። በዚህም አኳኋን ለአንድ አገር የተፋጠነና የማያቋርጥ የመሻሻል እርምጃ አስፈላጊ የሆነው የፖለቲካና የማኅበራዊ ኑሮ እድገት እንዲያገኝ ለማድረግ መሠረቱን ሰጠነው አገኘ።

"ይህ ገሳባችን በወረራ ምክንያት በድንገት የተቋረጠ ቢሆንም፤ ነፃ እንደወጣን ጅምራችንን ቀጥለን የበለጠ በማስፋፋት ጠላት ባደረገው

ጉዳት ፀፀትና ቁጭት በመላው ህዝባችን አድርገው እንዲሰራበት አደረግን። በ1935 ዓ.ም የመንግስታችን ሚኒስትሮችና በልዩ ልዩ ክፍል ያሉት ሹማምንት የሚኖራችሁን ተግባርና ኃላፊነት ልትፈፁ የምትችሉበትን ስልጣን የሚወሰን ትእዛዝ በአዋጅ አወጣን። ህዝባችንም ፍትህን ለማግኘት የሚችልበትን እና በሕገ-መንግስቱም የተሰጠውን መብት የሚያስከብርበት ፍርድ ቤት አቋቋምን። ይህንንም ሰናደርግ ራሳችን የወጠንነውን የመሻሻል እርምጃ ሊያስከትል የሚችለውን ሁሉ በመገመትና ህይወት የሚመራበትንም መሠረታዊ ሃሳቦች በመገንዘብ የበለጠ መሻሻል እንዲኖር ለማበረታታትና ስራንም ለማቃለል ባለን በፅኑ ፍላጎትና ምኞት ተመርተን፤ ንጉሠነገስት ለመባል ህዝቡም ወደ በእግዚአብሔር ስንመረጥ ለገባነው ቃል ኪዳን ለህዝባችን ታማኝነት ራሳችን እየሰራንና እየተቆጣጠርን ለመርዳት በራሳችን ሙሉ ፈቃድ ያደረግነው እንጂ ተጠይቀን አልነበረም።

“የኢትዮጵያን የልማት እድገት ለማስገኘት የኢትዮጵያ ኤሌክትሪክ መብራት ኃይል ባለሰልጣንን፤ የኢትዮጵያ ቴሌኮሙኒኬሽን ቦርድን፤ የኢትዮጵያ አየር መንገድን የአውራጎዳና ባለሰልጣንና ልዩ ልዩ ኢንዱስትሪ እነዚህን የመሳሰሉትን ራሳቸውን ችለው የሚተዳደሩ ድርጅቶች ስራቸውን በሚመለከታቸው ክፍል ሙሉ ኃላፊነትና ስልጣን ኖሯቸው ራሳቸውን ችለው እንዲሰሩ በልዩ ሕግ አቋቋመን ይሰራባቸዋል።

“... የንጉሠነገስት መንግስት ግዛታችን ስራና የመሻሻል እርምጃ እያደገና እየተስፋፋ በመሄዱ መጠን በ1923 ዓ.ም በራሳችን ሙሉ ፈቃድ የሰጠነው ሕገ-መንግስት ህዝባችን ከደረሰበት ደረጃ ጋር ሲመዘዘን በቂ አለመሆኑን ራሳችን ተገንዝቦን የህዝባችንም እውቀት በማደጉ በ1948 ዓ.ም አዲሱን የተሻሻለውን ሕገ-መንግስት አሁንም ሳንጠየቅ ተቃዋሚም ቢኖርም በራሳችን ሙሉ ፈቃድ አውጀን ለህዝባችን ሰጠን።

በዚህም በተሻሻለው አዲሱ ሕገ-መንግስት መሠረት በእኛ ሹሞች ጭምር ሲመረጥለት የነበረውን ህዝባችን በቀጥታ ለአማካሪነት የሚመረጡትን በመምረጥ በመንግስታችን ያስተዳደር ስራ ተካፋይ የሚሆንበት መብት እንዲኖረው አደረግን።

በእኛ፤ በሚኒስትሮቻችንና በፓርላማችንም መካከል ያለው የስልጣን መከፋፈል ተወስኖና ፀንቶ ለሁልጊዜም የሚኖርበትን የድርጅት መልክ አገኘ። እንደዚሁም ህዝባችን በእለት ኑሮው በሚያጋጥመው ጉደይ ሁሉ እርስ በርስና ከመንግስቱም ጋር በሚያገናኘው ነገር የሚመራበት በትክክልና በዝርዝር ተወስኖ የተመለከተ የፍትሐብሔር፤ የባህር፤ የንግድና የወንጀል ሕጎች ተዘጋጅተው እንዲወጡና የኢትዮጵያም የኢኮኖሚ እድገትና ጠቅላላው የመሻሻል እርምጃ መልክ ባለውና በተባበረ አኳኃን እንዲመራ አሁንም የህዝብ ሐብትና መብት ከፍ የሚልበት፤ ለሰው ልጅ

በተወሰነው ደረጃ የሚደርሰበትን የብድር ገንዘብም በብዙ ጥረት አገራችን የመታመን ዋስትና እንዲኖራትና የሚበቃ ዋስትና እንዳላት በማረጋገጥ እያሳየን ስንበደር መክፈልም እንዳለብን ቢታወቅም ያምስት ዓመት ጥላን ተዘጋጅቶ እንዲሰራበት አደረግን። ፍሬውንም ወደፊት የሚሰጥ ነው ብለን አምነናል።

“ይህንን ሁሉ ሰናደርግ ለኢትዮጵያ የመሻሻል እድገት እርምጃ አስፈላጊ የሆኑትን እርምጃዎች እንደወሰድን ፈጣሪያችን እንዲያውቅልን በማመን የልማት ፕሮግራሞችን በቴክኒክ ረገድም ሆነ በቁጥራቸው እጅግ እየበዙና እየተስፋፋ በመሄዳቸው በ1934 ዓ.ም 11 ሚሊዮን የነበረው ዛሬ በ1953 ዓ.ም 272 ሚሊዮን የደረሰው የመንግስታችን በጀት ከዚህ ጋር እያደገ በመሄዱ መጠን ዘር የበዛውን ያህል ምርቱንም ሰብሰቦ ማሳደግ አስፈላጊ እንደሚሆን ሁሉ በመንግስታችን አመራር ወስጥ በየክፍሉ ያሉት ሕላፊ ባለስልጣናቸውን በየደረጃቸው ሊወሰኛቸው የሚገባቸው ጉዳዮችን እንዲከፋፈሉ በማድረግ የበለጠ አስፈላጊ እየሆነ መሄዱ የታወቀ ነው። በተለይ በዛሬው ጊዜ ሁሉንም ጉዳይ ጠንቅቆ ለማወቅ እኔ እበቃለሁ የሚል ማን አለ? የአንድን መንግስት የተስፋፋ ፕሮግራም ለማከናወን አስፈላጊ የሆነውን ውሳኔ ሁሉ በዛሬው ሰዓት ብቻውን ለመወሰን የሚችለው ማን አለ? እነዚህ ጥያቄዎች መልስ የሚያስፈልጋቸው አይደሉም።

እንግዲህ አንድ እውነተኛ ኃላፊነት ያለው የአስተዳደር ሁናቴ ለመፍጠር ከዚህ የበለጠ የሚያስፈልግ ነገር አለን? ምንስ ይጎድላል? የሚያስፈልግና የሚጎድልም ከዓለም ሰው ፍላጎት እንደማይጠፋ ይሰማናል።

በአዲሱ ሕገ-መንግስት በዚህ አስተዳደር ድርጅት ውስጥ ያለውን እያንዳንዱን ክፍል ትክክለኛ ተግባሩና ኃላፊነቱ ምን እንደሆነና ይህንንም ተግባራችንን ለመፈፀም የሚችልበት መብቱ ተረጋግጧል።

ሚኒስትሮቻችንና በቅርብም በሩቅም ያሉት የየክፍሉ ሹማምንቶቻችን ሁሉ በማናቸውም ዓይነት የፖለቲካ አመራር ከሚተዳደሩ ከዓለም አገሮች ያንዳቸውም መንግስት ሚኒስትሮችና ባለስልጣናት ካላቸው ያላነሰ ለስራችሁ የተመደበ ኃላፊነት ተሰጥቷችኋል። ፓርላማችንም ማናቸውም በፓርላማ ሁናቴ የሚተዳደር አገር ካለው መብት ጋር ተመዛዛኝ የሆነ የሕግ ኅላብ አቅራቢነት ስልጣን አለው። ነገር ግን ኃላፊነቱን በሙሉ ተቀብለው በታማኝነት የሚሰሩ በቂ ሰዎች እንደሚያስፈልጉን ታውቁታላችሁ። የራሳችሁን ስራ ወደእኛ ማምጣታችሁ አላቋረጠም።።።።

የበታችንም ሠራተኛ በማትጋትና በመጎትጎት የሚሰራ ስላልተገኘ ለሰራ አፈፃፀም መሰናክል የሆኑ ብዙ ችግሮች ተፈጥረዋል። በስልጣን

አስታኮ ራስን መጥቀም ሲቀረቁረን መኖሩ ግልፅ ነው። ይህንንም በመመራመራችን አቅመቢስም ቢሆን ስም አጥፊ እንዳልቆመ እናውቃለን። መንግስት ዝርዝር በሆኑ ነገሮች ተውጦ ከፍ ያለ ዋናነት ያላቸው ጉዳዮች ውሳኔ ሳያገኙ ዘግይተዋል። ይህ የምንናገረው ቃል ራሳችሁ የምታስታውሱትና የምትመሰክሩት ነው።

በአሁኑ ጊዜ ልናስጠነቅቃችሁ የምንወደው ለወደፊቱ ይህ አሰራር ሊቀጥል የማይችል መሆኑን ነው። የመንግስታችን አስተዳደር ደምና ስጋ እንደሌለው አካል ድርጅቱ ብቻ ኖሮ አፈፃፀሙ የተጓደለ መሆን ሳይኖርበት ስልጣን ተሰጥቷችሁ ሳለ ኃላፊነቱን ወደእኛ ማሳለፍ ቀርቶ ተግባራችሁንና ኃላፊነታችሁን በሙሉ ተገንዝባችሁ መሰራት አለባችሁ።

በስልጣን ምክንያት ለግል ወገን ከማድላትና የራስን ጥቅም ፈላጊ በመሆን እምነትን ከማጉደል በብርቱ ልትጠነቅቁበት የሚገባችሁና ከእኛና ከህዝብም የተጣለባችሁን ከፍተኛ አደራና እምነት ጠብቃችሁ መገኘት የመጀመሪያ ዋና ተግባራችሁ እንዲሆን በአደራ ጭምር አጥብቀን የምናዘው ነው።

በተሰጣችሁ መምሪያና ኃላፊነት መውሰጃ ዝርዝር ውስጥ ሊታረምና ሊሻሻል የሚያስፈልግ ቢኖር ብታመለከቱን በደስታ እንቀበላለን። ተቀብለንም እናቃናለን።

ከዛሬ ጀምሮ እያንዳንዳችሁ በተመደባችሁበት ሚኒስቴር ተቀምጣችሁ የየክፍላችሁን የሰራ ፕሮግራም በቀጥታ ማስተዳደርና መፈፀም አለባችሁ። በየዓመቱ በሕገ-መንግስቱና ለአገራችን እድገት መሻሻልና ብልፅግና ተጠንቶ በተዘጋጀው የአምስት ዓመት ፕላን መሠረት ለሚቀጥለው ዓመት በየክፍላችሁ የምትፈፀሙትን የሰራ ፕሮግራም እያዘጋጃችሁ፤ በሚኒስትሮች ምክር ቤት ተመክሮበት እየቀረበልን ከተፈቀደ በኋላ በዚህ ፕሮግራም መሠረት ስራችሁን በቀጥታ መምራትና ማከናወን አለባችሁ። የሰራ ፕሮግራማችሁን በሚገባ አዘጋጅታችሁ በመልካም ያከናወናችሁ እንደሆነ ችሎታችሁ የሚታወቅበትና የምትመሰገኑበት ነው። ነገር ግን ስራችሁን በሚገባ አቅዳችሁ ማከናወን ቢያቅታችሁ ችሎታችሁ የሚነቀፍበትና ከስራችሁም ተሸራችሁ በምትካችሁ ሌላ ችሎታ ያለው የሚደረግበት ነው። ከፍተኛ ትልቅ ስራና የፖሊሲ፣ የፖለቲካ ጉዳይ በሚያጋጥማችሁ ጊዜ በማናቸውም ሰዓት የምንቀበላችሁ ነን። ባዘጋጃችኋቸውም የሰራ ፕሮግራሞች አፈፃፀም የሚገጥሟችሁን የዘወትር ችግሮች ለማቃናት የሚረዳችሁ ጠቅላይ ሚኒስትራችንን ሾመናል። የእርሱም ዋና ተግባር የሚንስትሮቻችንን ስራ ማስተባበርና በመንግስቱም የሰራ ፕሮግራሞች አፈፃፀም የሚገጥሙትን ችግሮች እንዲቃኑ ማድረግ ነው። ከፍተኛ የፖሊሲ ጉዳዮች በሚያጋጥሙት ጊዜ ግን እርሱም እንደዚህ ለእኛ ያቀርብልናል።

አዘጋጅታችሁ የምታቀርቧቸው የሰራ ፕሮግራሞችና እነርሱንም የምትፈፀሙበት ሁኔታ ህዝብ እንዲያውቀው ይሆናል። ዘሮ ዘሮ ጠቅላላው ሹማምንት የሆናችሁ ሁሉ ከትልቅ እስከ ትንሽ ኃላፊነታችሁ ለኢትዮጵያ ህዝብ ስለሆነ በአስተዳዳሪነታችሁና በስራ አስፈፃሚነታችሁ ለምትጠየቁበት መልስ የሚኖርባችሁ መሆኑን እወቁ። በሕገ-መንግስቱም ለፓርላማውና ለእኛ ኃላፊ ናችሁ ያልነው ስለዚህ ነው። በህይወታችን ዘመን ሙሉ በራሳችን ላይ የሚደርሰው ጉዳት ሳይሰማን ለተወደደው ህዝባችን፣ ለአገራችን ልናደርገው የሚገባን ተግባር ሆኖ የተሰማንን ሁሉ ያለማንደል የፈፀምን ለመሆናችን ሁሉን አዋቂ የሆነው አምላክ ታዛቢ ያችን ነው።

እናንተ በመንፈስና በእውቀት በማሰራት በስራ የቀረፅናችሁ ሚንስትሮችና ባለስልጣናች የተሰጣችሁ ስራ አንድ ጊዜ ከተወሰነ በኋላ ራሳችሁን ችላችሁ ለመፈፀም ከምትበቁበትና እኛም ለኢትዮጵያ ዘለቄታ እድል አስፈላጊዎች በሆኑት ዋናዎች ጉዳዮችና የፖለቲካ አመራር አላባባችንን በሙሉ ለማዋል ከምንችልበት ደረጃ ላይ እንደምንደርስ እምነን ያለማቋረጥ የደከምንበት ስለሆነ ለተሰጣችሁ ግምት የተገባችሁ ሆናችሁ እንድትገኙ ራሳችሁን ለአገራችሁ ለመሰዋት ቆርጣችሁ የጣልንባችሁን አደራ ታላቅ መሆኑን ልታውቁት ይገባል።

ለዚህ አደራ የደረሳችሁ መሆናችሁን የሚመሰክረው እኛ የጣልንባችሁ እምነት ብቻ ሳይሆን፤ እናንተም ራሳችሁ ለህዝቡ አገልግሎትና ለተወደደችሁ አገራችን እድገት የመሠረትነውን ሁሉ በመፈፀም በዚህ በተቀበላችሁት ስልጣን ወደፊት የምታሳዩት የሰራ ፍሬ መሆኑን ልትዘነጉት አይገባም።

ቢሮዎችሁን ቤታችሁ ሂደታችሁ እለት በእለት የሚያጋጥማችሁን ጥቃቅን ጉዳይ ሁሉ ፈፀሙ፤ ከሾምናችሁ ውስጥ ባለፈውም ጊዜ እንደዚህ የሰሩ ነበሩ፤ አሉም። ያለረዳትና የሰራ አስተናባሪ አለተውናችሁምና የሰጠናችሁ የቴክኒክ አማካሪዎችና በቢሮ ውስጥ ያሉ ሠራተኞች በወገንነት፣ በዝምድና ብቻ ያልተመረጡ ከሆኑ ትጋት ያገኛሉ። እየተቆጣጠራችሁም ልታሰሯቸው ትችላላችሁ። በስህተታችሁ እየተነቀፋችሁና ለወደፊቱም ትምህርት እየሆናችሁ በመልካም ስራችሁ እየተመሰገናችሁ ኃላፊነታችሁን ይዛችሁ መሰራት አለባችሁ።

በዘመድና በዝምድና ብቻ ያልተመረጡ ስንል ዘመድ የሌለው ሰው አይገኝም። በዝምድና እውቀቱ ከመረጠው ዘመድ ከሆነ ስራ አይገባ ለማለት ምክንያት ሊሆን አይችልም። (እገሌን ስራ ባስገባው “ዘመዱ ነው ወይም ዘመዱ ስለሆነ ስራ አስገባው እባላለሁ” በሚል ስጋት እውቀት ያለው ሰው እንዳይገለል ሲያስጠነቅቁ ነው።)

በሰራ ፕሮግራማችሁ አፈፃፀም ያከናወናችሁትንና የገጠማችሁንም ችግር ልትገልጹልን እንድትችሉ በየሳምንቱ እያንዳንዳችሁን ለተወሰነ ሰዓት ተቀብለን እናነጋግራችኋለን። ነገር ግን ይህ ሰዓት የሰራ ፕሮግራማችሁ ከምን እንደረሰና የፖለቲካም ችግር ቢኖር ለማወቅ የምንረዳበት ጊዜና የምንረዳችሁ ነው እንጂ ራሳችሁ ልትወስኑት የሚገባችሁን ጉዳይ ከአኛ ውሳኔ የምትጠብቁበት ወይም የምታገኙበት ጊዜ አይደለም።...

“በዘመነ መንግስታችንም በተከናወነውና በተፈፀመው ሰራና ለወደፊት በመሰረትናቸው ሁሉ ፈጣሪያችንን እያመሰገንን ከፍ ያለ ደስታ ይሰማናል። ለአገራችንና ለህዝባችን በፈፀምነውና ወደፊት በምንፈፀመው ተግባር ባለን አቅማችን ከመሰራት አናቋርጥም። ብዙ ሰራ አለ።

በየእለቱ መሬፀም የሚገባው ሰራና እያንዳንዱም ቀን የሚያስከትለው አስቸጋሪ ተግባር የቱን ያህል አስቸኳይና አጣጣሪ መሆኑን ሳንዘነጋ የአገራችን ታሪክ የረጅም ዘመን ጉዞ አልፎ እንደመጣ ሁሉ ወደፊታችንም ያለው ይልቁንም የኑክሌርና ሰውም ወዳልታወቀበት ዓለም የሚላክበት ዘመን የሚያስከትለው ወሰን የሌለው ተግባር መኖሩን አጥብቀን መገንዘብ ይኖርብናል። (ወደ ሌላ ፕላንት ማለታቸው ነው) በምንፈፀማቸው ሰራ ሁሉ ዛሬ ውሳኔ የምንሰጥበት እያንዳንዱ ጉዳይ በወደፊቱ ላይ ሊያስከትል የሚችለውን በመገመትና በመገንዘብ መሰራት አለብን። ይህ ዛሬ የምንነግራችሁ ቃል በወደፊቱ የኢትዮጵያ ትውልድ ላይ ሊያስከትለውና ሊያናረው የሚችለው ሁኔታ ሲገመትበት ይቻላል።

ዛሬ የተናገርነው ቃላችን የሚያስገኘው ውጤት ከአኛም በኋላ የሚከተሉን ለሁልጊዜም የሚጠቀሙበት እንደሚሆን እናምናለን። ሰው ጧች ነው። እዚህ ያለው እያንዳንዳችን ለሰራው ሁሉ በፈጣሪያችን ዘንድና በዚህ ዓለም ዋጋችንን እንቀበልበታለን።

ለህዝብ መሪነትና አስተዳዳሪነት ከባዱን ሽክም የተቀበልነውም ሰዎች ይህንን የጣሉብንን ከፍተኛ አደራ በትክክልና በሚገባ ለመፈፀማችን በህዝባችንና በእግዚአብሔር ፊት ያለብን ኃላፊነት እጅግ ከባድ ነው። ኢትዮጵያ አገራችንና የተወደደውም የኢትዮጵያ ህዝባችን በደስታና በብልፅግና እንዲኖር ይህንን ኃላፊነት በመገንዘብ በሙሉ ልባችንና ኃይላችን በቅንነት እንድንሰራ ኃይሉ እግዚአብሔር ይርዳን ብለዋል። አሜን ብለን እንቀጥል።

ይህንን የአጼ ኃይለስላሴን ንግግር አንብቦን እንድናዝንላቸው ወይም ደግነታቸውን እንድንረዳላቸው ወይም ለሌላ ተመሳሳይ ውዳሴ በር ልክፍትላቸው አይደለም ያካተትኩት። ጥቂት መንግስታት ባዶ ፕሮፓጋንዳ መንግስት ቋሚ ሰራቸው እንደሆነ ይታወቃል። ነገር ግን የጃንሆይ ንግግር አንድም የሚጣል የሌለው ጠጣር እውነት ነው።

ከዚህ በፊት ያየናቸውን አጫጭር ታሪኮች በሙሉ ጃንሆይን በእጅጉ ከሚተቹ ምሁራንና በከፊል ከሚተቹ ምሁራን ነው የቃረምኳቸው ናቸው። የአቀራረባቸው መለያየት ብቻ እንጂ ስለተሰሩት ሰራዎች የጃንሆይ ንግግርም፣ የምሁራኑም የሚጣረስ አይደለም።

ንጉሡ እንዳሉት “የተሰሩት ሰራዎች ለትውልድ ቋሚ እንደሚሆኑ እናምናለን” በትክክል እንደዚያ ነው። አንዳንድ ጊዜ ለመተቸት ያመች ዘንድ የተሰሩትን ሰራዎች የጃንሆይ ውጤት እንዳይመስሉ “አሜሪካ፣ ጣሊያን፣ እንግሊዝ፣ ፈረንሳይ፣ ... ወዘተ ናቸው የሰሯቸው” በሚል መነሻ ጃንሆይን ዋጋ ቢስ ለማድረግ ይሞክራል።

አዎ! እንዳየነው እያንዳንዱ ዘመናዊ ሰራ የሰልጡን አገሮች አሻራ አለበት። ታዲያ ከየት ይመጣል? ምሁር የለ ምን የለ! ትምህርት ቤት ተሰርቶ በነጮች የበላይነት ይተዳደር ነበር። ኢትዮጵያ የራሷ ምሁራን እስኪኖሯት ድረስ። አየር መንገድ ተመሰርቶ በአሜሪካኖች የበላይነት ተመርቷል። ኢትዮጵያ የራሷ ባለሙያዎች እስኪኖሯት ድረስ። አውራጎዳናም እንደዚያው፣ ሌላውም በተመሳሳይ። አንድ አፍሪካዊ መሪ የነበረው ብቸኛ አማራጭ ይሄው ነበር። እርዳታውም ያስፈልግ ነበር ለምንዋል። ብድሩንም እንደዚያው። እኛን ቢገድሉንም፣ ቢያድኑንም ዛሬ ድረስ ነጮች ናቸው። ይህችን አገር ሙሉ ለሙሉ በጦር ይዘው አይግዟት እንጂ በምሁርነትና በርእዮተኝነት ሽፋን ሲያሸከርክሯት ናረዋል። ይህ ሁሉ የምን ችግር ነው? ኢትዮጵያ የራሷ ምሁራን ስለሌላት ብቻ። ጃንሆይ ይህን ለመቅረፍ ጥረዋል። ወደፊትም ትምህርት ላይ ካልተተከረ ይህች አገር ታሪኳን ስትደግም ትኖራለች። ትምህርት ሲባል ግን «አለምን በመርከብ የዞረው ማነው፣ አውሮፕላንን የሰሩት ወንድማማቾች ስማቸው ማን ይባላል።...» እየተባለ የሚደሰኩረውን አይነት ትምህር አይደለም። ስለነሱ ለማወቅ ከመማር ያለፈ ት/ት ያስፈልጋል። የሰራውን ስም ሳይሆን ያሰራሩን ጥበብ እንደማለት። እናም... የጃንሆይን ጅምር ልናበረታታው እንጂ ልናጣጥለው ይከብዳል።

ዙፋኑን የገዘዘው ሙስና

የቀደምቶቹም ሆነ የአሁኑ ዘመን ኢትዮጵያውያን አቶ ብርሃኑ ድንቄን ጠንቅቀው ያውቋቸዋል። ለማያውቋቸው አንባቢያን ለመግለፅ ካሰፈለገ “አቶ ብርሃኑ ድንቄ ድንቅ ኢትዮጵያዊ ናቸው” ብዬ በድፍረት እገልፅላቸዋለሁ።

አቶ ብርሃኑ ድንቄ በዚያ ዘመን አገላለፅ ከአፈር ተነስተው በልዩ ልዩ የሰራ ዘርፍ አልፈው አምባሳደር መሆን የቻሉት በጃንሆይ መልካም ፈቃድ ነበር። ነገር ግን በስተመጨረሻ ጃንሆይ ሊያስገድሏቸው ለአመታት ሞክረው ሳይሳካላቸው ቀርቷል።

ከተራ ትኬት ቆራጭነት ጀምረው በአሜሪካ የኢትዮጵያ አምባሳደርና ባለሙሉ ስልጣን እንደራሴ መሆን እስከቻሉበት ጊዜ ድረስ በበርካታ የመንግስት መሰሪያ ቤቶች ተመድበው ሲያገለግሉ፤ በተመደቡባቸው መሰሪያ ቤቶች ሁሉ ከፍተኛ ምዝብራ ይካሄድ እንደነበር ይነገሩናል። እዚህ ላይ ቀድሞ ለአንባብያን በአፅንኦት መግለፅ የምፈልገው ጉዳይ አለ። ይኸውም አንባብያን በአንድ የብርሃኑ ድንቁ ገጠመኝ ብቻ ሳትወሰኑ በየመንግስት መሰሪያ ቤቱና በየአገልግሎት ሰጭ ተቋማቱ አቶ ብርሃኑ ያላዩዋቸው ሌሎች ከፍተኛ ምዝብራዎች ምን እንደሚመስሉ በጥምረት ማሰብ ሞክሩ።

ተከታዩን ታሪክ በዚህ መፅሐፍ ለማካተት ያሰፈለገኝ ታሪኩ በአንድ መፅሐፍ ብቻ ተካቶና ተወስኖ መቅረቱ ስለከነከነኝ ነው። ማለትም ከረጅሙ የኢትዮጵያ ታሪክ ጋር ቢካተት ብዙ ነገር ያስገነዝባል ብዬ ሰላመንኩ ነው።

ሙሉውን ታሪክ የፈለገ አንባቢ “ቄሣርና አብዮት” በሚል ርዕስ በአንድ በኩል፣ በጀርባዋ ደግሞ “አልቦ ዘመድ” በሚል ርዕስ የተጠናቀረች ሆና በሁለቱም በኩል 145 ገጾች ያሏት ትንሽዬ፣ ነገር ግን ግዙፍ የሆነች መፅሐፍ በቀላሉ አግኝቶ ማንበብ ይችላል። የታተመው በ1987 ዓ.ም ነው። ያነበባችኋት ካላችሁ ግድየሉም። ሁለት አማራጭ መሆኑ ለኢትዮጵያና ለኢትዮጵያውያን ቢጠቅም እንጂ አይገዳም። በጃንሆይ ጊዜ ተደርጎ ያለፈ ብቻ ስላይደለና አሁንም ድረስ በከፍተኛ ሁኔታ ተሰፋፍቶ ስለሚገኝም ልዩ ትኩረት መስጠቱ ተገቢ ነው።

“ቄሣርና አብዮት” ውስጥ በመግባት ከዚህ ንዑስ ርዕስ /ሙስና/ ጋር ግንኙነት ያለውን ብቻ እየመረጥኩ አቀርባለሁ። አቶ ብርሃኑ ድንቁ በአንደኛ መደብ የትረካ አንፃር “እኔ” እያሉ ነው የተረኩት።

እንግዲህ ጃንሆይን በተመለከተ ቀደም ሲል መንግስታዊ አወቃቀራቸውና የሚኒስትሮች የሰራ ስምሪት፣ የመሰሪያ ቤቶች አላማና ተግባር፣ ጅምር ስለመሆናቸው እንዲሁም ለባለስልጣናቱ ስለተሰጡት አደራዎች ብዙ ነገር አይተናል። ከዚያስ? የሚለውን ነው የምናየው። አቶ ብርሃኑ ድንቁ የሚገጥሟቸውን ሙሰኞች ስማቸውን እስከነአባት፣ እስከነግዕሪጋቸው እንደወረደ ጠቅሰው ፅፈዋቸዋል። በዚህ መፅሐፍ ያባትን ስም ባለመግለፅ ለመራራት ተሞክሯል። መጥፎ ስራ የሰሩትን ለማለት ነው።

ለማንኛውም ክቡር አቶ ብርሃኑ ድንቁ በመፅሐፋቸው መግቢያ ካሰፈሩዋቸው ሐተታዎች ጥቂት አረፍተ ነገሮችን ላስቀድምና ልቀጥል።

“... ቄሣርና አብዮት በሚል ስያሜ ይህችን መፅሐፍ ለማሰናዳት ሰሞክር የእኔ ኃይለስላሴን ውድቀትና የአብዮቱን አሸናፊነት እያጋነንሁ

የምተርክ መስፈራት አንባብያን በውሸት ተስፋ እንዳይጠባበቁ አስቀድሞ ማስጠንቀቅ ይኖርብኛል።

“... አንዳንድ ሰዎች በአሁኑ ጊዜ ስለ አጼ ኃይለስላሴ መናገር ወይም መፃፍ የሚያሳፍር ነገር መስሎ ሊታያቸው ይችላል። በእኔ አስተያየት ይህ ታላቅ ስህተት ነው። መጨው ትውልድ ስለጊህ ሰው ውነተኛውን ታሪክ ለማወቅ ያለውን መብት መንፈግ ከቶ አይገባንም።

“ይችን መፅሐፍ ለማሰናዳት ያለኝን ገላብ ያካፈልኩት አንድ ኢትዮጵያዊ ወዳጆ በጉዳዩ ተገርሞ የሰጠውን ሐተታና የተለዋወጠውን ንግግር ሳልጠቅስ አላልፍም።

“አቶ ብርሃኑ ያ ሁሉ ችግር፣ መከራ፣ ስደት፣ የሐብት መወረስ፣ የቤትና የንብረት መፍረስ ከደረሰብዎ በኋላ፣ አሁን ስለ አጼ ኃይለስላሴ መፅሐፍ እጽፋለሁ ብለው ጊዜዎን ለምን በከንቱ እንደሚያጠፉ አይገባኝም። ... ምናልባት ጠላታችሁን ውደዱ የሚለውን ወርቃማ ሕግ ለመፈፀም ይሆን” ሲሉ አቶ ብርሃኑ እንዲህ ይመልሳሉ።

“ወዳጆ ሆይ ጠላትን መውደድ ምንም እንኳ አስቸጋሪ ነገር ቢሆንም፣ ስለእርሱ የምናውቀውን እውነት መናገር ይህን ያህል የሚያስደንቅ ሞያ ሆኖ አላገኘውም። በእርግጥ ዛሬ በኢትዮጵያ ያለው ፕሮብሌም ይህ ነው። አንድ ሰውን የጠላን እንደሆነ የጥላቻችንን ምክንያት በመናገር ፋንታ የሌለውን ነገር ፈጥረን በእርሱ ላይ ስናውራ እንደሰታለን። ይህ ታላቅ የሞራል ውድቀት ይባላል። የእኔ ሙከራ ስለአጼ ኃይለስላሴ በምናውቀው መጠን እውነተኛውን የታሪክ ቅርስ ለሚመጣው ትውልድ ለማቆየት ብቻ ነው።” ...

“... አገራችን ኢትዮጵያ የሚጠበቃትን የፖለቲካ ትርምስ አስቀድሞ በመገንዘብ የወደፊቱን ችግር ለማቃለል የሚቻለው አጼ ኃይለስላሴ ስልጣናቸውን በሕገ-መንግስት ወሰነው እንደ ምዕራባውያን ዲሞክራሲ የኢትዮጵያ ህዝብ በመንግስቱ ጉዳይ በቀጥታ ተካፋይ እንዲሆን ሲፈቅዱ ብቻ መሆኑ ስለታየኝ ይህንኑ ደጋግሜ አመልክቻቸው ነበር። ግን እርሳቸውን በመደለል መጠቀም የለመዱ ሹማምንቶቻቸው ገላቡን ሳይደግፉት ስለቀሩ በመጨረሻ ግልፅ ደብዳቤ እንድፅፍላቸው ተገደድሁ።

ይህ የእኔ ግልፅ አቋም አጼ ኃይለስላሴን በብርቱ ስላስቀየማቸውና ስላስቆጣቸው በሚስጥራዊ የፀጥታ ጠባቂዎቻቸው አማካይነት ህይወቴን ለማስጠፋት ዘጠኝ አመታት ያህል ተከታትለውኛል። ግን በእኔ ላይ ስላመጡብኝ መከራና ጭንቀት ለመበቀል ወይም በልዩ ልዩ ምክንያት ይጠፏቸው የነበሩትን ሰዎች ለማስደሰት ስል በዘመነ መንግስታቸው የተመለከትሁትን ሁሉ አግምሜ ባቀርብ የታሪክ ቅርስነቱ ስለሚቀር ኃላፊነቱ ይሰማኛል። ከዚህም በቀር ከመቃብር በታች ድንጋይና አፈር

ተጭነውት እፋን ዘግቶ፣ ትንፋሹ ጠፍቶ ስለሚገኝ ሰው በምንናገርበት ጊዜ የሚከተለውን ማሰብ አለብን።

1ኛ. ሟቹ የራሱን ወገን የመከላከያ ታሪክ ለማቅረብና ምስክርነታችንን ለማስተባበል እድል የለውም።

2ኛ. በምንም ሊዛነፍ የማይችለው መለኮታዊ ሕግ ነገ በእኛም ላይ ተጠቅሶ በፈረድንበት እንዲፈረድብን ሊያደርግ ይችላል። ስለዚህ ሌላው ቢቀር በወቀሳችን ተቀይሞ ይበቀለናል ወይም በምስጋናችን ተደልሎ ውለታ ይከፍለናል ብለን ስለማንጠብቀውና ወደ ትቢያነት ስለተመለሰው ሰው ያለፈ ህይወት እውነትን ለመናገሪያ ከአሁን የተሻለ ምን ጊዜ አለ? ብለው ይጠይቃሉ።

“ይህ መፅሐፍ” ይላሉ አቶ ብርሃኑ “ይህ መፅሐፍ የእጄ ኃይለስላሴ የፍትሐት ማሳረጊያ ቡራኬ አለመሆኑን ለመግለጥ የአንባቢን ትኩረት መጥራት እፈቅዳለሁ። ለምሳሌ ስለመንግስታቸው አቋም፣ ስለ ትምህርት ቤቶች፣ ስለአገር አገዛዝ፣ ስለፍርድ ቤቶች፣ ስለውጫ አገር ፖሊሲ፣ ስለኢኮኖሚ ፕላን... የተናገርሁት ነገር የለም። በተለይ አንባቢን ለመርዳት ያሰብሁት፣ የመንግስታቸው ክፍል በነበርሁበት ጊዜ የተመለከትኳቸውን የተወሰኑ ድርጊቶች እንደ ዓይን ምስክር ለማቅረብ ነው። ይህ በማድነቅም፣ በመንቀፍም ሊሆን ይችላል...” እያሉ ይቀጥላሉ።

አቶ ብርሃኑ ድንቄ ለእጄ ኃይለስላሴ በስተመጨረሻ እዚያው አሜሪካ ሆነው የፃፉት ድፍረት የተሞላበት ግልፅ ደብዳቤ አለ። አቶ ብርሃኑ በዚች መፅሐፋቸው ባያካትቷትም እኔ በቀላሉ ማግኘት ስለቻልኩ ወደበኋላ አስገባታለሁ። እኒህ “ምሁር” ይችን መፅሐፍ የፃፏት ስለሙስናው ብቻ ማውራት ፈልገው አይደለም። ከልጅነታቸው ጀምሮ ... ከጃንሆይ ጋር እንዴት እንደተዋወቁ ... ወዘተ ... እየተረኩ በሰራው ዓለም የገጠማቸውን ሲያሳዩን የምናገኘው ነው። ስለዚህ የእኔ ስራ ሙስናውን መልቀምና ይዘቱን ባልለቀቀ አተራረክ ደግሞ ማሳየት ነው። ይህችን አገር አወዛውዞ አወዛውዞ ከስሯ መንግሥ ሊጥላት የሚችለውና እያወዛወዛትም ያለው ይሄው ጉዳይ ስለሆነ ነው። ኢትዮጵያ በህይወት እስካለች ድረስ መንግስታት ሊያተኩሩበት የሚገባ ዋነኛ ነጥብ ንቅዘት! ለዚህ የግድ ሰፊ ሽፋን መሰጠት አለበት። ሌላው ነገር ሁሉ ቢቀር ይሻላል ባይሆኑም።

ከነፃነት በኋላ እንደነአቶ ብርሃኑ ድንቄ ላሉ ወይ እርቦኛ ወይ ሰደተኛ ላልነበሩ ሰዎች ስራ ማግኘት ከባድ ነበር።

ወ/ሮ ሸዋረገድ ገድሌ በወረራው ዘመን በፈፀሙት ስራ ላቢያ በኢትዮጵያ ፖለቲካ ውስጥ ተሰሚነት ያላቸው ሆነው ነበር። ከአቶ ብርሃኑ ድንቄ ጋር ትውውቅ ነበራቸውና ሊጠይቋቸው በሄዱ ጊዜ ወ/ሮዋ “ብርሃኑ

ባለፈው አዲስ ዘመን ጋዜጣ ላይ የፃፍኩትን አነብብሁት፤ በጣም ጥሩ ንሳብ ነው” እየተባባሉ ጥቂት ተጨዋው።

አቶ ብርሃኑ ድንቄ በልጅነታቸው የቤተ-ክህነቱን ትምህርት ፉት አድርገውታል። “አያሌ ዓመታት ዘግይቼ የፈረንሣይ ቋንቋ ካወቅሁ በኋላ ከስመጥሩው ደራሲ ከቮልቴር የተፃፈ መፅሐፍ ሳነብ የአስተሳሰባቸውን አድማስ ጠባብ አድርገው ለሚኖሩ ሰዎች ማዘን ጀመርኩ” በማለትም በልጅነታቸው ከእንጦጦ በቀር ሌላ አድማስ ያለ አይመስላቸው እንደነበር ይነግሩናል። ያች የልጅነት ጠባብ እእምሮ በየጊዜው እየሰፋች ሂዳ ነው እንግዲህ ንሳባቸውን በብዙሃን መገናኛ ወደማሰራጨትና ሌሎችን ወደማስደመም የደረሰችው።

ስራ ያልነበራቸው አቶ ብርሃኑ ድንቄ አንዳንድ ጠቃሚ የሆኑ በኢጣሊያ ቋንቋ የተፃፉ ፅሁፎችን መተርጎም የሚችሉበት ስራ ቢገኝላቸው ይመርጡ ነበር። ጣሊያንኛ ለምደው ነበርና። ሆኖም በመጀመሪያ የተገኘው ስራ በተሸከርካሪ መኪና ክፍል ገንዘብ ተቀባይነት የነበረ ሲሆን፤ እሱም በሸዋረገድ ገድሌ ጥረት የተገኘ ነው።

ከባባድ መኪናዎች እቃ ጭነው ከአንድ አውራጃ ወደ ሌላ አውራጃ ለመሄድ ከአገር ግዛት ሚኒስቴር ፈቃድ መጠየቅ ነበረላቸው። የሚከፍሉት ቀረጥም እንደየቀቀቱ ይወሰናል። ባለቤቶቹም ከመዘጋጃ ቤት የተሰጣቸውን የባለቤትነት ማሰረጃ ከማቅረብ ጀምሮ ልዩ ልዩ መመዘኛዎችን ማሟላት ይጠበቅባቸዋል።

የአገር ግዛት ሚኒስቴር ዋና ዳይሬክተር የነበሩት የፊት አውራሪ ደምሴ ወንድም አቶ ኃይሌ ግን መቶ መቶ ብር ጉቦ እየተቀበለ ይሸኛቸዋል እንጂ ብዙዎች መመዘኛውን አሟልተው ማቅረብ የማይችሉ ነበሩ። አንዳንዱ ካሚዮን ከጣሊያን በዘረፋ የተገኘና በአፈላ የተወሰደ ነበር። አቶ ኃይሌ ቀደም ሲል ፀሐፊም፣ ገንዘብ ተቀባይም ሆነው ነበርና የሚሰሩት፤ አቶ ብርሃኑ የገንዘብ ተቀባይነቱን ስራ ሲይዙ ባለመኪኖችን ማሰረጃ በሚጠይቁ ጊዜ 50 ብር ለአቶ ብርሃኑ፣ 50ብር ለአቶ ኃይሌ ሊያካፍሉ ሞከሩ። አቶ ብርሃኑ “አይደረግም!” አሉ። ኃይሌ ሊያግባባቸው ሲሞክር ተቆጡት። “በጭራሽ!” ሲሉም አረጋገጡለት።

የአገር ግዛት ሚኒስቴር ዋና ፀሐፊ የነበሩት አቶ ኃይሌ መርሻ የአቶ ብርሃኑን ሁኔታ ሰምተው አድናቆታቸውን ችሩ። ኃይሌ ግን ለወንድሙ ለፊት አውራሪ ደምሴ ተናገረ። አቶ ብርሃኑ እንዲህ ይሉናል፤ “በ5ኛው ቀን ዋናው ዳይሬክተር ይጠሩሃል ተብዬ ተነገረኝ። እኔ ደግሞ ስለእምነቴ ማን ነግሯቸው ይሆን? ምስጋና ሊሰጡኝ ይሆናል እያልኩ አሰብ ነበር። ... ከቢሮዎቸው እንደገባሁ እጅ ነሳቼ ከፈታቸው ቆምሁ። ... ግንባራቸውን ቁጥር አድርገውታል። በቁጣ መልክ ትክ ብለው እኔን እያዩ፤

“ማን ትባላለህ?” አሉኝ።
“ሰሜ ብርሃኑ ድንቁ ነው” ብዬ መለስኩላቸው።
“ማነው ይህን ስራ የሰጠህ?”
“ዋናው ፀሐፊ አቶ ኃይሌ መርሻ ናቸው።”

ወደ ፐርሶኔሉ ሹም ፊታቸውን ዘወር አደረጉና ... “በል አሁን በእጁ ያለውን ማናቸውንም ገንዘብና ማስረጃ ሁሉ ተረከበው” ብለው ከቢርዋቸው አሰውጡኝ። ምስኪን ብርሃኑ! ምን ማድረግ ይቻላል? ጠመንጃ ይዞ እያስፈራራ የሚቀማ ወንበዴ በድንገት ሳልጠነቀቅ እንዳነቀኝ እንጂ ከአንድ የመንግስት ባለስልጣን ፊት እንደቆምሁ ለማሰብ በፍፁም አልቻልኩም። ልሳኔ ተሳስቦ፣ አፈ በፍርሐት አመድ ቅሞ፣ ፊቴ በቁጣ ደም ለብሶ፣ ሰውነቴ እየተንዘፈዘፈ በእጄ ያለውን ማናቸውንም ገንዘብና ማስረጃዎች ወዲያው አሰረክቤ ከአገር ሚኒስቴር አዲሱ ስራዬ በአንድ ሳምንት ውስጥ ተሰናበትሁ። እንግዲህ ይህን ለማን ያዋቁታል? ያ ነፃነት የሚባለው ትርጓሜው ምንድነው? እያልኩ ብቻዬን ማልጎምጎም ብቻ ሆነ!...” አንድ በሉ እንግዲህ።...

“የቤተ-ክህነት ሰው እንደመሆኔ መጠን ህይወቴ ሰላምና ፀጥታ ማግኘት የሚችለው በማስተማር ላይ መሆን አለበት ብዬ አስብ ነበር። ግን እንዳንድ ጊዜ ደግሞ የደራሲነት ፍላጎት ይመጣብኛል። በህይወት ላይ የሚያሳዝን ወይም የሚያስደስት ነገር ስመለከት በፅሁፍ ለመግለጥ እዋክራለሁ። ግን የመንግስት ሹም እሆናለሁ ብዬ ከቶ አስቤ አላውቅም ነበር።

“የኑሮ ፍላጎት አስገድዶኝ በአገር ግዛት ሚኒስቴር ከያዝኩት ስራ ፊትአውራሪ ደምሴ በግፍ ባባረሩኝ ጊዜ የደረሰብኝ የመንፈስ ቁስል በቶሎ ሊድን አልቻለም። አገር፣ ነፃነት፣ ትክክልነት፣ ወንድማማችነት፣ ፍትህ ... የሚባሉት እንደ ያሉትን ተራ ሰዎች ለመደለያና ለማጭበርበሪያ የተፈጠሩ ቃላት እንጂ ከእውነተኛ ህይወት ጋር ምንም የተያያዘ ነገር እንደሌላቸው ለመመልከት ሰላጋጠመኝ ሁሉንም በኑፋቄ ዓይን ማየት ጀመርሁ። ይህን ግብዝነት እንዴት ነው የማጋልጠው? እያለኩ በብርቱ አስብ ነበር። ስለዚህ አልፎ አልፎ በውስጠ ወይራ አማርኛ ምሬቴን የሚገልጥ የጋዜጣ አንቀፅ እየፃፍኩ በአዲስ ዘመን ጋዜጣ ማሳተም ጀመርሁ።...” ይሉናል።

አቶ-ብርሃኑ ድንቁ የሚፅፉትን ጽሁፍ ውስጠ ወይራው የገባቸው “ብርሃኑ የምትለው ገብቶናል” እያሉ የጥቅሻ ምልክት ያሳዩዋቸው እንደነበርም ፅፈዋል።

“በህዳር 21 ቀን በየዓመቱ የፅዮን በዓል በአባቴ ቤተ-ክርስቲያን በወጪጫ ማርያም ስለሚከበር አባቴ እጣነ ሞገር ቅኔ እንድቀኝ

ጠየቁኝ።...” የተቀኙትን ከግዕዝ ወደ አማርኛ ተርጉመው እንዲህ አስፍረውታል።

“በኢትዮጵያ የብዙ ሰዎችን ደም የጠጣው ጦርነት አለቀ። ግን ረቂቅና ብርቱ የሆነ የሰላም ጊዜ ጦርነት ተክቷል። በመሪያችን በኃይለስላሴ እናምናለን። አድሎአዊነትንና ጉባኝነትን በሕግ ተቆጣጥሮ ድል አድራጊነቱን አሁንም እንዲያረጋግጥ።”

ይህ ቅኔ በአዲስ ዘመን ታትሞ ወጣ። ብርሃኑ ድንቁ ተደነቁበት። ጃንሆይ ጋዜጣ ሲያነቡ አዩትና ከ15 ቀን በኋላ አቶ ብርሃኑን ቤተ-መንግስት አስጠሯቸው። ኮሎኔል አብይ /በኋላ ጄኔራል/ ይዘው ወደ ጃንሆይ ቢሮ ማስገባት። አቶ ብርሃኑ በድነጋጤ በግንባራቸው ተደፍተው እጅ መንሳት።

“ብርሃኑ ድንቁ አንተ ነህ?”
“አዎን ጃንሆይ”

ጠረጴዛው ላይ ያለውን ጋዜጣ አንስተው የግዕዙን ቅኔ ደግመው አነበቡት። “በአነባበባቸው እንደተመለከትኩት ግዕዝ ስለማይችሉ ብዙ ስህተት አድርገዋል” ይሉናል አቶ ብርሃኑ።

“ቅኔ ማነው ያስተማረህ?”
“አባቴ ሊቀ ጠበብት ድንቁ የቅኔ መምህር ናቸው።”

“ድንቁ የራጉኤሉ? ሰላባትህ ህሩይ ይነግረን ነበር፤ ህሩይን ታውቀዋለህ?”

“አዎ ጃንሆይ፤ ያባቴ ንደኛ ነበሩ።”
“በጣሊያን ጊዜ ምን ትሰራ ነበር?”
“አስተርጓሚ ነበርሁ ጃንሆይ።”
“የኢጣሊያ ቋንቋ የት ተማርህ?”
“ከትምህርት ቤት አልሄድሁም፤ በራሴ ነው የተማርኩት።”
“ከኢጣሊያ ወደ አማርኛ መፅሐፍ መተርጎም ትችላለህ?”
“አዎ ጃንሆይ።”
“ይገርማል! አሁን ምን ትሰራለህ?”
“ስራ የለኝም ጃንሆይ።”

በዚህ ጊዜ ጃንሆይ “አብይ ማስታወሻ ያዝ” ሲሉ አቶ ብርሃኑ እጅ ነስተው ይሰናበታሉ። “ሰዓቴ ትልቅ ትዝታ ነው ትቶልኝ ያለፈው ...” ይሉታል ይህንኑ ክስተት።

ከቀናት በኋላ ከኮሎኔል አቢይ አበበ ቢሮ ተጠርተው ወደ ጽህፈት ሚኒስቴር የተፃፈ ደብዳቤ ተሰጣቸው፤ እንዲህ ይላል፤

“አቶ ብርሃኑ ድንቄ በግርማዊነታቸው መልካም ፈቃድ የወላዎ አውራጃ ግዛት ዋና ፀሐፊ ሆነው መሾማቸውን እንዳስታውቅም ስለታዘዙሁ ይህንን ለአገር ግዛት እንዲያስተላልፉላቸው በማክበር አሳስባለሁ።”

በወቅቱ የሲዳሞና የወላዎ /በአሁኑ አጠራር የወላይታ/ ጠቅላይ ገዥ ሆነው የተሾሙት ራስ አበበ የነበሩ ሲሆን “አሳሽ” የሚባሉ ሹማምንት በሰራቸው ሆነው የአካባቢውን ግዛቶች ያሰሱ ነበር። “አሳሽ” በቀድሞው ልምድ የዋናው ሹም ወኪል ነው። ዋናው አዛዥ እስኪመጣ ያዛል፤ ያስገብራል፤ ያሥራል፤ ይፈታል፤ ይቀጣል...።

በአዲሱ የአገር ግዛት ደንብ ግን ቀርቷል። ስለዚህ ራስ አበበ ከሕግ ውጪ “አሳሽ” ሾመዋል። የራስ አበበ የወላይታ አሣሽ ፊትአውራሪ ተሰማ ይባላሉ።

አቶ ብርሃኑ ድንቄ ጉድ አይ! ዘረፋ፣ ግድያ ... ግፍ ይፈፀማል ከሕግ ውጪ። እንደ አቶ ብርሃኑ አገላለፅ “በየቀኑ ሦስት ሰው ሳይሞት አይውልም” “የሚዘረፈውን ሐብት ለመገመት ያስቸግራል” ሲሉም ይነግሩናል።

የአረመኔው የፊት አውራሪ ተሰማ ስም ሲጠራ የማይበረግግ የለም። አቶ ብርሃኑ የአውራጃ ግዛት ዋና ፀሐፊ ሲሆኑ፤ የወላይታ ገዥ ደግሞ /ጠቅላይ ገዥ አይደለም/ ፊትአውራሪ ግርማ ነበሩና “ይህን ሁሉ እየተመለከትኩ ዝም ብዬ መኖር አልቻልኩም” ይሏቸዋል ለፊትአውራሪ ግርማ። “ታዲያ ምን ማድረግ ትችላለህ?”

“አንድ ረዥም ሪፖርት ለግርማዊነታቸው ልፃፍና ፈርመውበት ወደ አዲስ አበባ ይላክ።”

“ብርሃኑ፤ እኔ አዋቂ ሰው መሰለኸኝ ነበር። ለካ ልጅ ኖረሃል” ብለው ሳቁላቸው።

አቶ ብርሃኑ ለወላይታ ባላባቶች ለፊታውራሪ ደስታ ጠና እና ለፊትአውራሪ ገብረሰላሴ ጠና ወደ አዲስ አበባ የሚላክ ሰው እንዲያዘጋጁ በሚስጥር ነግረው ተከታይን ደብዳቤ ላኩ።

“ግርማዊነትም ከማይታወቅ ሰፍራ ፈልገው ይህን ሹመት ስለሰጡኝ የማመሰግንበት ቃል ያጥረኛል። ግን ሹመት የተሰጠኝ ደመወዜን እየተቀበልሁ በምችት ለመኖር ብቻ እንዳይደለ አውቃለሁ። ከፍ ያለ ኃላፊነት አለብኝ። እዚህ እወላዎ ከደረሰሁ 30 የሚያህሉ ሰላማውያን ሰዎች በአርበኞች ተገደሉ። ዘረፋው በየቀኑ ይቀጥላል። አንድ መቶ ባላገሮችና ባላባቶች ፊት አውራሪ ተሰማ በተባለው በራስ አበበ አሳሽ እጅ ታሰረው ይማቅቃሉ። የወላዎ ህዝብ የወተት ላሙን ሳይቀር ይገብራል። ያ አዲስ ዘመንና ነፃነት የምንለው ትርጓሜ የሌለው ባዶ ቃል ሆኗል። የግርማዊነትም ሹም መሆኔ ቀርቶ ተራ ሰው ብሆንም ይህን አስቃቂ ግፍ ዝም ብል የኢትዮጵያ አምላክ ይፈርድብኛል። በዚህ

ጉዳይ ከአገረ ገዥው ከፊት አውራሪ ግርማ ጋር አልተሰማማንም። ግን እኔ ሀሊናዬ የሚያዘኝን አድርጌያለሁ። ይኸውም ለግርማዊነትም ማመልከት ነው። ግርማዊነትም ከማናችንም ይልቅ ታላቅ ኃላፊነት ስለተሰጠም ይህን ግፍ ከወላዎ ህዝብ እንዲያስወግዱለት ዝቅ ብዬ አለምናለሁ።”

አቶ ብርሃኑ ይህን ጽፈው ከግንብ ጋር እንደመላተም ቢቆጥሩትም፤ አንድ ነገር በውስጣቸው ያውጠነጥኑ ነበር። “ጃንሆይ እንደ ሌሎች ሹሞቻቸው ስለ ፍትህ ስሜት የሌላቸው ሆነው ከተገኙ የመንግስት ስራ ለእኔ አይደለም!”....

መልሱ መጣ።

“አቶ ብርሃኑ ድንቄ፤

ለግርማዊነታቸው የፃፉት ሪፖርት ደርሶ ተመልክተውታል። ጉዳዩን በጥንቃቄ ተከታትለው በማመልከትም ግርማዊነታቸው እንደተደሰቱ እገልፅልዎት ዘንድ አዘውኛል። ፊት አውራሪ ተሰማ በቶሎ ወደዚህ እንዲላክ ለራስ አበበ ትዕዛዝ ተላልፏል።

ከሰላምታ ጋር።”

የወላይታ ባላባቶች እነፊታውራሪ ደስታ ጠና የደብዳቤውን መልስ ሰምተው ኖሮ ወደ አቶ ብርሃኑ ሄደው “እንኳን ደስ ያለን!” ሲሉ “ምን ተገኘ ደግሞ” አቶ ብርሃኑ።

“መቼም እናንተ አማራዎች ሁሉን ሚስጥር ማድረግ ትወዳላችሁ” በደስታ ተቃቀፉ፤ ተሳሳቁ። የወላይታ ህዝብ የወተት ላሙን መገበር ቀርቶ ቅንጣት ችግር እንድትደርስበት አይፈለግም። ነገር ግን ማን አለብኝ ባዮች ከሕግ ውጪ ይዘርፋሉ ይገድላሉ። ፊትአውራሪ ተሰማ ደነገጠ አሉ። ራስ አበበ ንዴታቸውን በውስጣቸው ይዘው ከይርጋለም ወደ ወላይታ ሶዶ መጡ። ችሎት ሰይመው አቶ ብርሃኑን ጠሩ።

“አሁን የጠራንህ በቅርብ ጊዜ እዚህ አገር ስለሞቱት ሰዎችና ስለተዘረፈው ንብረት አላፊው ፊትአውራሪ ተሰማ ነው ብለህ ለጃንሆይ ስለፃፍህ ሁለት ጥያቄዎች ልንጠይቅህ ነው።

1ኛ. ምን ማስረጃ አለህ?

2ኛ. መጀመሪያ ለእኛ ሳታመለክት ለጃንሆይ የፃፍክበት ምክንያት ምንድነው?”

አቶ ብርሃኑ ይቀጥላሉ፤ “ከቡር ሆይ በዚህ ጉዳይ እኔ ከሳሽ ወይም ተከላሽ አይደለሁም። ደረጃዬ ዝቅ ቢልም የመንግስት ሹም ነኝ። ስለዚህ ለግርማዊነታቸው በፃፍኩት ሪፖርት ምክንያት በችሎት ቆሜ መልስ እንድሰጥ የተጠየቅሁት ያለአግባብ ነው። በፅህፈት ቤት በኩል ነገሩን ከቡርነትም ለመረዳት ቢፈቅድ ለማብራራት ፈቃደኛ ነኝ።”

“ሰው እየከሰሱ መልስ አልሰጥም ማለት የት አለ!”

“ከቡር ሆይ እኔ ማንንም አልከሰሰሁም። እኔ የግል ዘመድ አልተገደለብኝም። እኔ የግል ሐብት አልተዘረፈብኝም። ሀብታቸውን የተቀሙት፣ ዘመዶቻቸው የተገደሉባቸው ሰዎች ዳኝነት በተሰጣቸው ጊዜ ክላቸውን እንደሚያቀርቡ አልጠራጠርም። እኔ በሹመተ ኃላፊነቴ የፃፍኩት ሪፖርት እውነት ቢመስልዎ ተቀበሉት። እውነት ባይመስልዎ ሊተውት ይችላሉ።”

“ቆይ የሚሆነውን እናስታውቅሃለን።” ብለው ከችሎት ተነሱ። ፊት አውራሪ ተሠማ ወደ አዲስ አበባ መጥቶ ፍርድ ቤት ቀርቦ ታሠረ። ፍፃሜውም እዚያው ሆነ። የወላይታ ህዝብ “እርይ” አለ። ራስ አበበ ፊትአውራሪ ተሠማን ለማዳን ያደረጉት ጥረት ሁሉ አልተሳካም። አቶ ብርሃኑ እንዲህ ይሉናል፤ “... እነራስ አበበን የመላሰሉ ሹማምንቶቻቸውን ይቀየሩ ሳይሉ እጅ ኃይለስላሴ ያላዩት የፍትህ ሚካኒት የወላሞን ህዝብ ፍርሃትና ስጋት ከሞላበት አኗኗር ነፃ አድርጎ ሰላምን ስለሰጠው በንጉሠነገስቱ ላይ ያለኝ እምነት ጠንካራ ሆነ። ...”

አቶ ብርሃኑ የወላይታ ተጠባባቂ ገዥ ከሆኑ በኋላ ወደ አዲስ አበባ የመመላለስ እድል ነበራቸውና ጃንሆይን ለማመስገን በሄዱ ጊዜ እንዲህ እንዳሏቸው ይነገሩናል፤ “እኛን እምነህ በቅንነት ከሰራህ ምንም ችግር አያገኝህም።”

ከዚህም በላይ በተለያዩ የአስተዳደር ጉዳዮች ላይ አቶ ብርሃኑ ያቀረቧቸውን ምክሮች ጃንሆይ ተቀብለው ተግባራዊ ማድረጋቸውን ይገልጻልናል። ከአዲስ አበባ ወደ ወላይታ ሊመለሱ ሲሰናበቱ በቅርብ ጊዜ ለሌላ ሰራ ወደ አዲስ አበባ እንደሚመለሱ ተነግሯቸው ነበርና የሄዱት፤ ወዲያው የወሊሶው ጃግና አርበኛ ደጃዝማች ገረሡ ዳኪ ተሾመው መጡ። አቶ ብርሃኑ ጥቂት አለማምደው ወደ አዲስ አበባ መጡ። ብላታ መርሰኤ ሐዘን ወልደቂርቆስና አቶ ብርሃኑ ድንቄ “የታሪክና የቤተ-መንግስት ዜና ማሰናጃ” የሚባል መስሪያቤት እንዲያቋቁሙ ታዘዙ። ብላታ መርሰኤ ሐዘን ዋና ዳይሬክተር፤ አቶ ብርሃኑ ዋና ፀሐፊ ሆነው ተሾሙ።

ሰራቸው የተቃና ይሆን ዘንድም የብርሐንና ሠላም ማተሚያ ቤት በእነሱ ስር እንዲተዳደር ሆነ። መስሪያ ቤቱ /የዱክ ቤት/ ቤተ-መንግስቱ ጊቢ ውስጥ ነበር።

“... መስሪያ ቤቱ ጊቢ ውስጥ ስለሆነ ለጃንሆይ በማናቸውም የቅርብ አገልጋዮች አደረገን። እለት እለት ጃንሆይ የሚፈፀሟቸውን ዋና ዋና ታሪካዊ ጉዳዮች ከመከታተል በቀር እንዳንድ ጊዜ ደግሞ በአስተዳደር ወይም በፍርድ ያለአግባብ ተወሰኑ ስለሚባሉት ነገሮች አጥንተን ጎሳብ እንድናቀርብ እንታዘዝ ነበር” ይሉናል። “ብላታ መርሰኤ ሐዘን በአገራችን

ባህል ረገድ የተሟላ ድርጅት ያላቸው ሰው ናቸው...” ሲሉም ያደንቋቸዋል።

በታሪክና ዜና ማሰናጃ ጽ/ቤት ሁለት ዓመት ከሰሩ በኋላ ጃንሆይ አቶ ብርሃኑን የጤና ጥበቃ ሚኒስትር ዋና ዳይሬክተር አድርገው ሾሟቸው። ብዙዎች ተገረሙ። ወይ ጤና! ጤና!

ጃንሆይ የቅዱስ ጳውሎስ ሆስፒታልን አሰርተው ለሰራ ማስኪጃ ገንዘብ ያጥራል። በዚህ ጊዜ ከመንግስት ንብረት ውስጥ ጥሩ ገቢ ያለውን ለሆስፒታሉ መርጃ መስጠት አስፈላጊ ሆኖ ተገኘ። ከጠላት የተወረሰው መካኒካል የአልኮልና የአረቄ ፋብሪካ ለሆስፒታሉ እንዲተላለፍ አዘዙ። ነገር ግን የግል ተጠቃሚ /ባለአክሲዮን/ ከሌለ ስራው ሊቀዘቅዝ ስለሚችል በሚል 30 በመቶ ክፍያ ለቀድሞ አስተዳዳሪዎቹ ለፊትአውራሪ አስፋው፤ ለቀኝአዝማች ገ/ሀን፤ ለአቶ በቀለ እንዲሰጥና የቀረው 70 በመቶ ለቅዱስ ጳውሎስ መተዳደሪያ እንዲሆን ተወስኖ ነበር። እነ አጅሬ ግን 4 ዓመት ሙሉ ቤሳቤስቲኒ ሳያቀምሱ እንደቆዩ የሚያረጋግጥ ሪፖርት ለአቶ ብርሃኑ ደረሳቸው። በዚህ ሚስጥራዊ ሪፖርት መነሻነት አቶ ብርሃኑ ያደረጉትን ክራሳቸው እንሰማ። “... ከፋብሪካው መስሪያ ቤት ራሴ ሄጀ መዝገቦቹ የሚገኙበትን ክፍል አሳሸግሁት። እንዲሁም የየቀኑን የአልኮል “ፕሮዳክት” የሚቆጣጠሩ ኤንስፔክተሮች ሾምኩ። የሰጡት ሪፖርት እንደሚያመለክተው ሦስቱ ሰዎች የተጣራ 350,000.00 ብር ለግላቸው ተከፋፍለው ተገኙ።... በዚህ ጊዜ እኔ በሦስቱ ሰዎች ላይ፤

1ኛ. የተካፈሉትን ገንዘብ ከነወለዱ እንዲከፍሉ፤

2ኛ. ከአስተዳዳሪነት ስራቸው እንዲወገዱ፤

3ኛ. እምነታቸውን አጉድለው ስለተገኙ በወንጀል እንዲቀጡ ስለሰጡት ፍርድ ቤት ክስ አቀረብሁ።...”

ወሬው ተነሳ። የጃንሆይ ታላላቅ ሹማምንትኮ ናቸው። ታማኝ። እናግ... ብዙ ዛቱ፤ ለሀይወታቸው ፈርተው ጉዳዩን እንዲተውት አስፈራሩ ... ወዘተ። አልሆነም። በመጨረሻ ፊትአውራሪ አስፋው ለጃንሆይ ጉዳዩ በፍርድ ቤት ከሚታይ በኮሚሲዮን /በኮሚሽን ወይም በኮሚቴ/ እንዲታይ ጠየቀ።

አቶ ብርሃኑ ተጠርተው ወደ ጃንሆይ ሄዱ። ፊትአውራሪ አስፋው ከጃንሆይ ጋር ነው። ጃንሆይ “ብርሃኑ ይሄውልህ በል ተናገር!” አሉት።

“ጃንሆይ የመካኒካል ፋብሪካ በትክክል እንዲሰራ ለማድረግ የቱን ያህል ችግር እንዳጋጠመን ብርሃኑ አያውቀውም። ... አሁን በድንገት ከጤና ጥበቃ ሚኒስቴር ጃንሆይ ስራ ቢሉት የራሱን ስራ ሳያስተካክል የሚያደርገው ሁሉ የእኛን ስራ መበጥበጥ ብቻ ሆነ። ነገሩ ረዥም ስለሆነ ሁኔታውን በአጭር ጊዜ ለማስረዳት አልችልም። ስለዚህ ጃንሆይ በኮሚሲዮን እዛው እንዲመረመርና እርሱ ከፍርድ ቤት የጀመረው ክስ

እንዲቆም ያድርጉልን።” ሲል፤ ሐቀኛው ተናጋሪ፤ “ጃንሆይ ሦስቱ የመካኒሃ ፋብሪካ አስተዳዳሪዎች እምነታቸውን በማጉደል ለቅዱስ ጳውሎስ የተሰጠውን ንብረት 4 ዓመት ሙሉ አንድ ቤሳ ሳያካፍሉ ለግላቸው ተጠቅመውበታል። ነገሩ ከፍርድ ቤት እንዳይቀርብና በኮሚሲዮን እንዲታይ የሚጠይቁት ለመጎተት እንዲመቻቸው ብቻ ነው። ጉዳዩን በትክክል አጣርቶ ለመወሰን ከፍርድ ቤት የተሻለ ሌላ አይገኝም።”

በዚህ ጊዜ ጃንሆይ ፊታቸውን ወደ ፊትአውራሪ አስፋው ቀና አድርገው “200 ሺ ብር አሁን በቅዱስ ጳውሎስ ሆስፒታል ስም እባንክ የምትከፍሉ ከሆነ ስለቀረው ሂሳብ ኮሚሲዮኑ እንዲያጣራ እናዛለን” አሉ።

አስፋው ግን “ከየት አምጥተን ነው የምንከፍለው? እርሶዎ ይከፍሉልናል?” ብሎ ጠየቀ። ሙሉው ማለቱ ገረመኝ ይሉናል አቶ ብርሃኑ። ለካ... ሰደት ላይ እያሉ ብዙዎች እየከደቸው አስፍሽ ታማኝ ሆኖ አገልግሏቸው ስለነበር ነው የሚሞላቀቀው። ጉዳዩ ረጅም ጊዜ ቆይቶ በመጨረሻ ፊታውራሪ አስፋው ንብረቱ በከፊል ተሸጦ እዳው ተከፍሎ፤ እሱም ከቤተ-መንግስት አስተዳዳሪነቱ ተገልጦ ወደ ግዙ፤ በቀለና ገ/ሀን ደግሞ ረጅም ጊዜ በእስራት ካሳለፉ በኋላ ንብረታቸው ተሸጦ እዳው ተከፈለ።

እንግዲህ የዚያን ጊዜ 350 ሺ ብር ያሁን 35 ሚሊዮን ሲባል ይችላል። እነበቁ ህዝብ ቢያልቅ ባያልቅ፤ ጤናው ቢጠበቅ ባይጠበቅ ምን አገባቸው?

“የጤና ጥበቃ ሚኒስቴር አስተዳደር ንቅዛት /Corruption/ በሚል ንዑስ ርዕስ ስር ካሰፈሩት ታሪክ ውስጥ የሚከተለውን ጭብጥ እናገኛለን።

“ኡንራ” የተባለ ኢንተርናሽናል ድርጅት ለጤና ጥበቃ ሚኒስቴር ከ500 ሺ ብር በላይ ግምት ያላቸው ልዩ ልዩ እቃዎችና መድሐኒቶች ሰጥቶ ነበር። እነዚህ እቃዎችና መድሐኒቶች አንድ ትልቅ መጋዘን ውስጥ ታጉረው ቀኝአዝማች ገ/ሀን በተባለ ሰው ሲጠበቁ፤ ዝርዝር ለማሰናዳት ያሰበበት ሰው የለም። ቀኝአዝማች ገ/ሀን የጤና ጥበቃ ሚኒስትር የነበረ የአቶ አበበ ዘመድ ነው። ይህንን ምክንያት በማድረግ እቃዎቹን አንድ በአንድ እያወጣ ሲሸጥ ስጋት አልነበረውም።” ... ይሉናል አቶ ብርሃኑ ድንቄ።

የዚህ ጉድ ሰፊ ያለ ነው። አንድ የአቶ ብርሃኑ ድንቄ ወዳጅ መንገድ ላይ ያገኛቸውና እንዲህ ይላቸዋል፤ “እንዲያው አደራህን የጤና ጥበቃ ሚኒስቴር ከሚሸጣቸው እቃዎች ለመግዛት ስለምፈልግ ለእቃ ሻጩ አደራ በልልኝ” ሕጋዊ መሰሏቸው ነው። እንግዲህ አስቡት፤ ከተማው ሁሉ መግዛት ይፈልጋል። ርካሽ ነበር ማለት ነው?

አቶ ብርሃኑ “የእቃዎቹን አይነትና የሻጩን ማንነት እንደቀልድ አጣሩ። እንግዳ ናቸው። ለመስሪያቤቱም ለንግዱም እንግዳ ነበሩ። እና ... ሻጩ ቀኝአዝማች ነው። አቶ ብርሃኑ እንዲህ ይሉናል።

“... በማግስቱ የ“ኡንራ”ን እቃ ቤት ለመጎብኘት እፈልጋለሁ ብዬ ቀኝአዝማች ገ/ሀን ከሰፍራው እንዲጠብቀኝ አዘዘሁ። መቸም እቃዎቹ በያሉበት ተበታተነው ያዩ ሰው ሁሉ እንደተጣሉ እንጂ ዋጋ እንዳለው ነገር ተጠብቀው ተቀምጠዋል ብሎ ለማመን አይችልም።” ከጉብኝት መልስ አንድ ለየት ያለ እቃ አይተው መጡና አንድ ሰው ጠርተው የእቃውን አይነትና ሁኔታ ነግረው “ያንኑ እቃ የተጠየቀውን ዋጋ ከፍለህ ገዝተህ አምጣልኝ” ብለው ይልኩታል። ያው... የተለያየ እቃ ስለሆነ መድሐኒትም አለ፤ ሳሃንም አለ ... ወዘተ። መልዕክተኛው አይነቱ የተለየውን ሳህን በ5 ብር ገዝቶ መጣ። ከዚህ በላይ ማሰረጃ ስለሌለ አቶ ብርሃኑ ምን እንዳደረጉ ከራሳቸው እንሰማ። “... ወዲያው ከሰራው አግጂ የመጋዘንን ቁልፍ እንዲያሰረክብ አዘዘሁት። እርሱ ግን አሻፈረኝ አለ።”

አጣርቼ አልጨረስኩም ማለቱ ነው። ገና ብዙ እቃ አለ ያልተሸጠ። ወይም ዋናውን አልያዘም። የግሉ ይመስል መጋዘኔን አላሰነካም! መሆኑ ነው። እሺ ከዚያስ ...?

“ነገሩን ወደ ፍርድ ቤት ለማቅረብ እየተዘጋጀሁ ሳለሁ ቀኝአዝማች ያርበኝነት ሽጉጡን ጠራርጎ ከቢሮዬ መጥቶ “ከዋናው ዳይሬክተር ጋር መነጋገር እፈልጋለሁ አገናኘኝ” ሲል ለልዩ ፀሐፊዬ ነገረው። ልዩ ፀሐፊዬ ግን ቀኝአዝማች ሽጉጥ መያዙን አረጋግጦ ስላሰጠነቀቀኝ ቢሮዬ እርሱን ከመቀበሌ በፊት ለፖሊስ ስልክ ደወልሁ።...”

ሲቪል ልብስ የለበሰ ፖሊስ መጥቶ ተዘጋጀ። ቀኝአዝማች ገባ። “እጆቼ ሲንቀጠቀጡ እመለከት ነበር። ጉሮሮውን “እህ” ብሎ በመጠራረግ “እኔ የመጣሁት... እኔ የመጣሁት...” እያለ ሽጉጡን ከኪሱ ለማውጣት ሲሞክር የፖሊስ መኮንኑ ከወደኋላው እጁን ከነሽጉጡ ለቀም አድርጎ መሣሪያውን ነጠቀው። ሽጉጡ ጎርሶ ተቀባብሎ ነበር። ግርማዊነታቸው በሀይወቴ ላይ አደጋ ለማድረግ የሆነውን ዱለታ ሰምተው “እንኳን እግዚአብሔር ጠበቀህ!” ብለው አነጋገሩኝ። ነገሩም በጥንቃቄ እንዲመረመር አዘዘ።” ይላሉ።

ሁኔታው የጃንሆይን ማንነት በግልፅ ያሳያል። የዘመኑን ሕግም ጭምር። አንዳንድ ምሁራን እንደሚነግሩን በዚያ ዘመን ፍርድ ቤቱ የውሸት፤ የሚያዙበት ራሳቸው፤ ሁሉንም ነገር የሚቆርጡ የሚፈልጡ ጃንሆይ እንደነበሩ አድርገን እንድንሰለው ይጋብዙናል። አሁን እያየን ካለነው ነገር ጋር ግን ይጣረሳል ልበል? በጥምረት ብዙ ነገር እያየን እንቀጥላለን።

“በዚያው ሰዎን ብላታ ዘውዴ ከሰራ ሚኒስትር ወደ ጤና ጥበቃ ሚኒስትር ተዛወሩ። የሰራ ሚኒስትር በነበሩ ጊዜ ልዩ ልዩ ክስ ቀርቦባቸው ነበር። የተዛወሩበትም ምክንያት በዚህ ነው። የሰራ ሚኒስትር ለጉቦ በጣም ያመች ነበር። እንዳንድ የሰራ ተቋራጮች ከትርፋቸው 30 በመቶ ወይም 40 በመቶ ጉቦ ለመስጠት እያመነቱም። ከዚህም የተነሳ ወደ ጤና ጥበቃ በመዛወራቸው አገነዘቡ። ይልቁንም የሰራ ተቋራጮችን እርዳታ በመተማመን አንድ ትልቅ ቤት ለመስራት ጀምረው ለመፈፀሚያ ገንዘብ ስለጎደላቸው የሚያደርጉትን አጥተው ከጤና ጥበቃ ሚኒስቴር የገንዘብ ቤት ሹም ጋራ በመመሳጠርና በብድር 60ሺ ብር መውሰድ ግድ ሆኖባቸው ኖሯል። ይህን ገንዘብ የተበደሩበትን ፊርማ በምስጢር አግኝቼ ግምጃ ቤቱን ካሸግሁ በኋላ ገንዘቡ እንዲቆጠር አዘዝሁ።”

ብላታ አበዱ። ጨሱ። ቤታቸው ሳያልቅ? ከሰንቱ ተቋራጭ ሰንት ነገር እንዳልቀረጡ ዛሬ የአላቸው ቤት ተቋርጦ እንዴት ይቀራል? “አይደረግም!” አሉና ሄደው እሸጉን ቀደዱት። እሸ አቶ ብርሃኑ ምን አደረጉ በዚያ ሰዓት? “... ስለዚህ የሚከተለውን ዓፍሁላቸው።”

“ክቡር ሆይ፤

በጤና ጥበቃ ሚኒስቴር ግምጃ ቤት የገንዘብ መጉደል መድረሱን ሰምቶ ሳጥኑን ራሴ እሸጌ፤ ዋናው ኢንሰፔክተር፤ የፕርሶኔል ሹሙና የሆስፒታሎች አስተዳደር መሪ ሹም ባሉበት ገንዘብ እንዲቆጠር አዘዘኛ ነበር። ነገር ግን የገንዘቡ ቤት ሹም እሸጉን ክቡርነትም እንደቀደዱትና ወደፊትም ያለእርስዎ ፈቃድ እንዳይታሸግ መከላከልዎን ነገረኝ። ማመን ያስቸግረኛል። ስለዚህ ነገሩን በግልጥ ለመከታተል እንድችል በጉዳዩ አንድ መግለጫ ይሰጡኝ ዘንድ በማክበር እለምናለሁ”

ብላታ ተከታዩን ምላሽ ያፋ።

“ደብዳቤህ ደርሶኛል። ይህን የመሰለ ደብዳቤ ወደፊት ብትፅፍልኝ ከፍ ያለ የዲሲፕሊን ጉድለት ስጠህኑ ቅጣት እንደሚያስከትል እግልፅላለሁ።” አያችሁ! ዲሲፕሊን! ይህን አይነት ዲሲፕሊን ነው ዛሬ ድረስ በጉያችን ሽጉጠን የምናቀናቅኑው። አይ ሚኒስትር! አይ ኢትዮጵያ! የዋህ ቀኝአዝማች አትል፤ ፊትአውራሪ አትል፤ ሚኒስቴር አትል፤ ብላታ አትል፤ ዘበኛ አትል ... በቃ!

አቶ ብርሃኑ ይቀጥሉ። “ይህ እጅግ ጥሬ የሆነ የማናለብኝ አፃፃፋቸው እንደሚያስደነግጠኝና ራሴን ዝቅ አድርጌ በመለማመጥ እንደምተዳደር ብላታ ዘውዴ ጠብቀው ነበር። ደብዳቤያቸውን ሲፈርሙ “እምቢ ካለ እናሳየዋለን!” ብለው እንደተናገሩ ከዚያ የነበረ ሰው ነገረኝ። ግን ይህ ሊያስደነግጠኝ ቀርቶ የታጋይነት መንፈሴን ስለቀሰቀሰው የሚከተለውን ያፍሁ።

“ክቡር ሆይ

ደብዳቤ አትፃፍ የሚል ትዕዛዝ ሲደርሰኝ ይህ ለመጀመሪያ ጊዜ ነው። ጉዳዩ በጠቅላላ የሰውነትን ነፃነት የሚነካ ስለሆነ የመናገርና የመፃፍ መብቴን በቀላሉ ለማስረከብ ያስቸግረኛል። ስለዚህ ባለፈው ላቀረብሁት ጥያቄ መልስ እንዲሰጠኝ እንደገና ስጠይቅ በትዕግስትም ተስፋ አደርጋለሁ።”

ብላታ “አትፃፍልኝ ብዬ ካስጠነቀቅሁህ በኋላ ስለፃፍክልኝ 50 ብር ቀጥቼሃለሁ”

አቶ ብርሃኑ፤ “ቅጣቴን አልተቀበልሁትም፤ አሁንም ለመጀመሪያው ጥያቄዬ መልስ በመጠበቅ ላይ ነኝ”

“አትፃፍልኝ ብዬ ስለፃፍክ ቅጣቴን 100 ብር አድርጌዋለሁ”

“አትፃፍ” “እፅፋለሁ” ሲባባሉ ቅጣቴ 1 ሺ ብር ደረሰ። የወሩ መጨረሻ ሲደርስ አቶ ብርሃኑ የሚከፍላቸው ሹም ሲቀር ራሳቸው ሄደው ቆጥረው ወስደው ፈረሙ። “ሚኒስትሩ ለዋናው ዳይሬክተር ደሞዝ አትክፈሉ ብለውናል” ሙግት ሆነ። አቶ ብርሃኑ አልሰጧቸውም ይዘው ሄዱ። ብላታ አበዱ እንደገና። ስለዚህ “ከሰራ አግጂሃለሁ!” ብለው ያፋ። አቶ ብርሃኑም “የርስዎ ቅጥር ሠራተኛ አይደለሁም” የሚል መልስ ሰጥተው ሰራቸውን ቀጠሉ። ይህ በእንዲህ እንዳለ ሚኒስትሩ ብላታ 25 የጤና ጥበቃ የጥገና ክፍል ሠራተኞች በጥገና ክፍል ኃላፊው እየተመሩ የተጀመረውን ቤታቸውን እየሰሩላቸው መሆኑ ተደረሰበት። ደመወዝ የሚከፍላቸው ሚኒስቴር መሪያ ቤቱ ነው። እነሱ ግን የብላታን ቤት እየሰሩ ነው። ሰራውን ትተውታል። እዚያኛው መሪያ ቤት ...!

“... እንደገና አቤቱታ ያፍኩላቸው። በዚህ አኳኋን ነገሩ እየተካረረ ስለሄደ ሁኔታውን በሰፊ ጽሁፍ ለግርማዊነታቸው ማመልከት ግድ ሆነብኝ። ብላታም እንዲሁ አመልክተው ኖሮ ቢትወደድ መኮንን እንዳልካቸው፤ ራስ አበባ አረጋይ፤ ፀሐፊ ትዕዛዝ ወለደጊዮርጊስ ባሉበት ሁለታችንም ተጠርተን ከጃንሆይ ፊት ቀረብን።” ይላሉ አቶ ብርሃኑ ድንቄ።

ጃንሆይ፤ “ሁለታችሁም የፃፋችሁትን አቤቱታ ተመልክተናል። ዘውዴ ብርሃኑን ከሰራው አግጂዋለሁ ያልከው አግባብ አይደለም። በእኛ የተሾመ ስለሆነ ጥፋቱ ሲረጋገጥ በእኛ ይሻራል። ለሁሉም በመኮንን ሰብሳቢነት ነገራችሁን እነሱ መርምረው እንዲያቀርቡልን እዘናል” ሁሉም ተሰናብተው ወጡ።

ራስ ቢትወደድ መኮንን ጠቅላይ ሚኒስትር ናቸው። ፀሐፊ ትዕዛዝ ወለደጊዮርጊስ የጽሁፊት ሚኒስትር ናቸው። ራስ አበባም የጦር ሚኒስትር መሆን የቻሉ ናቸው። በነገራችን ላይ በታሪክም በሰፋት እንደሚታወቀው እነዚህ ሦስቱ ባለስልጣናት የወሰኑትን ውሳኔ ጃንሆይ ፊፅሞ “ውድቅ” አድርገውት አያውቁም። ኮሚሲዮኑ መቸም በአቶ ብርሃኑ ላይ ምን

እንደሚወሰን ግልፅ ነው። በዚያን ጊዜ አቶ ብርሃኑ እንዲህ ሲሉ ይብላሉ። ጀመር።

“... ብላታ ከጤና ጥበቃ ግምጃ ቤት 60 ሺ ብር ለመውሰዳቸው ፈርማቸው በእጅ አለ። የጤና ጥበቃ ሚኒስቴር የጥገና ክፍል ሠራተኞች ቤታቸውን እንደሰሩ ግልፅ ነው። የግምጃ ቤቱን አሸኔ ለመቅደዳቸው አይክዱም፤ እንግዲህ ምን ብለው ሊረዱላቸው ይችላሉ?...”

የኮሚሽኑ ውሳኔ ግልጭ ለሁለቱ ተቃራኒ ወገኖች ይሰጥ ነበር። ነገር ግን አቶ ብርሃኑ አልደረገባቸውም። 7 ወራት አለፉ። በለዚህ ሳቶ ብርሃኑ ለጃንሆይ ማመልከቻ አቀረቡ። ጃንሆይ ግራ ገብቷቸዋል። በመጨረሻ አቶ ብርሃኑ ተጠርተው ወደ ጃንሆይ ቀረቡ።

“ጃንሆይ የኔ ማመልከቻ እንደደረገባቸው ጠርተው በስድብ ተለቀቁብኝ” ይሉናል። “ግድርድር! የማትረባ! እውነተኛ መሰለኸኝ!” እያሉ ሲናገሩ ፊታቸው በቁጣ ደም ለብሶ ይታይ ነበር። እንደዚህ ያለ የሚያስፈራራ ፊት ከዚህ ቀደም አላየሁም። “ምን አደረገህ? ጥፋቴ ይነገረኝ! እያልኩ ብወተውት ማን ሰምቶኝ! ካባቸውን እያስተካከሉ በቁጣ ወደእኔ አፍጠው ስደባቸውን እንደመጡ ማውረድ ቀጠሉ። ራሴን መቆጣጠር አልቻልኩም፤ እንባዬ በዓይኖቼ ግጥም ብሎ በትክክል ለማየት ከለከለኝ። በተሰባበረ ቃል፤ “ጃንሆይ! ጃንሆይ ይሰሙኝ፤ ... ሹማምንቶችዎ የፍትህ ፀሮች መሆናቸውን የማያውቅ የለም። ግን ጃንሆይ ይህ ዘመዴ ነው፤ ይህ ጠላቴ ነው ሳይሉ ለህዝባቸው ትክክለኛ ፈታሂ ናቸው የሚል እምነትና ተስፋ ነበረኝ። ይህ እምነቴ ይኸው አሁን ተንኮታኮተ። ጃንሆይ እኔ የደሃ ልጅ ነኝ። በመቀማጠል አላደገሁም። ያለጫማ መሄድ ያለ አልጋ መተኛት እችላለሁ። ሹመት ቢቀርብኝ የሚጎድልብኝ ነገር የለም። ግን የሚያሳዝነኝ የጃንሆይ መንግስት ነው...” ብዬ ንግግሬን ከመጨረሴ በፊት እልህ ጉሮሮዬን እያነቀ ሰላስቸገረኝ አቋርጬ ጥያቄው ከቢሮዎቸው ወጣሁ። ከዚያም በቀጥታ ወደቤቴ ሄጄ ልብሴን ከለዋወጥሁ በኋላ ወደ ወጪጫ መሬቴ ሄድሁ።

ወደኋላ ተመልሼ ሳስበው በዚያን ጊዜ ጃንሆይ እኔን ለመቆጣት ምንም እንኳን በቂ ምክንያት ባይኖራቸውም ንግግሬን አቅጥሮ ጥያቄው ሰሄድ ያሳዩት ትዕግስት ያሰደንቀኛል። ከቶ ልረሳው አልቸልም” ይሉናል።

በ5ኛው ቀን ተጠሩና ወደ ጃንሆይ ቀረቡ። እታሰር ይሆን? እያሉ በስጋት ቀረቡ።

“ጃንሆይ ፈገግ ብለው ተቀበሉኝ። “ብርሃኑ” አሉኝ ጃንሆይ... “ያንተን ነገር ደህና አድርገን ነው ያጠናነው። ባደረግኸው ሁሉ ተደስተናል። ኮሚሽኑን በአንተ ላይ የወሰነው ያሳዝናል። ገልብጠኝዋል!” አሉ ጃንሆይ። ይህ ሁሉ ሲሆን አቶ ብርሃኑ ኮሚሽኑ ምን እንደወሰነ

በዝርዝር የሚያውቁት ጉዳይ አልነበረም። የኮሚሽኑ ውሳኔ ምን ቢሆን ጥሩ ነው?

“... ብርሃኑ ወደፊት በመንግስት መሰሪያ ቤት እንዳይቀጠር” የሚል ነው። ጠቅላይ ሚኒስትሩ አንዱ ነው። ተውን እንጂ እንዝረፍበት መሆኑ ነው። ከውሳኔው ጋር አብረው የተዘረዘሩ ክሶች “አለቃ አያኩብርም፤ ዘላፊ ነው...” እይነት ጭብጥ ያላቸው ናቸው። ይህን ወደእኛ ጨዋታ ስናመጣው ምን ማለት ነው? አትዘረፉ ይላል። የመንግስት ሠራተኞች የሚኒስትሮችን ህንፃ አይገንቡ ይላል። የአርዳታ እቃ አትሸጡ እያለ አስቸግሯል። ሐቀኛ ልሁን እያለ እያስቸገረ ነው ... ማለት ነው።

ወይ ብላታ! ንጉስ ቢሆኑ ማን ቢሆኑ!

ቀደም ሲል በጃንሆይ “ልማታዊ ንግግር” ላይ እንዳየነው “የሚከብዳችሁ ነገር ካለ ጠቅላይ ሚኒስትር ሾመንላችኋል። እርሱም የሚከብደው ነገር ካለ ወደእኛ ያመጣዋል” ማለታቸው የሚታወስ ነው። ጸረ እሱ እቴ! ምንም የሚከብደው ነገር የለም። “አለመዝረፍ” ብቻ ነው የከበደው።

አቶ ብርሃኑ ድንቄ በምዕራፍ 8 እንዲህ ሲሉ ይጠይቁናል። “... በዚያ ጊዜ ውስጥ በአገራችን የፖለቲካ ተመራማሪ ሰው እንዳለ ባውቅ ኖሮ እያሉ የማቀርብለት ጥያቄ ነበረኝ። እኔ ኃይለስላሴ እንደ ሹማምንቶች ንቅዝ ናቸውን? ንቅዝ ካልሆኑ ለምን ንቅዝ የሆኑ ሹማምንቶች በኩሪያቸው ያስቀምጣሉ? በሌላው በኩል ደግሞ እነርሱን ቢያስወግዱ ንቅዝ ያልሆኑ ሹማምንቶች ከወደት ይገኛሉ? ችግሩ ወጣት ወይም ሹማግሌ፤ የተማረ ወይም ያልተማረ አላለም። ሁሉም ያው ሆነው ተገኝተዋል...” የሚል ነው የጥያቄያቸው መነሻ።

ለማንኛውም “አብሮ መሰራትና አለቃን ማክበር የማያውቅ” በሚል ውሳኔ አቶ ብርሃኑን ውሳኔ አላልፈውባቸው ነበር። ጃንሆይ ግን ባልተለመደ ሁኔታ ገለበጡት። በዚያ ዘመን አብሮ መሰራት መገለጫው አብሮ መዝረፍ ነበር ማለት ነው። ዛሬስ? የሚለውን እያብሰሰሰልን ወደ ሌላኛው “ጉድ” እናልፋለን።

በነገራችን ላይ ብላታ ከዚያ በኋላ ከጤና ጥበቃ ሚኒስትርነታቸው ተነስተው ወደፓርላማ ተከተቱ። በዚህ መሰሉ ሂደት “የኢትዮጵያ ፓርላማ የግዛት ቤት ይባል ነበር” ይሉናል።

አቶ ብርሃኑ ከዚያ በኋላ የአዲስ አበባ መዘጋጃ ቤት ዋና ዳይሬክተር ሆነው ተሾሙ። “የመዘጋጃ ቤት አስተዳደር የነቀዙ ከሚባሉት የመንግስት መሰሪያዎች የመጀመሪያውን ደረጃ መያዝ ይችላል” ይላሉ አቶ ብርሃኑ።

ፊትአውራሪ ደምሴ ወንድማቸውን የታክስ ክፍል ምክትል ዳይሬክተር አድርገው ከአዲስ አበባ ከተማ ነጋዴዎች ጉቧቸውን እየሰበሰቡ ነው።

“በሕገ መሠረት በአዲስ አበባ ከተማ ንግድ የሚያቋቁም ሰው ፈቃድ የሚሰጠው ለዚህ ስራ የተመረጡ ሁለት የመዘጋጃ ቤት ምክር ቤት አባሎች ከታክስ ክፍል ዳይሬክተር ጋር ሆነው ስለነጋዴው ችሎታና ስለንግዱ ስፋት ምርመራ ካደረጉና የግመቱን ታክስ ከወሰኑ በኋላ ነው። የፊታውራሪ ደምሴ ወንድም ግን ጉቦ ተቀብሎ ማናቸውም ነጋዴ ታክስ ሳይከፍል እንዲሰራ ማድረግ ይችላል። ጉቦ ያልሰጡትን ነጋዴዎች ደግሞ ፈቃድ ቢኖራቸውም ምክንያት ፈልጎ ሱቃቸውን ይዘጋል።” አቶ ገብረመስቀል አዳ የተባሉ ሐቀኛ ይህን ጉዳይ ተቃውመው “እሪ” ሲሉ ስለነበር ዋናው ፊታውራሪ ደምሴ ምክንያት እየፈለጉ መቀጫ እየጣሉባቸው የወር ደሞዝ ለዘመናት ወሰደው አያውቁም።

አቶ ብርሃኑና አቶ ገብረመስቀል አዳ መተባበር ጀመሩ። እናም በአቶ ገብረመስቀልና በጉቦኛው በፊትአውራሪ ወንድም መካከል ለዘመናት የቆየውን ጭቅጭቅ ለማርገብ ኮሚሲዮን ተቋቋመ።

ሰብሳቢ ራሳቸው ፊታውራሪ ሆነው ቁጭ አሉና የወንድማቸውንና የአቶ ገብረመስቀልን ውዝግብ ለመዳኘት ተዘጋጁ። (ፊትአውራሪ ከንቲባ ናቸው። ተጠባባቂ ወይም ምክትል) “እርስዎ ዳኛ ሆነው የወንድምዎን ነገር ለመፍረድ እንዴት ይችላሉ? ለምንስ ሌላ ኮሚሲዮን አይመረጥም?” አቶ ገብረመስቀል አዳ ናቸው ይህን ያሉት። ፊትአውራሪ እንዲህ አሉ “አንተ ከሹመቴ ልትሸረኝ ነው? ይህን ትተህ ነገርህን አመልክት!” አሉት በቁጣ። ሌላው የመዘጋጃ ቤት ሹማምንት በዝምታ ያዳምጣል። አቶ ብርሃኑ ቀጠሉ፤ “እኔ የአቶ ገብረመስቀልን አቤቱታ እደግፋለሁ። ... እርሶዎ ነገሩን ለማየት ከቆረጡ እ’ የኮሚሲዮኑ አባል ሆኜ ለመቀመጥ አልፈኛድም።” አሉ።

“በኮሚሲዮኑ መቀመጥ ካልፈለግህ መሄድ ትችላለህ።” ሲሉ ፊታውራሪ አቶ ብርሃኑ ወጡ። አቶ ገብረመስቀልም ተከትሏቸውና ወጡ። ወዲያው ፊትአውራሪ የፈፀሟቸውን ሕገወጥ ስራዎች ሁለቱ ሐቀኞች በትብብር ሰበሰቡና ከመዘጋጃ ቤት አውጥተው ሌላ ቦታ አስቀመጡ።

አቶ ብርሃኑ 10 ገጽ ደብዳቤ ለፊትአውራሪ ጻፋቸው። “ደብዳቤው ፊትአውራሪ ሹመታቸውን ከለላ አድርገው የፈፀሟቸውን 12 ወንጀሎች ገልጦ ከነማስረጃዎቹ ይዘረዝራል። በመጨረሻው እንዲህ ሲል ይዘጋል።

“እነዚህ ከዚህ በላይ የተጠቀሱትን ወንጀሎች መሰራትዎን ለማስረዳት ዝግጁ ነኝ። ይህንን እያደረጉ በዚህ የመንግስት ክፍተኛ ኃላፊነት እንዲቀጥሉ የሚገባ አይመስለኝም። በበኩሌ የማሳሰብሁ ሳይዘገዩ

የሰራ መሰናበቻዎን ለግርማዊነትዎ እንዲያቀርቡ ብቻ ነው። ነገር ግን ይህን ለማድረግ የማይፈቅዱ ከሆነ፤ የእኔን ደብዳቤ መቅረብ በ15ኛው ቀን ውስጥ ካላረጋገጡልኝ እኔ በቀጥታ ለግርማዊነታቸው ለማቅረብ እሞክራለሁ።” ብለዋቸው እርፍ። ልብ አድርጉ፤ የእስካሁኖቹ ሁሉ ለበላይ አለቃ የሚጻፉ ናቸው። ቀጣዩን ሂደት እንደወረደ እንሰማ።

“ፊትአውራሪ ደምሴ ነገሩን ሲያጠኑና ሲያሰጡ ከቆዩ በኋላ ሌላ መንገድ ስላላገኙለት ደብዳቤዬን ለግርማዊነታቸው ማቅረባቸውን ጻፋልኝ። የእርሳቸው ደብዳቤ በደረሰኝ በማግስቱ ከቤተ-መንግስት ተጠርቶ ከጃንሆይ ሰገናኝ “ምንድነው ይህ የምታደርገው ነገር?” ብለው ጠየቁኝ። አደራረጉ በጣም እንግዳ ስለሆነባቸው ጃንሆይ ሳታቸውን አፍነው ተቆጣጥረው እንደያዙት ከከንፈርቻቸው ላይ ይታይ ነበር። እኔም የሚከተለውን መልስ ሰጠሁ።

“ጃንሆይ ይህን ደብዳቤ ጽፎ ለፊትአውራሪ ደምሴ የሰጠሁት ለፈዝ አይደለም። በጣም ተጨንቄ በቁም ነገር ካሰብሁበት በኋላ የወሰንሁት ነው። የአዲስ አበባ ከተማ የግርማዊነትዎ “ሞዴል” ሆኖ መታየት ነበረባት። ግን የሚታየው ሁሉ ጉቦ፣ ማጭበርበርና ግፍ ነው። ይህንን ለማስወገድ ግርማዊነትዎን መርዳት ያለብኝ መስሎ ታይቶኛል።”

“ታዲያ ወንጀሉን ለራሱ ጽፈህ ነው የምትሰጠው?” አሉ ጃንሆይ።

“ጃንሆይ ፊታውራሪ በስተጀርባዬ ወጋኝ እንዲሉ አልፈልግም” አልኳቸው። ከዚህ በኋላ ጃንሆይ ነገሩን የሚመረምሩ ዳኞች እንሾማለን ብለው አሰናበቱኝ። ከጊዜ በኋላ ፊትአውራሪ ከሹመታቸው ተሻሩ። ባላምባራስ ማሕተመ ስላሴ ተጠባባቂ ከንቲባ ሆነው ጥቂት እንደሰሩ በመጨረሻ ደጃዝማች ከበደ ከንቲባ ሆነው ተሾሙ። አቶ ብርሃኑም ከዋና ዳይሬክተርነት ወደ ምክትል ከንቲባነት ተሸጋገሩ። እኛም የሙስናን ጉዳይ በጨረታ በኩል ወደማየት እንሻገራለን።

ደጃዝማች ከበደ ለጃንሆይ ከአልጋወራሽነታቸው ጀምሮ ታማኝ ሆነው ያገለገሏቸው ወዳጅ ናቸው።

አቶ ብርሃኑ ድንቄ ታመው ለቀናት እቤት ተኙ። በዚህ ጊዜ ስለ ገፈርሳ ውሃ ግድብና የቧንቧ ዝርጋታ ጨረታ ወጣ። በጨረታው የፈረንሳይ፣ የጣሊያ፣ የጀርመን፣ የእንግሊዝ ኩባንያዎች ተሳታፊ ናቸው። ስራው 1,000,000 ብር የሚገመት ነው።

“ዴግሬሞን” የተባለው የፈረንሳይ ኩባንያ ማሸነፍ ነበረበት። 100 ሺ ብር ቅናሽ ነበረው። ደጃዝማች ግን “ጣልያንዩ!” አሉ። ምክንያታቸውም ዴግሬሞን የተባለው የፈረንሳይ ኩባንያ ያቀረበው የቧንቧ ለይነት አሰራሩ WELDED ስለሆነ “ቮልካኒክ” በሆነ መሬት ላይ ለመዘርጋት አያስተማምንም። ነገር ግን የኢጣሊያው ኩባንያ ያቀረበው ምንም እንኳ ዋጋው ከፍተኛ ቢሆን፤ አሰራሩ SEAMLESS በመሆኑ ለእኛ

አገር መሬት ተሰማሚ ነው። ስለዚህ የእርሱን ጨረታ ተቀብለናል” የሚል ነው።

ጨረታው ተዘጋጅቶ አቶ ብርሃኑ እንዲፈርመው ወደቤታቸው ተላከ። ግራ የሚያጋባ ልዩነት ሰላዩ ከመፈረማቸው በፊት የቧንቧዎቹን ልዩነት ለማጣራት ፈለጉ። እነደጃዝማች ቸኩለዋል። የኢጣሊያ ኩባንያ ኮንትራቱን ሲያገኝ ደጃዝማች ከቤ 60 ሺ ብር፣ ለመዘጋጃ ቤት ሹማመንቶችና መሐንዲሶች 20 ሺ ብር፣ ሌላውን ለግብዣ አቅደው ጨርሰዋል።

ደጃዝማች ከቤ ደውሎ ወደ አቶ ብርሃኑ “ቶሎ ፈርመህ ላክ እንጂ!” “ቆይ የማጣራው ነገር አለ።”

“አንተ መቼም ቁንጥ ማውጣት ትወዳለህ። ለመፈረም ያልፈለግህ እንደሆነ ላክልኝና እኔ እፈርመዋለሁ” አለ።

“ደጃዝማች ይህ የቁንጥ ነገር አይደለም የዋጋ ልዩነት ነገር ነው። ይህ ከመጣራቱ በፊት እርስዎም ቢሆኑ እንዲፈርመውት አልመከርዎም።”

ደጃዝማች በቁጣ “አንተ ታዘኛለህ? ይልቁንስ ቶሎ ወረቀቶችን ላክልኝ” አሉና ስልኩን ጠረቀሙት። ወዲያው ወረቀቶችን ለመውሰድ አቶ ተፈራ የተባለውን ልዩ ፀሐፊያቸውን ላኩ። የዚህን ታሪክ ሙሉውን እንደወረደ እንየው።

“እርሱ ወረቀቶቹን ይዞ ከቤቱ ወጣ ሲለ ወደ ቤተ-መንግስት ስልክ ደውሎ አድማሱ ረታን “ለሚያስቸኩል ጉዳይ ከጃንሆይ በስልክ መነጋገር እፈልጋለሁ” አልሁት። በአንድ ደቂቃ ውስጥ ጃንሆይ ከስልክ ስለቀረቡ የሚከተለውን አመለከትሁ።

“ጃንሆይ በድፍረቱ ይቅርታ ይደረግልኝ። እኔ በጤና ጉድለት ከቤቱ ተኝቻለሁ። ስለገፈርላ ውሃ ግድብ ደጃዝማች ከበደ አሁን ኮንትራት ሊፈርመው ነው። በዚህም ምክንያት የመዘጋጃ ቤት ብዙ ገንዘብ ይከሰራል። እኔ ምክር ብሰጣቸው ደጃዝማች መስማት አልፈለጉም። ነገ እኔ ራሴ ቀርቤ በሰፊው እስካስረዳ ድረስ ኮንትራቱ እንዳይፈረም ጃንሆይ ያዙልኝ ዘንድ እለምናለሁ።”

ጃንሆይ፤ “መልካም ነገ መጥተህ እሱ ባለበት አስረዳ።” ካሉኝ በኋላ ለደጃዝማች ወዲያው ስልክ ተደውሎ ኮንትራቱን እንዳይፈርመው ተከሰከሉ። ሁኔታው አምስት ደቂቃ በማይሞላ ጊዜ ውስጥ ስለተፈፀመ በዚያን ጊዜ ደጃዝማችን ያዩ ሰው እንደነገረኝ፤ ከነጭ ሰማይ ላይ በድንገት ሳይጠብቁት ነገድጓድ እንደወረደባቸው ሁሉ ከው ብለው ነበር። እየደጋገሙ የተናገሩት ቃል “ምን ያለ ሰይጣን ነው! ምን ያለ ሠይጣን ነው! የሚል ብቻ ነበር። ኮንትራቱን ለመፈራረም መጥተው የነበሩት የኢጣሊያ ኩባንያ ወኪሎችና የማዘጋጃ ቤት መሐንዲሶች ከቢሮዎቻቸው

እንዳሉ ምክንያቱን ሳይገልፁላቸው ትተዋቸው በችኮላ ወደ ቤተ-መንግስት ሄዱ።

ይህን አሳፋሪ ሁኔታ ለማስወገድ ኮንትራቱ እንዲፈረም ይፈቅዱ ዘንድ ጃንሆይን ለማግባባት በብርቱ ተጣጥረው ነበር። ጃንሆይ ግን “ብርሃኑ ቀርቦ የተቃወመበት ሳይሰማ ኮንትራቱ አይፈረምም።” ብለው በውሃይያቸው ፀኑ። ደጃዝማች ቤተ-መንግስት እንዳሉ ለፀሐፊያቸው ደውለው ባለጉዳዮቹ የኢጣሊያ ኩባንያ ወኪሎችና ለሴሪሞኒ የተሰበሰቡት ሰዎች፤ ፎቶግራፍ አንሺዎች ሳይቀሩ እንዲሰናቡ አደረጉ። ምክንያቱን ግን አልገለፁም። በጣም የሚያሳፍር ሆኖ አገኙት።

በማግስቱ ደጃዝማች ከበደ እና እኔ ከጃንሆይ ፊት ቀርቦን የተደራጀው ኮንትራት፤

- ሀ. የጨረታውን ስርዓት ሰላልተከተለ፤
- ለ. ማዘጋጃ ቤትን ብዙ ሺ ብር ስለሚያክሰር፤
- ሐ. የኢጣሊያ መሐንዲሶች የአገራቸውን ኩባንያ ለመደገፍ ስለቧንቧ አሰራር የሰጡት ገሳብ ትክክል ሰላይደለ መጣራት አለበት ስል መቃወሚያዩን በዝርዝር አቀርባለሁ።

ደጃዝማች በበኩላቸው “ኮንትራቱን ከመፈረም የሚያዘገይ በቂ ምክንያት የለም” ሲሉ የኔን ገሳብ አስተባብሉ። ጃንሆይ የሁለታችንም አቋም ከሰሙ በኋላ፤

1. ደጃዝማች ከበደ /ሰብሳቢ/
2. ባላምባራስ ማሕተመ ሰላሴ
3. ደጃዝማች ክፍሌ
4. አቶ ምናሴ
5. አቶ ብርሃኑ ድንቄ
6. Mr. Clark /አሜሪካዊ የኢትዮጵያ ባንክ አዛዥ/
7. Mr Pery /ካናዳዊ የገንዘብ ሚኒስትር አማካሪ/
8. ባላምባራስ እማኙ
9. Dr Naudeha /የአዲስ አበባ ማዘጋጃ ቤት አማካሪ/

በኩሚሲዮን አይተውና ነገሩን አብራርተው እንዲያቀርቡላቸው አዘዙ። ይህ ትዕዛዝ በተሰጠበት እለት የተባሉት ሰዎች ተሰብስበው አንድ ሰዓት ባልሞላ ጊዜ ውስጥ ተነጋግረው ቃላቸውን ሰጡ። ሚስተር ፔሪ እና እኔ ብቻ በገሳብ ስንላይ የቀሩት በሙሉ ደጃዝማችን ደገፉ። በዚያን ጊዜ በእያንዳንዱ የኩሚሲዮን አባል አእምሮ የሚመላለሰው አሳብ፤ “ብርሃኑ ማነው? ምን ማድረግ ይችላል?” የሚል እንጂ የገፈርሃ ውሃ ጉዳይ አልነበረም። Mr Pery የሰጠው አስተያየት በጣም ያስደንቃል። ይህ ሰው ካናዳዊ ነው። ኢኮኖሚስት በመሆኑ የገንዘብ ሚኒስትር በአማካሪነት ቀጥሮት ለረጅም ጊዜ ሰርቷል። ሰውየው በጣም ትሁት ነው። ግን

በአማካሪነት ስለሚሰጠው አስተያየት “ነሳሴን እገሌ ይወደዋል፤ ወይም እገሌ ይጠላዋል” ብሎ የሰውን ዓይን የማይመለከት፤ በኢትዮጵያ ካሉ የውጭ አገር አማካሪዎች እርሱ ብቻ ነበር ይባላል። በዚህ ጉዳይ የሰጠው አስተያየት በአጭሩ እንደሚከተለው ነው።

“እኔ የአቶ ብርሃኑ ድንቄን ገሳብ በሙሉ እደግፋለሁ። እዚህ አሁን የተሰበሰብነው ሁሉ አድሚኒስትሬተሮች እንደመሆናችን መጠን ገንዘብ እንዲቆጠብና በማይበቃ ምክንያት እንዳይጠፋ መጠንቀቅ ተግባራችን ነው። በሁለቱ የቧንቧ አይነቶች ዋጋ መካከለ በሺ የሚቆጠር የገንዘብ ልዩነት አለ። አንዱ የቧንቧ አይነት ከሌላው በማናቸውም እንደሚበልጥ እርግጠኛ ማስረጃ ሳይጨበጥ ከፍተኛ ዋጋ እንዲከፈል አይገባም።” መቼም በድምፅ ብልጫ ደጃዝማች ከበደ አሸንፈዋል። ግን ክርክሩን እንዲሁ በቀላሉ ለመተው አልተዘጋጀሁም ነበር።

ስለዚህ ቃሉ-ጉባኤ ተዘጋጅቶ ለፊርማ ሲቀርብ “አቶ ብርሃኑ ድንቄና ሚስተር ፔሪ አልተሰማሙም” ከሚል በቀር፣ ያልተሰማንበትን ምክንያት አለመገለጡን ተመልክቼ እንደገና ተብራርቶ እንዲፃፍ ጠየቅሁ። ደጃዝማች ግን “ባይፈርም ይተው!” ብለው አስቀድመው ያዘጋጁትን ቃሉ-ጉባኤ እኔ ሳይፈርምበት ለጃንሆይ አቀረቡ።

መቼም በማሸነፍቸው የተሰማቸው ደስታ ሊዘረዘር አይቻልም። አያሌ ወዳጆቻቸውን እየጨበጡ እያቀፉ የደስታቸው ተካፋይ መሆናቸውን ገለጡላቸው። ግታውን የኢጣሊያ ኩባንያ እንደራሴ በራስ ሆቴል ምርጥ ለሆኑ ሰዎች ራት ጋበዘ።

በዚህ ጊዜ እኔ ደጃዝማች ከበደን በግል ከሰጩ ለጃንሆይ አቤቱታ ፃፍሁ።

አቤቱታዬ፣ “ደጃዝማች ከበደ የአዲስ አበባ መዘጋጃ ቤት ከንቲባ መሆናቸውን ረስተው የኢጣሊያ ኩባንያ እንደራሴ የሆኑ ይመስላል።” የሚል ብርቱ ክስ የያዘ ስለሆነ እንደገና ጃንሆይ ሁለታችንንም አቀረቡን። በዚህ ጊዜ ደግሞ በተጋነነ ቃል የከንቲባው ስራ የሚያጠራጥር ነው ብዬ ተናገርሁ። በቃሉ-ጉባኤውም ውስጥ የእኔና የሚስተር ፔሪ አስተያየት ተብራርቶ ያልተፃፈበትን ምክንያት ጠየቅሁ። ደጃዝማች ለማልቀስ የተዘጋጀ ፊት ነበራቸው። እንደሚገባም ራሳቸውን ለመከላከል አልቻሉም።

በዚያ ሰዓት ጃንሆይ ወደእኔ ፈታቸውን ቀና አድርገው፤ “አሁን ምን ይሁን ነው የምትለው?” አሉኝ። እኔም፤

“ጃንሆይ በለንደን “ስኩል ኦፍ ቴክኖሎጂ” የተባለ አንድ ትምህርት ቤት አለ። ይህም ትምህርት ቤት የንግድ ጥቅም የለውም። ግን ስለአንዳንድ እቃዎች አሰራር በቴክኖሎጂ ረገድ ኢንፎርሜሽን ሲጠየቅ የተጣራ መልስ ይሰጣል። አሁን እኔ የማሳሰበው ለዚህ ትምህርት ቤት

ቴሌግራም አድርገን SEAMLESS እና WELDED በሆነ የቧንቧ አሰራር ልዩነት እንዳለው ጠይቀን ከዚህ ትምህርት ቤት በምናገኘው መልስ መሠረት ነገሩን እንድንወስን ብቻ ነው።”

ጃንሆይ፣ “መልካም ነው!” ብለው የውጫ ጉዳይ ሚኒስትሩ አቶ አክሊሉ ሐብተወልድ ቴሌግራሙን እንዲያስተላልፉ አዘዙ። ከሁለት ቀን በኋላ የቴሌግራሙ መልስ መጣ።

እነ አቶ ብርሃኑ እንዳሉት WELDED “በማናቸውም የመሬት አይነት ያለአንዳች ስጋት ሊዘረጋ ይችላል” የሚል መልስ ሲሆን፤ ከSEAMLESS እንደሚበልጥም ተረጋገጠ።

“ግርማዊነታቸው ቁጣና ሐዘን በተቀላቀለበት መልክ ደጃዝማች ከበደን ገላምጠው “ይገርማል እኮ!” አሉ። ከዚህ ሌላ አንድ ቃል ሳይጨምሩ የልፍኝ አስከልካዩ ከግርማዊነታቸው ጽ/ቤት እንድንወጣ የእጅ ምልክት አሳየን። በዚያን ጊዜ ደጃዝማች ከበደ የተከናኘቡት ሐፍረት እንደ ሐምሌ ጥቁር ደመና በፊታቸው አካባቢ ተንጠልጥሎ ይታይ ነበር። ስለዚህ የገፈርሳ ውሃ ግድብና የቧንቧ ስራ እርሳቸው እንደተመኙት ሳይሆን፤ በጨረታ ላሸነፈው ለፈረንሣይ ኩባንያ ለደግሬሞን ተሰጠ። ማዘጋጃ ቤትም ብዙ ሺ ብር አዳነ። ቀጥሎም ከጥቂት ጊዜ በኋላ ራሳቸው ደጃዝማች ከመዘጋጃ ቤት ስራቸው ኃላፊነት ተራገፉ...”

አቶ ብርሃኑ ድንቄ በምዕራፍ 9 አንዲህ ይሉናል።

“አንዳንድ ሹማምንቶች በንቅዘት ምክንያት ከሰራ ሲወገዱ፤ ወይም ከሹመት ደረጃቸው ዝቅ ሲሉ የሚያስደስተኝ የነርሱ ሐዘን ወይም እኔ ከእነርሱ ጋር ታግዬ ማሸነፊ አይደለም። ነገር ግን፤

ሀ. የእነርሱን እድል በመመልከት ሌሎች ይታረማሉ፤

ለ. በእነርሱ ምክንያት የተበደሉ ወይም የተገፉ ሰዎች ነፃነት ይሰማቸዋል፤

ሐ. የፍትህ መተካከል ቀስ በቀስ እያለ በንጉሠነገሰቱ መንግስት አስተዳደር ይዛመታል የሚል ጠንካራ ተስፋ ነበረኝ።

የሆነ ሆኖ የግል ጠላቶች ከማብዛቱ በቀር ይህን ተስፋዬን የሚደግፍ አንዳች ምልክት አይታየኝም ነበር። ...” በማለት በተሻሩት ደጃዝማች ምትክ ቀደም ሲል ያየናቸው የጤና ጥበቃው ሚኒስትር ብላታ በመተካታቸው ማዘናቸውን ይገልጻልናል። (የጃንሆይ ትልቁ ጥፋትም ይህ ነበር) ስለዚህም ወደ ጃንሆይ ሄደው አለመደሰታቸውን ተናገሩ። በዚህ ጊዜ ጃንሆይ አቶ ብርሃኑ ሰላደረጉት ብርቱ ትግል አመሰግነው እንዲህ አሉ።

“ብርሃኑ አንድ ህዝብን ማስተዳደር የበጎች መንጋ እንደመጠበቅ ቀላል ነገር አይደለም። እግዚአብሔር ሲያስችለን ብቻ የሚቻለውን እናደርጋለን።” አሏቸው። የመልሶ መሾሙ ሁኔታ አንድ ራሱን የቻለ

ፖለቲካዊ ዱላታ በውስጡ ስለነበረው ይህን ከመፅሐፉ ማግኘት ትችላላችሁ። ብቻ ጃንሆይ አጣብቂኝ ውስጥ ነበሩ።

አቶ ብርሃኑና ብላታ ደግሞ በአንድ ክፍል አብረው መስራት የማይታሰብ ነበር። በሰምንተኛው ቀን ጃንሆይ አቶ ብርሃኑን ጠርተው፤ “እውጭ አገር ብንልክህ ትወዳለህ?” ብለው ጠየቁ። አቶ ብርሃኑ ፈቃደኝነታቸውን ገልፀው የመጀመሪያውን የዲፕሎማቲካት ስራ ለሦስት ዓመት ያህል በዋሽንግተንና በሳውዲ /ጅዳ/ አገልግለው ከ3 ዓመት በኋላ ወደ አዲስ አበባ እንዲመለሱ ተደረገ። በየጊዜውም ወደ አዲስ አበባ እየመጡ ከጃንሆይ ጋር ይገናኙ ነበር።

መጥተውም የፖሊታ፣ የቴሌግራፍና ቴሌፎን /ቴ.ቴ/ ምክትል ሚኒስትር ሆነው ተሾሙ። በወቅቱ ዋናው ሚኒስትር ቢትወደድ መንገሻ ነበሩ። እኝህ ሰው “ቤተ-መንግስቱ የእኛ ነው” የሚሉ አባታቸው የዘውዲቱ ባል የነበሩ የተኮፈሱ ሰው እንደነበሩ ይነግሩናል። ቢትወደድ መንገሻ አንዳንዴ ያማቸው ስለነበር ቤት ነው የሚውሉት። እንደ ሚኒስትር ሆኖ የሚሰራውና የማያዘው ልዩ ፀሐፊያቸው አቶ ታደሰ ነው። እየሰማችሁ ነው? ሚኒስትሩ ሌላ ሚኒስትር ቀጥረዋል። እሳቸው እርፍ ብለው በወኪል እያሰሩ ነው። አቶ ብርሃኑ እንዲህ ይሉናል፤ “... ስለዚህ ከደንበኛ ደመወዙ በቀር ልዩ አበል ተመድቦለታል። ነፃ የቴሌፎን አገልግሎት ከቤቱ ገብቶለታል። ለተመደበለት መኪና ትርፍ ቤንዚል ይሰጠዋል። ይህ ትክክል መስሎ ሰላታዎኝ ቢትወደድ ከመስሪያ ቤት ባልነበሩበት ጊዜ እንዲሰረዝ ትዕዛዝ ፈርሜ አስተላለፍሁ። ቢትወደድ ግን ለእረፍት ከሄዱበት በፍጥነት ተመልሰው እኔ የሰጠሁትን ትእዛዝ የሚያፈርስ ደብዳቤ ብቻ ፈርመው ወደ እረፍታቸው ተመለሱ።”

እሺ ከዚያስ? “... ስለዚህ የሚከተለውን ልፅፍላቸው ግድ ሆነብኝ” ይሉናል አቶ ብርሃኑ። እኛም ምን ብለው የተላቸው? ብለን እንጠይቃለን በጋራ። ይሄው።

“ከቡር ሆይ

ይህን መስሪያ ቤት ከቡርነትም እንዲያስተዳድሩ ኃላፊነት ሲሰጥም በነጋሪት ጋዜጣ ስለሚንሰትሮች ስልጣን የወጣውን ሕግ እንደሚያከብሩ በመተማመን መሆኑን አልጠራጠርም። የፖሊታ ቴ.ቴ ሚኒስትር የመንግስት መስሪያ ቤት እንጂ የክቡርነትም ማዕድ ቤት እንዳልሆነ ማስገንዘብ ያስፈልገኝ አይመስለኝም። ልዩ ፀሐፊዎ ከተወሰነለት ደመወዝ በቀር ልዩ አበልና ነፃ የቴሌፎን አገልግሎት እንዲሰጠው የበጀት ስርዓቱ አይፈቅድም። ልዩ ፀሐፊዎ እርስዎ በሌሉበት ሚኒስትር እንዲሆን ሕግ አይፈቅድለትም። እርስዎ በሌሉ ጊዜ ምክትል ሚኒስትሩ አለ። ምክትል ሚኒስትሩ በሌሉ ጊዜ ዋና ዳይሬክተር አለ። ይህን ሁሉ አልፈው ልዩ ፀሐፊውን የሚወክሉበት ምክንያት አይገባኝም።

የንጉሠነገስቱ መንግስት አስተዳደር አልተሰማምት እንደሆነ የተሻለ መንገድ ስለሌለ ቢሰናቡቱ መልካም ይመስለኛል”

“ከዚህ በላይ የተፃፈው ደብዳቤ ጠንካራ እንደሆነ ይሰማኛል። ግን የቢትወደድ አደራረግ ለእኔ ጠንካራ ሆኖ ነው ያገኘሁት። ከሁሉ አስቀድሞ አሰራራቸው ከሕግ ውጪ እንደነበረ ሳያውቁት አይቀርም። ቀጥሎም የእኔን ትዕዛዝ ከመሻራቸው በፊት ጠርተው እንኳ ሊጠይቁኝ አልፈቀዱም። ስለዚህ ለዘብ ያለ አቤቱታ እንደማይበግራቸው ተረድቼ ሆነ ብዬ ነው ያጠነከርኩት።” ይላሉ አቶ ብርሃኑ። እኛም “ኸረ እንኳን አጠነከሩት!” እንላቸዋለን በጋራ።

ቢትወደድ ደብዳቤው ሲደርሳቸው በንዴት ጨሰ! አይገልፀውም። በቀጥታ ወደቤተ-መንግስት ሄደው ለጃንሆይ “ጃንሆይ፤ ምን በደልኩዎና ነው ይህን ሰው ልከው የሚያዋርዱኝ?” በማለት ደብዳቤውን አሳዩዋቸው። ጃንሆይ አነበቡትና ወዲያው፤ “ታዲያ እንተ ሕጉን እየጣሰህ ስትሰራ ምን ያድርግህ? ውሸት ነው ትላለህ ብርሃኑ በደብዳቤው የፃፈው?” ሲሉ ቢትወደድ መልስ አልነበራቸውም። ስለዚህ በሰምንተኛው ቀን ከስራቸው ተነሱ።

አቶ ብርሃኑ እንዲህ ይላሉ፤ “በዚህ አደራረግ ከቢትወደድና ከተከታዮቻቸው ይልቅ የደነገጥሁ እኔ ነኝ። ጃንሆይ እንደዚህ ፍጡን የሆነ እርምጃ ይወስዳሉ ብዬ በፍፁም አልጠበቅሁም ነበር”

“በፖሊታ ቴ.ቴ ሚኒስቴር በተጠባባቂነት /በምክትልነት/ ስሰራ የኢትዮጵያ ቴሌኮሙኒኬሽን ቦርድ ሊቀመንበር ሆኜ ቦርዱን መሰብሰብ ጀመርኩ። በዚያን ጊዜ የቴሌኮሙኒኬሽን መስሪያቤት ስራውን ለማሻሻል ከዓለም ባንክ ከፍ ያለ ብድር ጠይቆ ነበር። ነገር ግን ብድሩ ከመፈቀዱ በፊት የዓመቱን ገቢና ወጪ ሂሳብ፣ አገልግሎት ተሰጥቷቸው ያልከፈሉ ሰዎች እንዳሉ የእዳቸውን መጠን የሚያሳይ ጠቅላላ ሪፖርት የቴሌኮሙኒኬሽን መስሪያቤት ለባንኩ እንዲልክ ማስታወሻ ደርሶት ስለነበር የሲውዲን ተወላጅ የሆነው ዋና አስተዳዳሪው ሚስተር ሲንድ ኮስት ባዘጋጀው መልስ እንደተመለከትሁት ብዙ ሺ ብር ያልተከፈለ እዳ ተገኘ። ምክንያቱን ብጠይቀው አብዛኛው ገንዘብ የቴሌኮሙኒኬሽን ስለሰጠው የቴሌፎን አገልግሎት ንጉሣዊ ቤተሰቦችና መኳንንቶች ያልከፈሉት እዳ መሆኑን ገለጠልኝ። ካቀረበው ዝርዝር ውስጥ የሚከተሉትን ሰዎች ስም ተመለከትሁ፤

- ልዑል አልጋወራሽ አስፋውስን ኃይለሰላሴ፤
- ልዑል ሣህለሰላሴ፤
- ራስ ቢትወደድ መኮንን እንዳልካቸው፤
- ራስ አበበ አረጋይ፤
- ራስ ቢትወደድ አንዳርጌ መሣይ፤

- አቶ መኮንን ሐብተወልድ ... ሌሎችም ብዙ አሉ።

“ሚስተር ሊንድ ኮስት ለ8 ወይም ለ9 ዓመት ከእነዚህ ሰዎች ላይ አንድ ቤሳ እንኳ አልተቀበለም። ምክንያቱን ብጠይቀው “እንከፍልም ሲሉ ጊዜ ምን ማድረግ እችላለሁ?” አለኝ። “ሌሎቹ እንከፍልም ሲሉ ስልክቸውን ትቆርጣለህ። ለምን የእነዚህን ሰዎች በዚህ መሠረት አላስገደድሃቸውም?” ብዬ ሰጠይቀው “የንጉሣዊ ቤተሰቦችን ስልክ ቁረጥ ነው የምትለኝ?” ብሎ ማቀ። በጣም ገረመኝ። ሚስተር ሊንድ ኮስት የወር ደመወዙ 5 ሺ ብር ነው። ለቤት ኪራይ 900 ብር በወር ይከፈላል። ሜርሴዴስ መኪና ከነሾፊ፣ ከነጎዳጃ ተሰጥቶታል። ግን የቴሌፎን ኪራይ እንኳ ለመሰብሰብ አልቻለም።

በሰራው ከታላላቆቹ ኢትዮጵያውያን ሹማምንቶች ለመወዳጀት እንጂ ኃላፊነቱን ለመወጣት አልሞከረም። ከዚህም በቀር ከአገሩ ከሰውዲን ስለ ቴሌኮሙኒኬሽን ስራ ምንም እውቀት የሌላቸውን ሰዎች በክፍተኛ ደመወዝ እየቀጠረ ሲያስመጣ ማንም ተቆጣጣሪ አልነበረውም። ስለዚህ የቴሌኮሙኒኬሽን መስሪያቤት “በኢትዮጵያ የሰውዲን ኮሎኒ” ይባል ነበር። በዚያ ለሚሰሩ የሰውዲን ቤተሰቦች ከግል መኪና በቀር ልጆቻቸውን ከትምህርት ቤት የሚያመላልሱና “ፒክኒክ” ወይም ሽርሽር የሚወሰድ ጎልቅ “ስቴሽን ዋገን” መኪና በቴሌኮሙኒኬሽን ገንዘብ ተገዝቶ ከነሾፊ፣ ተሰጥቷል። ይህ ሁሉ መቼም ያለአግባብ መሆኑን የማያውቅ የለም። ግን ማን ቢናገር! ኢትዮጵያውያን ሠራተኞች ሚስተር ሊንድ ኮስትን ያለልክ ይፈሩታል። በክፍሉ ለመጉዳት እንደ ኮሎኒያል ገዥ ፍጹም ስልጣን ነበረው።

ይህን ሁሉ ጉድለት መርምሮ ውሳኔ የሚሰጥ ኮሚሲዮን እንዲሾሙ ጃንሆይን ለመጠየቅ አንድ ማመልከቻ አሰናድቼ ነበር። ግን ለእንደዚያ ያለ ነገር የሚመርጧቸው ሕግ ተምረናል እያሉ የሚያጭበረብሩትን እንደነ ተሾመ ... ያሉትን እንደሆነ ተገነዘብሁ። መቼም እነ ተሾመ ቢመረጡ ሚስተር ሊንድ ኮስትን እንደሚደግፉ አያጠራጥርም ነበር። ስለዚህ ለጃንሆይ ያዘጋጀሁትን ማመልከቻ ቀድሄ ከእሳት ውስጥ ጨመርሁና በቀጥታ ኃላፊነቱ አንድ ነገር ማድረግ አለብኝ ብዬ ቆረጥሁ። ቀጥሎም ለቦርዱ አባሎች ጎሳቤን ካካፈልኳቸውና የእነሱን ድጋፍ ካገኘሁ በኋላ ለሚስተር ሊንድ ኮስት የሚከተለውን ደብዳቤ ጻፍኩ፤

“የተወደዱ ሚስተር ሊንድ ኮስት

በተቀጠሩበት ኮንትራት የተመለከቱትን ግዴታዎች በማፍረስ የቴሌኮሙኒኬሽን መስሪያ ቤትን ጥቅም የሚያበላሹ አድራጎቶች መፈፀምን ካረጋገጥሁ በኋላ አገልግሎትዎ ዛሬ ማለቁን ላስታውቅዎ እወዳለሁ።”

እንደጠበቅሁት በዚህ ምክንያት የተነሳው ጩኸት ከአዲስ አበባ እስከዋሽንግተን ማስተጋባት ጀመረ። አቶ ይልማ ደሬሳ ስልክ ደውለው፤ “ከዓለም ባንክ ጋር ስምምነት ስላለን ዋናውን አስተዳዳሪ አንተ ልታሰናብተው አትችልም” አሉኝ። አዲስ አበባ ያለው የዓለም ባንክ እንደራሴ “ሚስተር ሊንድ ኮስትን ካሰናበትህ ባንክ ብድር አይሰጣችሁም” ብሎ አስፈራራኝ። ያም ሆነ ይህ እኔ በውሳኔዬ ላይ ለመፅናትና ሕጋዊነቱን ለማሰረዳት ተደራጅቻለሁ። ከዚህ ቀጥሎ ወዲያው የቴሌፎኖቸውን ኪራይ ወዳልክፈሉት መሣፍንትና መኳንንት ተመልሼ እስከ 15 ቀን ድረስ ባይከፍሉ አገልግሎቱ እንደሚቋረጥ የማስጠንቀቂያ ደብዳቤ ጻፍሁ። ግን የልዑል አልጋውራሽ እንደራሴ ብቻ በተወሰነው ጊዜ እዳውን ሲከፍል የቀሩት ማስጠንቀቂያውን ከምንም አልቆጠሩትም ነበር።

የተወሰነው ጊዜ ካለፈ በኋላ ቴሌፎኖቸው እንዲቆረጥ አዘዘሁ። በዚያ ቀን የፖስታ ሚኒስቴርና የቴሌኮሙኒኬሽንን መስሪያ ቤት የጩኸት ማዕበል አነቃነቃቸው። በመጀመሪያ ጥሪ የደረሰኝ ከራስ ቢትወደድ መኮንን እንዳልካቸው ነው።

“በቶሎ ከቢሮዬ ድረስ እንድትመጣ!” አሉኝ። በዚያን ጊዜ ጠቅላይ ሚኒስትርነታቸውን ለቅቀው የሴኔቱ ፕሬዝዳንት ሆነው ነበር። ከቢሮዎቸው ሰገባ ሠላም እንኳ አላሉኝም። አፋቸውን የከፈቱት እኔን ለመሰደብ ብቻ ነበር። መቼም እየደጋገሙ ሊያሰገንዝቡኝ የፈለጉት እርሣቸው ክብር የዘራቸው የሆነ የመኳንንት ተወላጅ፣ እኔ የመጣሁበት የማይታወቅ የደሃ ልጅ መሆኔን ነው።

“ከአመድ ላይ ይነሱና ሰው ነን ይላሉ!” የሚል ነበር ንግግራቸው። ፊታቸው አመድ፣ ዓይኖቸው ደም ለብሶ የእብድ መልክ ነበራቸው። የቱን ያህል እንደሚጠሉኝ አይቼ ገረመኝ። በበኩሌ ስድባቸውን ዝም ብዬ ለመስማት ራሴን ከመቆጣጠሪያ በቀር መልስ ልሰጣቸው አልሞከርሁም። ስድባቸውን እንደመጻት አወረዱብኝና ሲበቃቸው “በል አሁን በቶሎ ሂደህ ስልኩን ቀጥል!” ብለው አሰናቡቱኝ። ይህ መቼም የሚቻል አልነበረም። ከራስ ቢትወደድ መኮንን ዘንድ ስመለስ ከፀሐፊዬ መልዕክት ተቀበልሁ። የመጣው ከልዑል ሳህለስላሴ ዘንድ ነበር። እርሳቸው በፍጥነት ከቤታቸው ሊያዩኝ ይፈልጋሉ። መቼም እምቢ ማለት አልችልም። ግን የተቀበሉኝ በሠላምና በእኩልነት ነበር። ቢሆንም በጣም አዝነው እንደነበረ በገፃቸው ይነበባል። በቴሌፎኖቸው መቋረጥ ምክንያት የደረሰባቸውን ችግር እየነገሩኝ ሳለ በድንገት እንባ አነቃቸውና ያለቅሱ ጀመር። ያለ ልክ ደነገጥሁ። በምን እንደምተረጉሙም አስቸገረኝ።

በመጨረሻው እንባቸውን ጠራርገው በድርጎ /በሰጠታ/ የሚኖሩ መሆናቸውንና እዳቸውን የሚከፍሉበት ራሳቸው የሚያዙበት ገንዘብ አለመኖሩን ገልፀው፤ ይህንን ለጃንሆይ እንዳመለከትላቸው ስለጠየቁኝ፤

ነገር ተዘበራረቀብኝ። በአንድ በኩል አነጋገራቸው ያለጥርጥር ልቤን ነክቶታል። በሌላው በኩል ደግሞ ለልዑል ሃህለሰላሴ አማላጅ ሆኜ ለመቅረብ እኔ ማነኝ? ብዬ ራሴን ጠየቅሁ። በማናቸውም አኳኝን ከዚያ ሰፍራ ለመሸሽ እንጂ ለመቆየት ስላልፈቀደሁ ልዑልነታቸው የጠየቁትን ሁሉ እሺ ብዬ ተሰናበትሁ።

ከልዑልነታቸው ቤት ስመለስ ከጠቅላይ ሚኒስትሩ ከአቶ አክሊሉ ሐብተወልድ ስልክ ተደወለልኝ። በጉዳዩ አቤቱታ ደርሷቸው ናሯል። ስለቴሌኮሙኒኬሽን ስራ አካሄድ በጠቅላላው አቋሜን እንዳሻሻል ምክር የሚመስል ትእዛዝ ከሰጡኝ በኋላ ነገሩን በሰፊው ለመመርመር ጊዜ እስካገኘ ድረስ፣ የማሰታወቂያ ምክትል ሚኒስቴር የነበሩትን የአቶ አምደሚካኤልን... ስልክ በቶሎ እንድቀጥል አዘዙኝ። እኔ ግን ትዕዛዙን ሰምቼ ዝም አልኳቸው። ከሁሉ አስቀድሞ የቴሌኮሙኒኬሽን አገልግሎት በተለይ ቻርተር የተቋቋመ ነፃ መሰሪያቤት ስለሆነ ጠቅላይ ሚኒስትሩ ከዝርዝር ጉዳይ እየገቡ ለማዘዝ ሕጋዊ መብት እንደሌላቸው ተገንዝቤያለሁ። ስለዚህ አቶ አምደሚካኤል ከቢሮዬ መጥቶ በጉዳዩ ላይ እንደገና ባነጋገረኝ ጊዜ እዳውን ሳይከፍል ምንም ላደርግለት እንደማልችል አረጋገጥኩለት።

አቶ አክሊሉ የእኔን እምቢታ ሲሰሙ ያለልክ ተቆጡና በቴሌኮሙኒኬሽን የደረሰውን ሁኔታ በማጣመም ለጃንሆይ አቅርበው ክስራዬ እንደወገድ ጠየቁ። መቼም በዚህ የሚደግፋቸው ብዙ ሰው ነበር።

በማግስቱ ከቤተ-መንግስት ማልጂ እንድገኝ በግርማዊነታቸው የዕልፍኝ አስከልካይ አማካይነት ተነገረኝ። ወዳጆቹ ሁሉ አዝነው ነበር። በጠቅላላው ሰው ሁሉ ገምቶት እንደነበረው በመንግስት ስራ ለመቆየት ያለኝ ጊዜ አንድ ቀን ብቻ ነበር። ተወቅሼ ወይም ተቀጥቼ የምሰናበትበትን የመጨረሻውን ሰዓት ለመመልከት ከቤተ-መንግስቱ ቅጥር ግቢ ብዙ ሰዎች ተሰብስበዋል። የተሰማቸው ደስታ መቼም ግልፅ ነበረ። በመካከላቸው አልፎ ወደ ቤተ-መንግስቱ ሰገባ አንዳንዶቹ እየተጠቃቀሱ ይሳላቁ እንደነበረ በአጋጣሚ ተመልክቻለሁ። ከጃንሆይ ዘንድ እንደቀረብሁ፤ አቶ አክሊሉ ቀደም ብለው በእኔ ላይ አቅርበውት የነበረውን ክስ ደግመው ተናገሩ። እንደ እርሳቸው አነጋገር የቴሌኮሙኒኬሽንን ዋና ዳይሬክተር ከሰራው ለማገድ በቂ ምክንያት የለኝም፤ በመሰሪያ ቤቱ ትርምስ ፈጥራለሁ፤ የቴሌኮን አገልግሎት የሚያስፈልጋቸውን ሹማምንቶች ያለአግባብ ከልክያቸዋልሁ። እንደ እርሳቸው አስተሳሰብ፤ ስራው ስነ-ስርዓት ለማግኘት የሚችለው እኔ ከዚያ ስነ ጥናት ነው። ጠቅላይ ሚኒስትሩ ይህን ሁሉ ምክንያት በማድረግ እኔን ከዚያ ለማሰነሳት ጃንሆይን ጠየቁ።

የመከላከያ ጊዜ ሲሰጠኝ፤ “የቴሌኮሙኒኬሽን መሰሪያ ቤት “የሲውዲን ኮሎኒ እየተባለ የኢትዮጵያን ህዝብ ሐብት ለግል ተጠቃሚዎች ይባክን በነበረበት ጊዜ ጠቅላይ ሚኒስትሩ ለማስመርመርና አስፈላጊው እርማት እንዲደረግ አንድ ቀን እንኳ አስበውበት አያውቁም” ስል ንግግራን ጀመርሁ። “የኢትዮጵያ መሳፍንቶችና የመንግስቱ ታላላቅ ሹማምንቶች በነፃ የቴሌኮን አገልግሎት ሲጠቀሙ፤ “በምን ምክንያት?” ብለው ጠቅላይ ሚኒስትሩ ሲጠይቁ አልፈቀዱም። ስለቴሌኮሙኒኬሽን ስራ አንዳች የቴክኒክ እውቀት የሌላቸው ሰዎች ከሲውዲን አገር በከፍተኛ ደመወዝ እየተቀጠሩ ሲመጡ “በምን ምክንያት?” ብለው ጠቅላይ ሚኒስትሩ ጠይቀው አያውቁም። እርሳቸውን ያሳሰባቸው የኮንትራት ግዴታውን በማፍረስ ከሰራው የተወገደው የዋናው ዳይሬክተር ጉዳይ ነው። እርሳቸውን ያሳሰባቸው ከ8 እስከ 9 ዓመት የአገልግሎት ዋጋ ባለመክፈላቸው ቴሌኮንቸው የተቆረጠባቸው ሹማምንቶች ችግር ነው!” ስል በበኩሉ የፈጸምሁት ሁሉ ሕጋዊና ትክክለኛ መሆኑን የሚያሳዩ ልዩ ልዩ ማስረጃዎች አቀረብሁ። በዚህ ጊዜ ጃንሆይ ወደ ጠቅላይ ሚኒስትሩ ዘወር ብለው፤ “ብርሃኑን የምትወቅሰበት የሚበቃ ምክንያት አናይም። ይልቁንስ የእርሱን ጥረት መደገፍ ነበረብሁ።” ብለው አሰናበቱን።

በዚያን ጊዜ አቶ ወርቁ ሐብተወልድ የተባለው የቴሌኮሙኒኬሽን ቦርድ አባል የተናገረው በፍጹም አይረሳኝም። “ብርሃኑ በመንግስት ስራ ላይ ያለው ጊዜ ዛሬ ያበቃል” እየተባለ በከተማ ውስጥ የተወራውን ሰምቶ ለእኔ በማዘን፤ ከጠቅላይ ሚኒስትሩ ጋር ያለኝን የክርክር ውጤት ለመሰማት እንደ ሌሎቹ ሰዎች ሁሉ በቤተ-መንግስቱ ቅጥር ጊቢ ውስጥ ይጠባበቅ ነበር። ከጃንሆይ ጽ/ቤት እየሳቅሁ ሰወጣ አንገቴን አቅፎ ከሳመኝ በኋላ፤ ወደ ጆርዩ ተጠግቶ “የአጼ ኃይለስላሴ ጥፋት በኢትዮጵያ ህዝብ ላይ መንገሳቸው ነው... ቀጣፊ ህዝብ!” ብሎ ሹክ አለኝ። ...” ይሉናል። እዚህ ላይ ይብቃን።

መቼም የአቶ ብርሃኑ ድንቁን “ቁጣርና አብዮት” የሚለውን መጽሐፍ “ቆርቮ” ሳይሆን “ገምድዬ” ነው ያካተትኩት። ምን ላድርግ? ይህን የመሰለ የተጣራ ታሪክ ለጃንሆይ ዙፋን መነቃነቅ አስተዋፅኦ እንደነበረው ለመግለፅ ከዚህ የተሻለ መረጃ የለም።

የጃንሆይ የውድቀት መንስኤ ፊውዳላዊ አገዛዛቸው ነው ይባላል። እነዚህን የመሰሉ ንቅዝ ባለስልጣናት እስካሉ ድረስ አገዛዙ ምንስ ቢሆን ምን ለውጥ ያመጣል? በእርግጥ ግን በዚያ ወቅት ኢትዮጵያ ምን አይነት ልጆች ነው የነበሯት? አሁንስ ምን አይነት ልጆች ነው ያሏት? ስንት ብርሃኑ ድንቁዎች አሉ? ባለስልጣን ማለት እኛ አገር ምን ማለት ነው? ከዚህ በላይስ ምን የሚያሳዝን ነገር አለ? ህዝቡን ለአመፅ ለማነሳሳት የባለሥልጣናቱ ንቅዝት ብቻውን በቂ አይሆንም ወይ? ይህን አይነት ዘረፋ

የሚፈጸምባት አገር ላይ ረሃብና ድርቅ ካልተከሰተ የት ይከሰት? እያልን ስንቀጥል ነው የአገሪቱ ባለችበት የመርገጥ ጉዳይ ምንጭ የሚገባን። ይህ የታሪክ መጽሐፍ ነው። ከላይ ያየነው እውነትም ታሪክ ነው። ዛሬም ድረስ ያለ ህያው ታሪክ! መንግስትና ህዝብ ሊማርበት የሚችል፤ እያንዳንዱ ኢትዮጵያዊ ግለሰብ ራሱን ሊፈትሽበት የሚችልና የሚገባ ድንቅ ታሪክ!

ታሪኩ እውነት ለመሆኑ የሚጠራጠር አንባቢ ካለ ኢትዮጵያን የማያውቅ ብቻ ነው። ይህ ስም ለማጥፋት ተብሎ የተጻፈ ታሪክ ነው ብሎ የሚከራከር ካለ ከእውነት አብልጦ ራሱን የሚወድ ብቻ ነው። ግልፅ ነዎ! አገር ያወቀው ሐቅ። ከታሪክ መማር ካለብን በአንደኛነት ይህንኑ ነው ብዬ አምናለሁ። አሁን አሁን በዚህ ሰዓት የእነ ብላታ፣ የነደጅአዝማች፣ የእነ እገሌ ተግባር እየተፈፀመ እንዳለ ወይስ እንደሌለ ነው የሚሰማን? ኢትዮጵያን በድህነት እርቃደን ያስቀራት የዝናብ እጥረት አይደለም። የመሬት ጥበት፣ የረጂዎቻችን ማነስ አይደለም፣ የርዕዮተ ዓለም ትክክል መሆን ያለመሆን አይደለም። ብዙ ነገር አይደለም። ሙስና ነው።

“ባላባት፣ መሣፍንት፣ ሹማምንት ...” ይባላል። ያ ስም እና ዘርን ብቻ ነው የሚያመለክተው። “የመንግስት ባለስልጣን” አበቃ። በጃንሆይ ዘመን የነበረውን ሙስና በአንድ ብርሃኑ ድንቁ ነጠላ ገጠመኝ ስንረዳ ለውድቀታቸው አንዱ መንስኤ ሊሆን እንደሚችል እናስባለን።

በዘመናቸው የነበረው ብልሹ አሰራር ህዝቡን ምን ያህል ሊጎዳና ሊያማርር እንደሚችልም ግልፅ ነው። ፍትህ የለም፣ ሕግ ይጣሳል፣ የህዝቡ ጉርምርምታ በታላላቅ ሹማምንቱ ተውጦ የሚቀር እንጂ ወደጃንሆይ ጆሮ የሚደርስ አይደለም። ትልልቅ ባለሥልጣናቱ አገር ሲበዘብዙ አብሮ መተባበር እንጂ አፈንግጦ ለጃንሆይ ማመልከት አይችልም። ቢችል ምን እንደሚገጥመው በግልፅ ያየነው ነው።

የተለዎደው የተማሪ አመፅ፣ የገበሬ አመፅ፣ ረሃብ፣ የወታደር አመፅ የሚሉትንና ብዙዎች ለለውጥ ሲሉ ያደረጉትን ትግልም ሆነ የከፈሉትን መስዋዕትነት ቆየት ብለን እንደ ሌሎች ታሪኮች ሁሉ በአጭሩ እናያቸዋለን። ከዚያ በፊት ግን እያየናቸው የመጣነውን ብልሹ ለካሄደች መሠረት አድርገን ጥቂት ነጥቦችን ብናነሳ አመፅ እንዴት እንደሚረገዝ ግልፅ ይሆንልናልና እሱን እናስቀድም።

ለምሳሌ ቀኝአዝማች እገሌ በእርዳታ የመጣውን መድሐኒት ብቻ ሳይሆን ሰሃን ሳይቀር በሞኖፖል ይዘው መጋዘኑ ላይ ቆመው “ማነው ወንድ ይህችን መጋዘን የሚያሸግ!” እያሉ እየፎከሩ እንደ ነጋዴ በቸርቻሮም በጅምላም ሲቸባቸቡት አይተናል። በሽተኛ አቅም ስለሌለው ሊያምፅ አይችልም እንጂ በዚህ ድርጊት “የበሽተኞች አመፅ” ሊኖር ይችል ነበር ብንል ማጋነን አይሆንም።

ወታደሩ “ደመወዝ ይጨመርን፣ ስንቃችን የተበላሸ ነው፣ የምንጠጣው ውሃ ቆሻሻ ነው ...” በሚል ለአመፅ ተነሳሳ። ብላታ እገሌ ቤት ያሰሩበት ገንዘብ በዚያ ዘመን ለአራቴም ክፍለ ጦር ሠራዊቶች ለረጅም ጊዜ እጥፍ የደመወዝ ጭማሪ ይሆናቸው ነበር። የወታደር ደመወዝ 15 ብር ነበረ! ቆሻሻ ውሃን በተመለከተ ጉዳዩ የሚመለከተው ደጃዝማችን ነው። እንኳን ነገሌ ቦረና ለአዲስ አበባው የገፈርሣ ውሃ ግድ አልነበራቸውም። እሳቸው እዚህ ጨረታውን ጣሊያን ይውሰድ፣ የፈረንሣይ ለጉቦ አይተርፍም፣ ራስ ሆቴል ድግስ አለብኝ እያሉ እንዴት ነው ንፁህ ውሃ ነገሌ ቦረና የሚደርሰው? የወታደር አመፅ።

ወደ ገበሬ አመፅ ስንመጣ፣ ገበሬው ያመፀው ምርር ብሎት እንደሆነ ጥርጥር የለውም። የመሬት ግብር ግን አልነበረም ያማረረው። ሕገ-ወጥ ግብር ነው ያማረረው። አንድ መንግስት ያለ ግብር ምንም ሊፈጥር አይችልም። ስለዚህ ግብር ተጥሎበታል። ቀደም ሲል እንዳየነው ፍትሐዊ ያልሆነ የግብር አጣጣል ነበረ። ያ ግን ተጋኖ የሚወራ አልነበረም። ችግሩን የፈጠረው ሕገ-ወጥ አላሻ ነው።

ፈታውራሪ እገሌ የወላይታን ሕዝብ የወተት ላሙን ሲያስገብሩት ለምን አያምፅ? ጃንሆይ ይሄን አላዘዙም። ሰው ግደሉ፣ ዝረፉ አላሉም። አሉ የተባሉ ሹማምንት ግን እላሬ ያስገብራሉ፣ ይገድላሉ፣ ይዘርፋሉ፣ ከሕግ ውጪ ያስራሉ ... ወዘተ። ስለዚህ ገበሬው አመፅ። የሚስተር ሉንድኮስት አለአግባብ የሆነ ጥቅም ጥቅምና የባለዳን መንፈሳሰሻ የነበረው ገንዘብ በቀጥታ የወሎን የአንድ ዙር ድርቅ ለመቆጣጠር ይችል ነበር።

ጃንሆይ ለህዝባቸው የማያሰቡ ባይሆን ኖሮ በሰማቸው ተመዝግቦ የነበረውን ከጠላት የተወረሰውን የመካኒሳ ፋብሪካ በፈቃዳቸው ላሰሩት ቅዱስ ጳውሎስ ሆስፒታል መተዳደሪያ ሙሉ ለሙሉ ባልሰጡት ነበር።

በዚህ መሠረት በዘመናቸው ይከሰቱ የነበሩትን ረሃቦችም ሆኑ ድርቆች ለመቋቋም ጥረት ሊያደርጉ ይችሉ እንደነበር ስንረዳ፣ ነገር ግን የመንግስታቸው ገቢ በየሚኒስትር መሰሪያ ቤቱ ተውጦ ስለሚቀር ይህን ለማድረግ የሚያስችል አቅም አይኖራቸውም። ለ4 ዓመታት ያህል 70 በመቶ ለሆስፒታሉ መስጠት እየነበረባቸው ምንም ሳይከፍሉ ቆዩ ማለት ምን ማለት ነው? 350 ሺ ብር! ሦስት ሰዎች የወሰዱት። ለሆስፒታል ስራ ማስኬጃ የሚሆን። ስንት ሰው ያድናል? ግማሹ እንኳ በዘረፍ ሌላው ለሰፊ የመስኖ ልማት ሊውል ይችል ነበር። በዚህ ብቻ የአንድን ዘመን ረሃብ እንደምንም ማላለፍ ይቻል ነበር። አልሆነም። (የዚያን ዘመን የገንዘብ ሁኔታ ለመረዳት ኢጣሊያ በወልወሉ ግጭት ለ80 ዜጎቿ ሞት የጠየቀችው 200 ሺ ብር መሆኑን ማሰብ ይበቃል።)

የተማሪ አመፅ ግልፅ ነው። አዲስ አበባ ሆነው ባያምፁ ነው የሚገርመው። ግንናዘብ የሚችል ጭንቅላት አላቸው፤ ጭቆናው ይገባቸዋል፤ ቢሮክራሲውን ያውቁታል።

ጠቅላይ ሚኒስትሩ ጉቦ የማይቀበል ባለስልጣንን እውቅና አይሰጡም ነበር። ያሰውግዱታል! (መሬት ላራሹ፣ ጭሰኛ፣ ገባር፣ ፊውዳላዊ አገዛዝ ... ወዘተ ሁሉም በዚህ ስር ነው) ነገር ግን ተማሪው ብዙ መነሻ ሊያገኝ የሚችልበት አጋጣሚ ሰፊ እንደነበር ከወዲሁ ተረድተን እንለፍ። ተማሪው የባላባቱን ንቅዘት በግልፅ ስለሚያውቀው ለማለት ነው። ነጋዴም ያው ፊታውራሪ ከወንድማቸው ጋር ያሸጉበት ስለነበር ሊያምፅ ይችላል።

ሠራተኛውማ ምን ጥርጥር አለው? የመንግስት ሠራተኛ በዚያ ዘመን ካላመፀ መቼ ሊያምፅ ኖሯል? የመንግስት መስሪያ ቤት ተቀጥሮ የግል ቤት እንዲሰራ እየታዘዘ! እንዲያ ነበር... ዛሬም እንዲህ ነው.....

የጃንሆይን ጥፋትና የአቶ ብርሃኑን ደብዳቤ ወደማየት እንለፍ።
ጃንሆይን ጥፋታቸው

የጃንሆይ ትልቁ ጥፋት ስልጣን አፍቃሪነታቸው ነው። ይህን ሁሉ ሙሰና እያዩ አንዳንዶችን መልሰው ትልቅ ቦታ ላይ ይሾሟቸዋል። ጠንካራና ዘላቂ እርምጃ ቢወሰዱ ስልጣናቸው አደጋ ይደርስበታል። ስለዚህ ለሥልጣናቸው ሲሉ ብቻ ሕገ-መንግስቱም ሆነ ማናቸውም አይነት ሕግ ሲጣሰ እያወቁ በቸልታ ያልፉ እንደነበር ግልፅ ነው።

ዋና ትኩረታቸው ዙፋናቸው ላይ ሆነና ኢትዮጵያን ረዷት። ወይም “በስልጣኔ አትምጡብኝ እንጂ እንዳሻችሁ” ያሉ ይመስላል። ስለዚህ የየዘርፉ ሹማምንት በነፃነት መበዘበዛቸውን ቀጠሉ። የአቶ ብርሃኑን ገጠመኞች በጥቂት መስሪያቤቶች ብቻ ያየናቸው ናቸው እንጂ በሁሉም መሰል የመንግስት መስሪያቤት፣ ተቋማትና ድርጅት ይፈፀሙ እንደነበር አይሰወርብንም።

ጃንሆይ በተለይ ከ1950 ጀምሮ ባሉት ጊዜያቶች ፍፁም አምባገነን እየሆኑ እንደሄዱ የብዙዎች ስምምነት ነው። በተለይ በ1951 - 52 ዓ.ም በጃፓኖች የረቀቀ ምክርና የቴክኖሎጂ ድጋፍ በመመርኮዝ ስልጣናቸውን ለማጥበቅ የወሰዱቸው እርምጃዎች ወይም በተግባር የተረጎሟቸው አሰራሮች ለዚህ እውነታ ማሰረጃ ናቸው።

ሙሰናን ለማስወገድ ቆርጠው ተነሱ ማለት በሹማምንቱ ሁሉ ተቃውሞ ይመጣል ማለት ነው። ሁሉም ሹማምንት ተቃወመ ማለት ዙፋኑን ለቀቁ ማለት ይሆናል። ለዚህም ይመስላል አቶ ብርሃኑን የመሰሉ ጽኑ አጋላጭ ከሁሉም ጋር እንዳያጋጩባቸው ሰግተው ራቅ ያደረጓቸው።

“በአሜሪካ የኢትዮጵያ አምባሳደርና ባለሙሉ ስልጣን እንደራሴ” ብለው ሾመው ላኳቸው አቶ ብርሃኑን።

ይህ ምን ያሳያል? “አጉል ትግል አያዋጣኝምና ተዋቸው ይዘረፉ። አምላክ ልቦና ይስጣቸው እንጂ ሌላ ምን ይባላል፤ እነሱን ማን ተቆጣጥሮ ይችላል?” የማለት ያህል ነው። አቶ ብርሃኑ ድንቁ ግን ሁሉንም ነገር እውቀው ለሀሊናቸው ያደሩ ሰው ነበሩና ከአሜሪካ ወደ ጃንሆይ በመጨረሻ በ1952 ዓ.ም የሚከተለውን ደብዳቤ የፋላቸው።

“ለግርማዊ ቀዳማዊ ኃይለስላሴ ንጉሠ ነገስት ዘኢትዮጵያ”
አዲስ አበባ

ግርማዊ ሆይ፤ በአሁኑ ጊዜ በኢትዮጵያ ማኅበራዊ ህይወት የሚታየውን ምሬትና ግፍ በፍትህም መጓደል ምክንያት የሚደርሰውን የአስተዳደር በደል ስመለከት ወደአገሪ ለመግባት ያለኝን ኅሳብ ማቆየት ግድ እንደሆነብኝ ለግርማዊነትም መግለጥ አስፈላጊ መስሎ ታይቶኛል። ይህ ሁኔታ የሚታረምበትን በኅብረት ለመስራት ባንሞክር ታላቅ ብጥብጥ እንደሚያስከትልብን ከታሪክ መማር ካልቻልን ከተከታዩ መቅሰፍት የምናመልጥበትና የምንከለልበት ሰው ሰራሽ ዘዴ ይገኛለታል ብሎ ራሱን መደለል በህልም ዓለም ውስጥ ለመኖር እንደመሞከር ይቆጠራል።

ከዚህም በቀር ለተተኪው ትውልድ አቋም ይሆናሉ ብለን ተንከባክበን ልናሳድጋቸው ኃላፊነት ያለብንን ህፃናትና ወለታ ትተው ለማለፍ የተዘጋጁትን ሽማግሎቶቻችንንም ደሀና እረፍት እንዲያገኙ ከአገሪቱ በተፈጥሮ ያገኙትን ዕድል መንፈግ ያሰኛል። በዚህም ምክንያት በፈፀምነው ስህተት ታሪክ ምህረት ሊያደርግልን በፍፁም አይችልም። ይህን የመሳሰለው ሁኔታ በብርቱ የሚያሳስበን መሆኑን ስንገልጥ ምንም እንኳ አንዳንድ ሰዎች “አንተ ምን አገባህ” በማለት በጉዳዩ ባለቤትነት ክፍያ ድርሻችንን ለማሳነስ ቢሞክሩም፤ በኢትዮጵያዊነት ትክክለኛ መብት ላይ አጥብበው ያሰመሩትን የወሰን ክልል አሜን ብሎ ለመቀበል ከቶ ስለሚያሰቸግር እያንዳንዱ ኢትዮጵያዊ ኃላፊነቱን የማስወረድ ተግባር እንዳለበት አይካድም።

እኔም ይህን ምክንያት አድርጌ በአሁኑ የመንግስት አስተዳደር የደረሰውን ሕገ-ወጥ አፈፃፀም ሁሉ ለማረምና ፍትህን ለማደላደል የሚቻልበትን ኅሳብ በነፃ ለመግለጥ ስል ከውጭ አገር መቆየትን መረጥሁ።

በአሁኑ አያያዝ እንዲቀጥል የተተወ እንደሆነ በኢትዮጵያ የወገን መለያየትና የደም መፋሰስ እንደሚያሰጋ የመላው ኢትዮጵያውያን ግምት የወደቀበት ነው። ዋናው ዓላማ ይህ አልቂት የሚወገድበት መድሐኒቱ ምንድነው? ለተባለው ጥያቄ ለመመለስ እንደሆነ ጥርጥር የለውም። መቼም እያንዳንዱ ኢትዮጵያዊ በሚመስለውና በሚያምንበት ረገድ

መልሱን ለመስጠት ሞክሯል። አሁን የጎደለ መስሎ የሚታየው ከዙፋኑ በኩል የሚጠበቀው ይሁንታ ብቻ ነው። ነገሩን በመጠኑ ለማብራራት ያህል በሚከተሉት መስመሮች አስተያየቴን ለመግለጽ እስነዝራለሁ።

የኢትዮጵያ ህዝብ ለዙፋኑ የሰጠው ልባዊ አክብሮት ዘላቂ ሆኖ በታሪካዊ ቅርሶነት እንዲጠበቅ በቤተ-መንግስቱ በኩል አልታሰበበትም ለማለት ያስደፍራል። ባለፈው “መለኮታዊ መብት” የተባለው የዘውድ “ቴዎሪ” የተሳሳተ መሆኑን ቢረዳውም ህዝቡ ዘውዱን ታሪካዊ ሲምቦል ወይም ምሳሌ አድርጎ በክብር ሊያኖረው ሲፈቅድ ወደ መለኮታዊ መብት አስተያየት እንደገና እንዲመለስና ጣኦታዊ ስግደት እንዲያደርግ ማስገደድ በአክል ዘውዱን ለማስረገጥ ካልሆነ በቀር ለሌላ አያገለግልም።

ጃንሆይ ባለዘውድ፣ አስተዳዳሪ፣ ሕግ አውጪ፣ ዳኛ፣ ምስለኔ፣ ፖሊስ፣ ጭቃሹም ሆኜ ልሰራ ሲሉ በሃያኛው ክፍለ ዘመን የሚገኝ ህዝብ ይህን መብት አጠቃሎ በፈቃዱ ለዘውዱ ብቻ ይለቃል ማለት የማይታመን ነው። መቼም እየተደጋገመ የሚሰጠው ምክንያት “ህዝቡ ኃላፊነትን ለመቀበል አልደረሰም” የሚል መሆኑን በየጊዜው ሰምተናል። በእውነቱ ከአፍሪካና ከኢሽያ ህዝብ መካከል አልደረሰም ተብሎ በኢትዮጵያ ህዝብ መፍረድ ይገባል? ደግሞስ ያለመድረስ ትርጓሜው ምንድነው? ምናልባት የማሰብ፣ የመምረጥ፣ የማመዛዘን፣ የመፍረድ ሴንሰ አልተፈጠረበትም ማለት ነው? እንደዚህም ከሆነ በ3000 ዘመን ውስጥ ለዚህ ህዝብ ጭንቅላት ሆኖ ያሰበለት፣ ዓይን ሆኖ ያዩለት፣ ጆሮ ሆኖ የሰማለት የዛሬው ዘውድ ነው ማለት ነዎ! የሚፈተነው ይህን የመሰለ አስተያየት ለማቅረብ እንደሆነ ምህረት የሌለው በደል ነው። ይልቁንስ ጃንሆይ የሕግ ጠባቂነትን ልብስ ተጎናፅፈው በዚህ መንፈስ ፍትህን ከሚያጓድሉ ስልጣኑን ለህዝብ ሰጥተው እርሱ ቢጨነቅበት እንደሚሻል ጥርጥር የለውም። ያለዚያ ከዚህ ማስታወሻዬ ውስጥ ለሰማቸው እንኳ ስፍራ ለመስጠት ዋጋ የሌላቸውና ህሊና ቢሰጥ የሚያቀርቡልዎትን “ደህና ታይቷል” እያሉ ፍትህን ለግል ስሜት መወጫ ማድረግ የቱን ያህል ለትውልድ መተዘዘቢያ ሆኖ እንደሚኖር የተሰወረ ሊሆን አይችልም።

ይህን ተስፋ አስቆራጭ ሁኔታ ለማሻሻል የሚቻለው ጃንሆይ ዘውዱን ለራሱም አስቀርተው አስተዳደሩን ለህዝብ በመስጠትና የደሞክራሲን መንፈስ በማስገባት ነው። ነገር ግን ይህ አስተያየት ለግርማዊነትም ሰውነት “አለርጂ” ሆኖ ቢያስቸግርም እንኳ ሌላ ማማረጫ ይኖራል።

ይኸውም ዘውዱን ለልዑል አልጋወራሽ ማስተላለፍና “አብዲኬት” ማድረግ ነው። እርሳቸው ሕገ-መንግስትን ጠብቀው ለመኖር ፈቃደኛ እንደሆኑ እያሉ ሰዎች ሲመሰክሩላቸው ሰምቻለሁ። ያለዚያ ተከታዩ ትርምስና ደም መፋሰስ እንደሚሆን ጥርጥር የለውም።

ይህ አቤቱታ ከእኔ ብቻ የቀረበ አይደለም። የኢትዮጵያ ሕዝብ በፍርሐት ታፍኖ ነጋም መሸም የሚያገተመትመው ይህንኑ ነው። ድምፁን ከፍ ለማድረግ ግን አካባቢው አልፈቀደለትም። እኔም ከእርሱ የተለየሁ መስዩ ታይቼ እንደሆነ ያጋጣሚ ነገር ብቻ ነው። አዲስ አበባ በሹሞችዎ የታፈንኩትን ያህል እዚህ ከተነፈሰኩ በኋላ ወደ አገሬ እንድመለስ ተስፋ አደርጋለሁ። ምናልባት ይህን አቤቱታ በመፃፈ እውነጃል ይሆናል። ግድ የለም። የሆነው ሆኖ በትዕዛዝ ሳይሆን በነፃ የሚፈርድና በግልፅ የሚያስችል ፍርድ ቤት ተቋቁሞ ራሴን በሕጋዊ ጠበቃ አማካይነት ለመከላከል ጃንሆይ የሚፈቅዱሉኝ ከሆነ በአገሬ ውስጥ ለመተንፈስ እድል ተሰጠኝ ማለት ነው።

ከዚህም ሁሉ ጋራ ሳስታውስ የምፈቅደው ይህን ማስታወሻ በመፃፈ ተቀይመው የእኔን ህይወት ለማስጠፋት በሺ የሚቆጠር ገንዘብ እንደሚወጣ ጥርጥር የለውም። አዝናለሁ። እኔ ለሞት የተዘጋጀሁ ስለሆነ ገንዘቡ ባይባክንና ለነፍሰ ገዳይ በመስጠት ፋንታ ለጠም አዳሪ ችግረኛ ቢውል የበለጠ እንደሚጠቅም ጥርጥር የለውም።

በበኩሌ በአገራችን “ሪቮሎሽን” እንዲነሳና የማንም ደም እንዲፈስ አልፈቅድም። በዚህ በአቤቱታዬ የምወተውተውም ሠላማዊ ለውጥ እንዲሆንና የምንፈራው ደም መፋሰስ እንዳይኖር ስለሆነ ጃንሆይ አንድ ቀን “ለካ ብርሃኑ እውነቱን ኖሯል” ሳይሉ አይቀርም።

እንኳን ዘውድ የጫነ ሰውነትንና ማናቸውንም ሰው የማክበር ልምድ ስላለኝ ይህ አቀራረቤ ክብርን ለመድፈር እንደማያስቆጥርብኝ ተስፋ አደርጋለሁ። እውነት ሁልጊዜ መራራ ናት። የመድሐኒት ፈውሱ እንጂ ምራቱ አይታሰብም እንደተባለው፤ ይህ በቅን ልቦና የቀረበው እውነተኛ አቤቱታዬ የግርማዊነትዎን ልብ አራርቶ ለኢትዮጵያ ማኅበራዊ ህይወት አንድ ፈውስ እንዲያመጣለት ተስፋ አደርጋለሁ።

ጃንሆይ! በኢትዮጵያ ወጣቱ፣ ሽማግሌው፣ ሴቱ፣ ወንዱ የአኗኗሩ ዘዴ ውሉ ተዘባርቆበታል። አምላካችን፣ ፈጣሪያችን እያለ ቢደልልዎት አይመኑት። ጨንቆት ነው። ከልብ የሚመርቅዎት ግን ራስክን አስተዳድር ብለው አርነት ሲያወጡትና ወደ ደሞክራሲ ሲመሩት ነው። ይህንንም ስል ህዝብ በራሱ ሲተዳደር ችግር አይገጥመውም ማለቱ አይደለም። እስከዚህ አልሳሳትም። ነገር ግን ሌላው ገፍቶ ከሚጥለውና ሳንሳህ ከሚለው ራሱ ወድቆ በራሱ መነሳትን ይመርጣል። ይኸውም ከሰህተት መማር ይባላል።

ስለዚህ ጃንሆይን ተሳሳቱ እያለ ከሚከሰዎት እርሱ በሰህተቱ እንዲፀፀትና እንዲማር ቢያደርጉት ከትልቅ ውለታ ይቆጠራል። የዛሬው ሕገ-መንግስት ደሞክራሲን ለማስገባት የሚረዳ ካለመሆኑም በላይ ያንኑም ቅሉ አክብሮ ለመጠበቅ በአንቀፅ 21 እንደተመለከተው ከንጉሠ ነገሥቱ

በመሐላ የተሰጠው ቃል ፈርሷል እያሉ እያሉ ኢትዮጵያውያን እንደሚያግኙ ግርማዊነትም ሳይሰጣቸው አይቀርም። መቼም ሕገ-መንግስቱን ለመጣስ አንድ የጽህፈት ሚኒስቴር ደብዳቤ ይበቃል። እንግዲህ ህዝቡ ወይም ሹማምንቱ ለንጉሠ ነገስቱ ታማኝ ነኝ እያሉ ቢሆኑም፤ ንጉሠ ነገስቱ በበኩሉ መሐላውን የሚጠብቅ ካልሆነ በመሐላቸው ታሰረው እንደማይኖሩ በልጅ እያሉ ጊዜ የደረሰው ሁኔታ ምሳሌ ሊሆን ይችላል ይመስለኛል።

ዋሽንግተን፣ ግንቦት 25፣ 52
ከታላቅ አክብሮታዊ ፍርሐት ጋራ
ብርሃኑ ድንቄ።” ይላል ደብዳቤው።

ጃንሆይ ግን ዛሬም ድረስ በአፍሪካ መሪዎች ዘንድ የማይሞከረውን ዙፋን መልቀቅን በሚመለከት መልሳቸው አንድ ነው። “ሞት ይንቀላኝ” አበቃ።

አፍሪካ ውስጥ መፈንቅለ መንግስት ያሳስተናገደ አገር የለም። በፈቃደኝነት ስልጣን መልቀቅ? አይታሰብም። እንኳን በዚያን ጊዜ ሕገ-መንግስቱ እንደማይለቁ አረጋግጠላቸው፣ ንጉሰነገስት ሆነው፣ ዛሬ እንኳን ፓርቲ፣ ምርጫ ባለበት ዘመን ማንም አይለቅም። ሶስት ያህል አፍሪካዊ አገሮች ብቻ ታይተዋል። ስልጣንን በምርጫ /በሰላማዊ/ ያስተላለፉ። በነገራችን ላይ ከነፃነት በኋላ በአፍሪካ መፈንቅለ መንግስት አንደኛ ደረጃ ላይ የምትገኘው ሱዳን ስትሆን 25 ጊዜ የተሳካና ያልተሳካ መፈንቅለ መንግስት ተካሂዶታል። ኢትዮጵያ ዝቅተኛውን ደረጃ ይዛለች 6 ጊዜ በቻ ስለሆነ። ሌላውም በአስራዎቹ ይተመናል። ችግሩ ግን ይህ ብቻ አይደለም። ስልጣንን ለማጥበቅ የሚሰሩ ሰራዎች ብዙ በመሆናቸው፣ በዚህም ፖለቲካዊ፣ ማኅበራዊና በተለይም ኢኮኖሚያዊ ብክነት ይከሰታል። ታማኝ ሹማምንት ሲዘርፉ እንዲኖሩ መፍቀድንም ያካትታል። የ“አባልን” “አበል” ጨምሮ ብዙ ገንዘብ በስልጣን ላይ ኢንቨስት ይደረጋል። የጃንሆይ ጥፋት በዚህ ክብ ውስጥ የሚሸከረከር ነው። እናም ከክቡ ውጪ ያለውን ህዝብ ዘንጉት።

ጃንሆይ የከተማውን ንቅዝ ሹማምንት እያወቁ ትተውታል። ይህም ህዝቡን በንቅዝ ሹማምንት የጭቆና ቀንበር ስር እንዲኖር መፍቀድ ማለት ሲሆን፣ ከህዝቡ ስልጣን ይበልጣል የሚል እንድምታ ያለው ግዙፍ ጥፋት ተደርጎ ሊወሰድ የሚችል ነው።

ከዚህም ባለፈ ጃንሆይ በወቅቱ የነበረውን ዓለም አቀፍ የአስተዳደር ስርዓትና የኢትዮጵያ ህዝብም የግንዛቤ አድማሱ መስፋቴንም ሆነ ለውጥ መፈለጉን ማሰብ አልፈለጉም። ሌላው ቀርቶ ብዙ የአፍሪካ አገሮች ከቅኝ ገዥዎቻቸው ነፃ ለመውጣት የተንቀሳቀሱበትና ነፃ ከሆኑ በኋላም የይስሙላም ቢሆን ዲሞክራሲያዊ ምርጫ እያካሄዱ በነበረበት

ሁኔታ የኢትዮጵያ ሕገ-መንግስት ግን ንጉሠነገስቱን “ኃይሉ የማይደፈር፣ የማይገሰስ” በሚል የእድሜ ልክ ሕግ ሆኖ ይቀጥላል ብለው መታተራቸው አንዱና ዋናው ጥፋታቸው ሲሆን፤ ዘውዱ እንደተከበረ ሆኖ ከዘውዱ በታች እንኳ ዲሞክራሲያዊ መንግስት ለመመስረት የሚቻልበትን አማራጭ አልተጠቀሙበትም። የጳጳሥን ግዝትም ሆነ “በእግዚአብሔር የተሾሙ” የሚለውን ቃል እንደጥንቱ ህዝብ ምሁራም ጠብቆትና አክብሮት ይቀጥላል ብለው ማሰባቸውም በዘመናቸው ያሳዩት የመጀመሪያው “የዋህነታቸው” ሆኖ የሚመዘገብ ነው። እነዚህን የመሰሉ የለውጥ አስተሳሰቦች በተለያዩ የጎብረተሰብ ክፍሎች ዘንድ ሊብላላ እንደሚችል ቢያስቡም፤ ጥቂቶች ሊጠቁሟቸው ቢሞክሩም “የኢትዮጵያ ህዝብ ለዚያ አይነቱ አስተዳደር ልምድ የለውም፤ ኃላፊነቱን ለመሸከም ገና አልደረሰም” የሚል ምላሽ እየሰጡ፤ ነገር ግን በጎን የሁኔታውን አሰጋጅነት ተመልክተው ወደመፍትሔው ከማምራት ይልቅ የመረጡት መንገድ ሥልጣናቸው ከዚህ መሰሉ አደጋ ተጠብቆ የሚቀጥልበትን ሁኔታ ማመቻቸት ሆነ። ከዚህም ጋር ተያይዞ የአስተዳደር ክሸፊነት ተፈጠረና አልደረሰም ያሉት ህዝብ ደርሶ ጠበቃቸው። ከዚህ አንፃር የጃንሆይ ጥፋት በአፍቃፊ ስልጣንነታቸው ስር ተጠቃሎ የሚገለፅ ሆነ።

በጃንሆይ ላይ የተነሱ አመጾች
ጃንሆይ ለአመፅ ብርቅ አይደለም። ከሰደት ከተመለሱ በኋላ በሰጡት ሹመትና ሽልማት “ፍትሐዊ አይደለም” በሚል ተገቢ መነሻ በርካቶች ባይሆኑም አምፀዋል። ለምሳሌ ጀግናው የጎጃም አርበኛ በላይ ዘለቀ የንጉሡን ሹመት አሰጣጥ ተቃውሟል። በጎጃም የጠላትን ጦር ሲያንቀጠቅጥ የነበረ የተዋጣለት ጀግና ነው በላይ ዘለቀ። ከአርሱም ጋር ልጅ ኃይሉ በለው፣ ደጃዝማች መንገሻ ጀንበሬና ደጃዝማች ነጋሽ በዛብህ በድፍን ጎጃም በአርበኝነት ይታገሉ ነበር። ከበላይ ዘለቀ በስተቀር ሦስቱ የነገስታት ዘር ናቸው። ከነፃነት በኋላ በ1934 ዓ.ም ጃንሆይ ከጎጃሙ ንጉስ ተክለሐይማኖት ለሚወለዱት ለልጅ ኃይሉ በለው ከራስ ማዕረግ ጋር የጎጃም ጠቅላይ ገዥነት፣ ለደጃዝማች መንገሻ ከቢትወደድ ማዕረግ ጋር የጎጃም ምክትል ጠቅላይ ገዥነት፣ ለደጃዝማች ነጋሽ ከቢትወደድ ማዕረግ ጋር የሕግ መወሰኛ ምክር ቤት ፕሬዝዳንትነትን ሲሰጡ ለልጅ በላይ ዘለቀ ደግሞ ከደጃዝማች ማዕረግ ጋር በጎጃም የቢቸና አውራጃ ገዥነትን ሾሙት።

በአርበኝነቱ ዘመን መሪ የነበረውና በጀግንነት ማንም ያልደረሰበትን ሰው ከእነርሱ ያነሰ ሹመት ሲሰጡት ቅር ተሰኘ። የንጉሡን ትዕዛዝና ሹመት ውድቅ በማድረግ ከተከታዮቹ ጋር የጎጃሙን የሰማ ኮረብታን ይዞ አልገዛም አለ።

ሚያዚያ 16 ቀን 1935 ዓ.ም የመንግስት ጦር ዘምቶበት የተኩስ ልውውጥ ተደርጎ 38 ሰዎች ሞተው 92 ቆሰሉ። ከምስት ወር በኋላ ከ19 ተከታዮቹ ጋር ተማርኮ ወደ አዲስ አበባ መጣ። የእስራት ቅጣት ተፈረደበትና ወሊሶ ሄዶ ታሰረ። ከወሊሶ ሲያመልጥ በድጋሚ ተያዘና ወንድሙን እጅጉ ዘለቀን ጨምሮ ከሌሎች እስረኛ ከሆኑ ባንዳዎች ጋር በአዲስ አበባ ታሰረ። ታህሳስ 19 ቀን 1937 ዓ.ም ከ5 እስረኞች ጋር ከእስር ቤት አምልጠው ወደ ጎጆም ለመገሰገስ ጉዞ ሲጀምሩ በ3ኛው ቀን ሱሉልታ ላይ ተይዘው እንደገና ወደ አዲስ አበባ አመጧቸው። የጦር ፍርድ ቤት የወሰነው የሞት ቅጣት በጥር 5 ቀን 1937 ዓ.ም ተገባራዊ ሆነና በአደባባይ በስቅላት ተቀጣ።

ሌላው አደገኛ አመፀኛ ደጃዝማች ታክለ ወልደሐዋርያት ናቸው። ንጉሠ ሰደትን ከመረጡ ጊዜ ጀምሮ ለ30 ዓመታት ያህል መንግስታቸውን ለመፈንቀል ሲጣጣሩ ነው የኖሩት። እኒህ ሰው ሲታሰሩ፣ ሲፈቱ፣ ሲሾሙ፣ ሲሻሩ፣ ሲያሴሩ ነው ያሳለፉት።

በመጀመሪያ አርበኞችን አስተባብረው አሳድመዋል ተብለው ታሰሩ። እንደገና ተፈትተው በ1938 ዓ.ም ምክትል አፈ-ንጉስ ሆነው ተሾሙ። አመት ሳይቆዩ ሌላ ተመሳሳይ ሌራ ሲጠነሱሱ ተደረሰባቸውና ታሰረው 7 ዓመታትን አሳለፉ። ተፈቱና የአገር ግዛት ምክትል ሚኒስትርና የአፈ-ንጉሥነቱ ስልጣን ተመለሰላቸው። ይህ ሁሉ ሲሆን ጃንሆይ ከአሁን አሁን ይበርድላቸዋል ብለው በመገመትና ጀግንነታቸውንም በደንብ ስለሚያውቁት ነበር የሚታገዷቸው። በመጨረሻ በ1962 ዓ.ም ጃንሆይ የሚታ አቦ ቤራ ፋብሪካን ለመጎብኘት ሲሄዱ ሰበታ አካባቢ ፈንጅ አጥምደው ንጉሡን ከነመኪናቸው ድምጥማጣቸውን ሲያጠፉ ተዘጋጁ። ሁኔታው ቀድሞ በጥቆማ ተደረሰበትና ከሸፈ። ደጃዝማች ታክለ ቤታቸው መሸገው ነበርና በወታደር ተከሶ ተኩስ ተከፈተ። እጅ አልሰጥም ብለው ሲዋጉ ቆይተው ሊያዙ ሲሉ ራሳቸውን ገደሉ።

የሕግ መወሰኛ ምክር ቤት ፕሬዝዳንት ሆነው የተሾሙት ቢትወደድ ነጋሽ በዛብህም እንዲሁ በንጉሡ ላይ አምፀው ነበር። ወታደራዊ መኮንኖችን አስተባብረው ንጉሡን በመግደል የሪፐብሊክ መንግስት ለመመስረት እንደነበር ይነገራል። ይህም ልክ እንደ ደጃዝማች ታክለ አይነት መሆኑ ነው። በመጨረሻ ግን በ1943 ዓ.ም ይህ ሴራ ተደርሶበት በእስራት ተቀጡ። የእነዚህን አድመኞች እንቅስቃሴ ሁሉ በቁጥጥር ስር ያውል የነበረውና ለፍርድ ያቀርብ የነበረው ኮሎኔል መንግስቱ ንዋይ ነበር። የ1943ቱን አመፀ በቁጥጥር ስር ካዋለ በኋላ ደግሞ በ10 ዓመቱ ብርጋዴር ጄኔራል መንግስቱ ንዋይ ራሱ ከወንድሙ

ከገርማሚ ንዋይ ጋር ሆኖ የታህሳስ 5 ቀን 1953 ዓ.ምቱን መፈንቅለ መንግስት ሞክረ።

ይህ ሙከራ ከላይ እንዳየናቸው በግል ኩርፈያና በመሳሰሉት ሳይሆን፣ ምሁራዊ አስተሳሰብ የታከለበትና ፖለቲካዊ፣ ኢኮኖሚያዊና ማኅበራዊ መሠረት የነበረው ስርነቀል ለውጥን የሚሻ እንደነበር ከአነሳሱ ያስታውቅ ነበር። አነሳሱም ነው ለዘላቂ ለውጥ ፍለጋ ብዙዎችን እንዲነቃቁ በር የከፈተው እንጂ ከዚህ ጊዜ በፊት ምሁራም፣ ጠሩም፣ ሠራተኛውም ሆነ ሌላው ምን አይነት ለውጥ እንደሚፈልግ ለይቶ አያውቀውም ነበር ለማለት ይቻላል። ሲያውቅም እንዴት መነሳት እንዳለበት አያውቅም ወይም አይደፍርም። በአጠቃላይ የንጉሡ ዙፋን እንደሚነቃነቅ የተደረሰበት ዘመንና ሁኔታ የተከሰተው በመንግስቱ ንዋይ ሙከራ ነው።

ገርማሚ ንዋይ በአገር ውስጥም በአሜሪካም በዘመናዊ ትምህርት ከፍተኛ ደረጃ ላይ የደረሰ የዚያ ዘመን ምሁር ነበር። ብርጋዴር ጄኔራል መንግስቱ ነዋይም ከወረራው በፊት ተጀምሮ በነበረው ዘመናዊ የጦር ትምህርት ቤት መሰልጠን ጀምሮ የነበረና ከጥቂር አንበሳ አባላት ውስጥ አንዱ የነበረ አርበኛ ነው። ከነፃነት በኋላም በወታደራዊ ማዕረጎች በየጊዜው እያደገ የንጉሡ ታማኝ ሆኖ ጄኔራልነት ደርሷል። በዚህም የክቡር ዘበኛ ክፍለ ጦር አዛዥ ሆኗል።

የጎሳው አፍላቂ ገርማሚ እንደሆነ የሚነገርለት ይህ መፈንቅለ መንግስት የኮሎኔል ወርቅነህ ገበየሁ /የፀጥታ ኃላፊው/ የመንግስቱ ንዋይ የጦር ትብብርን አግኝቶ ጥቂት ተራምዶ ነበር። በሬዲዮም በአልጋወራሽ አስፋውሰን ኃይለስላሴ ንባብ አዋጅ አሰምተው ነበር።

“የኢትዮጵያን ማኅበራዊና ብሔራዊ የእድገት እርምጃ ጥቂት ራስ ወዳድ ግለሰቦች ወደኋላ አስቀርተውታል፤ በቅርቡ የተነሱ የአፍሪካ አገሮች በስልጣኔና በእድገት ጥለውን ሄደዋል፤ አጠቃላይ አገዛዙ ሁሉንም የጎብረተሰብ ክፍል እየነዳ ነው፤ የሀዘቡ ቁጭት ለዚህ ተግባር አነሳሰቶናል፤ ፋብሪካዎችን እናበዛለን፤ ትምህርት ቤቶች ይሰፋፋሉ፤ የወታደር ደመወዝ ይጨመራል፤ ዓለም አቀፍ ስምምነቶችን ሁሉ እናከብራለን...” የሚል ማኅበራዊነታቸውን ታህሳስ 5 በሬዲዮ አሰራጩ። ብዙ ባለሥልጣናትንም አሰሩ። ሆኖም የክቡር ዘበኛና የፖሊስ ሠራዊት ብቻውን በቂ አልነበረም።

ብርታደር ጄነራል መንግስት ነዳይ እና ገርግግ ነዳይ

ጄነሮል በዚህ ጊዜ ለጉብኝት ከሄዱበት ከላቲን አሜሪካ ወዲያው ተመለሱ። ጳጳሱም ገዙቱ። በጦር ኃይሎች ጠቅላይ ኤታማኖር ሹም የተመራው ጦር ከሁለት ቀን የተኩስ ልውውጥ በኋላ አመጹን ተቆጣጠረው። ንጉሡም ከከሸፈ በኋላ ነበር ኢትዮጵያ የደረሱት። እነመንግስቱም መከሸፉን ሲያውቁ በገነተ ልዑል ቤተ-መንግስት አስረዋቸው የነበሩትን ሹማምንት ገድለው ለማምለጥ ጥከሩ። ኮሎኔል ወርቅነህ ገበየሁ ራሱን ገደለ። ገርግግም ዝቅላ ደርሶ ከሚያደኑት ጋር ተታኩሶ ሞተ። መንግስቱ ቆስሎ ተይዞ ከመጣ በኋላ ለፍርድ ቀርቦ በሰቅላት ተቀጣ። ትግሉ ግን ቀጠለ።

እነ መንግስቱ ንዋይ በሬዲዮ ባሰተላለፉት ቃል በየትኛው ዘርፍ የትኛው ባለሥልጣን እንደሚሾም ሳይቀር ለመግለፅ ጥክረው ነበር። የሚገርመው ግን አድመኞችን ደግፎ ሰልፍ የወጣው ህዝብ ጄነሮል ሲመጡ በእልልታ መቀበሉ ነው። እናም ጄነሮል በደስታ ወደዙፋናቸው ተመለሱ። ሴረኞች ያሏቸውን እያሰለቀሙ ቀጡ። ታማኝ ሆነው ያከሸፉትን ሾሙ ሸለሙ። እነ ገርግግም ንዋይ ለሠራዊቱ ገብተውት የነበረውን የ“ደሞዝ ይጨመራል” ቃል መሠረት በማድረግ ወታደሩ እንዲፈፀምለት ደጋግሞ መጠየቁን የቀጠለው ከዚህ ጊዜ ጀምሮ ነው። ከረጅም ጊዜ በኋላ ለወታደሩም ለመኮንኖችም ደሞዝ ተጨመረ። ወቱ “አሁንም ጨምሩ” እያለ አሳስቀምጥ አለ። ቀጠለ ሂደቱ...።

በአጠቃላይ የ1953ቱ ሙከራ የንጉሡን ልዩ ካቢኔ ዋጋቢነት ከማሳየት ባለፈ፤ የሁሉንም የአገዛዙን ተቃዋሚዎች ያለልክ አነሳሰቶ ያለፈ ሆነ። ጄነሮልም አመጹን ያስነሱትን የግለሰቦችን ከሃዲነት እንጂ ጥያቄዎቻቸውን ለመመርመር አልጥከሩም። አገዛዛቸውን እርምት ሳያደርጉበት ቀጠሉ።

ከ1934 ዓ.ም ጀምሮ በተለያዩ ግዛቶች በተለይ ከመሬት ጋር በተያያዘ አመጾች ይነሱ ነበር። አንዳንድ በትክክለኛ ብሶት ያምጻል። ሌላው ኢጣሊያ ጥሎት የሸሸውን መሣሪያ ወድቆ ሰላገን ብቻ ያምጻል። አንዳንድ በግብር ሲያኮርፍ የቀረው በሹመት እነሰኝ ያኮርፍና አስተባብሮ ያሳምጻል። በተለያዩ ግዛቶች ከተነሱ የገበሬ አመጾች ውስጥ የባሌ፣ የጌዲኦ፣ የራያና አዘቦ፣ የየጁ፣ የጎጃምና የትግራይ አመጾች ይጠቀሳሉ። ሌሎቹ ሁሉ ስር ከመስደዳቸው በፊት በፍጥነት ሲረገቡ፣ የባሌው አመፅ ግን ለረጅም ጊዜ የቆየና መንግስትን የተፈታተነ ነበር።

የባሌ አመፅ በገበሬው ላይ የሚደርሰውን ግፍ መነሻ ያደረገና የባላባቱን ሕገወጥ ምዝብራና ዝርፊያ፣ እንዲሁም የመሬት ግፊት መሠረት ያደረገ ነው። የመሬት ቀላድ ሲጣል ብዙዎች ለሜሰኝነት ተዳርገዋል። በየጊዜው እያደገ የሂደውን ግብር ለመክፈል የሚያስችል በቂ መሬትም ሆነ ምርት አልነበራቸውም።

በባሌም ብቻ ሳይሆን በአገራባች ግዛቶች ብዙ የመንግስት ሹማምንት ርስት ተሰጥቷቸው ዕለሰፈሩ የአካባቢውን ነባር ህዝብ በብዝበዛ ተጫኑት። ከአቅማቸው በላይ ሲሆን መሬታቸውን እንዲያስረክቡ ሹማምንቱ ያስገድዷቸዋል። የሹማምንቱ የፖለቲካና የኢኮኖሚ የበላይነት በመሬት ላይ ብቻ ሳይሆን በሃይማኖትና በባህል ላይም ተከሰተ። ይህም ለረጅም ጊዜ የቆዩ ተቃውሞ ያስነሳ ቢሆንም በቀላሉ ሲረገብ ነበር። በ1952 ዓ.ም ባሌ ከሐረርጌ ተቆርጦ ራሱን የቻለ ግዛት ወይም ክፍለ አገር በሆነ ጊዜ የደሎ፣ የመንደዩ፣ የዋቤ፣ የገናሌ፣ እና የኤልከሬ በሚል በ5 አውራጃዎች ተከፈለ። ኤልከሬ ሙሉ በሙሉ የሶማሌ ዘላን ማገበረሰብ ክልል ነበር። ሌሎች 4ቱ ደግሞ የአሮሞ ብሔረሰብ ክልሎች ናቸው። እነዚህ ህዝቦች የመንግስትን ሹማምንት ጫና አሜን ብለው የሚቀበሉ አልሆኑም። ቀደም ካለው ጊዜ ጀምሮ የተጨቆኑት አርሶአደሮችና አርብቶ አደሮች በ1955 ዓ.ም ወደተደራጀ አመፅ አመሩ። አመፁንም በአውራጃና በክፍለ አገር ደረጃ እያዋቀሩና ከጎረቤታቸው ከሱማሊያ መንግስት እርዳታ እየተደረገላቸው ራሳቸውን ሻለቃ፣ ኮሎኔል፣ ጄኔራል እያሉ እየሾሙ የደፈጣ ውጊያውን አጠጧት።

ከእነዚህም ውስጥ የደሎው /ከባሌ ክፍለ አገር የአንዱ አውራጃ/ ተወላጅ “ጄኔራል” ዋቆ ጉቶ በዋናነት ሲጠቀስ፣ የኤልከሬው “ኮሎኔል” ካህን አብዲ፣ የዋቤው “ኮሎኔል” ሁሴን ቡኒ፣ የገናሌው “ኮሎኔል” ኡግር ከቤሎ ዋና መሪዎች ሆነው የአካባቢው ማገበረሰብ የዓላማቸው ተባባሪ ሆኖ ከጎናቸው በመሰለፍ በመንግስት ሹሞች ላይ ለ7 ዓመት ያህል ጥቃት ሲያደርሱ ቆይተዋል።

የሶማሊያ መንግስትም አጋጣሚውን ተጠቅሞ “የሶማሌ ነፃነት እንቅስቃሴ” ሆኖ እንዲቀጥል ለማድረግ ሞክሮ ነበር። እንደ ገርፊሰር

ላዲሶ አገላለፅ፡ “በ1956 ዓ.ም ንጉሠ በሰራ ጉብኝት እስከ ባሌ ክፍለአገር በመሄድ 1ኛ. በሌላ ደቡብ ክፍላት አገር ድሮ እንደተደረገው ሁሉ አሁን ለባሌም ባላባቶች ከመሬት የባላባት ሲሶ እንደሚሰጣቸው ቃል ገቡ። 2ኛ. ከ1945 - 1954 ዓ.ም የግብር ውዝፍ ምክንያት “ግብረ ጠል” ተብሎ በመንግስት የተወረሰው መሬት (ለዓመታት ግብር ያልተከፈለበት ሆኖ ሲገኝ ይወረስ ስለነበር) ለህዝብ እንደሚመለስለት ተናገሩ። 3ኛ. ለብዙ የክፍለአገሩ ተወላጆች ሹመትና ማዕረግ ሰጡ። 4ኛ. የጄክ ሁሴንን መሰጊድ ጎብኝተው ወደአዲስ አበባ ተመለሱ።

ይሁን እንጂ በአመፅ መንፈስና ተግባር አንደ ከተቀሰቀሰ በኋላ ለረጅም ዘመን በጉልተኞችና ባለሥልጣኖች ጭቆና በኃይል የተመረረው የባሌ ህዝብ በንጉሠ ጉብኝትና መልካም ቃላት ከአመፅ እርምጃው አልተገታም። በአጭሩ ከ1956 - 1959 ዓ.ም የክፍለ አገሩ እንደራሴ በፊትአውራሪ ወርቁ እንቁስላሴ መሪነት የባሌ ክፍለአገር ጉልተኞችና ባለሥልጣኖች ከፖሊስና ከብሔራዊ ጦር ጋር የህዝቡን አመፅ መቆጣጠርና ማቆም ፈፅሞ አቃቃቸው። በመሆኑም እንደራሴው እንዲነሳ ተደርጎ በታህሳስ 1959 ዓ.ም የባሌ አራቱ የኤልክሬ፣ የዶሎ፣ የገናሌና የዋቤ የአመፅ አውራጃዎች ከአጎራባቹ የቦረና አውራጃ ጋር በወታደር ስር እንዲሆኑ ተወሰነ።” በ4ኛ ክፍለ ጦር ስር መሆኑ ነው።

እናም በክፍለ ጦሩ አዛዥ በጄኔራል ጃገማ ኬሌ አመራር ስር ከሆኑ ጊዜ ጀምሮ ልዩ ዲፕሎማሲያዊ ጥረት ተደርጎ በ1962 ዓ.ም ጄኔራል ዋቆ ጉቶ ለመንግስት እጁን ሲሰጥ የባሌና የአጎራባቾች አመፅ ተገታ።

በአብዮቱ መዳረሻ ከአገሪቱ ገበሬዎች ውስጥ ከአጠቃላዩ ሲሶ ያህሉ ጭሰኛ ነበሩ። “ጭሰኛ” ማለት የራሱ መሬት የሌለውና በሌሎች መሬት ላይ በጉልበቱ እያገለገለ የሚኖር፣ በማንኛውም ሰዓት ባለቤቱ ሊያፈናቅለው የሚችል አገልጋይ ማለት ነው። “ተቀጣሪ” ማለት ነው።

“ገባር” ሲባል ደግሞ በጃንሆይ ጊዜ “ግብር ከፋይ” ማለት ነው።

“ፊውዳል” ማለት ደግሞ መሬትን በሞኖፖል ይዞ እንዳሻው የሚያደርግ አገዛዝ ማለት ነው። ጥቂት ምሁራን በጃንሆይን አገዛዝ “ፊውዶ ቡርህ” ብለው ወፈር አድርገው ይጠሩታል። ከፊል ካፒታሊዝም ማለት ነው።

ወዝአደር፣ ላብአደር፣ ሠርቶአደር የሚባሉ የዚያ ዘመን ስያሜዎችም ግልፅ ናቸው። በጃንሆይ ጊዜ ባላባቱና ባለሐብቱ የያዙት ሰፋፊ መሬት እንዳለ ሆኖ፣ ተራ ገበሬዎች ደግሞ 1 ሐክታር ማሳ ነበራቸው። ከአሁኑ ጋር ሲነፃፀር ባለፀጋ የሚያሰኝ ይዞታ ነበር። ለማንኛውም በዚያ ጊዜ ገበሬው ሁሉ ከየአቅጣጫው ጭቆናው በዝቶበት ስለነበር አመፀ።

በየካቲት ወር 2002 ዓ.ም ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ /የቀድሞው የአህፈራዊ ፕሮግራም/ በአንድ ስብሰባ ላይ ለሰራ ተገኝቼ ነበርና እንዲህ ሲሉ አደመጥኩ “ከ1950ዎቹ ጀምሮ መሬት ላራሹን ሳቀነቅን ኖራለሁ፤ አሁንም ማሰብ እስካቆም ድረስ ይሄንኑ አቋሚን አልለቅም”

በጃንሆይ ላይ ከተነሳው ዘርፈ ብዙና ከየአቅጣጫው የተቀጣጠለው አመፅ ይሄን ያህል ፈታኝ አልነበረም። በከፍተኛ ሁኔታ ስርዓቱን የተፈታተነው ተማሪው ነው። የተማሪው ተቃውሞ ከ1953 ዓ.ም ጀምሮ ውስጥ ውስጡን ሲብላላ ቆይቶ፤ ከ1957 ዓ.ም በኋላ ወደ አደባባይ በመውጣት የተቃውሞ ሰልፍ ማድረግ ተለመደ። በድርድር የማይከሸፍና ስር ነቀል ለውጥ የሚፈልግ ሆኖ የተነሳው ምሁር እስከመጨረሻው የሚያቆመው ኃይል ጠፍቶ አብዮቱን አሳብጧል።

በዩኒቨርሲቲው ውስጥ የተለያዩ ማኅበራት በተማሪው እየተመሰረቱ፣ የክርክር መድረኮች እየተዘጋጁ፣ ለከፍተኛ ትምህርት ወደሌላው ዓለም የተላኩ ምሁራንም ተመሳሳይ ማኅበር እየመሠረቱ ስርዓቱን በእጅጉ በመተኛት ተግባር ላይ ተጠመዱ። በተማሪው ልሳን በሆኑ መጽሔቶች የተለያዩ ፖለቲካዊ ትንታኔዎች ይቀርቡ ጀመር። ርዕዮተ ዓለማዊ መፈክሮችና መግለጫዎች በየጊዜው ይሰራጫሉ።

እንዲህ እንዲያ እያሉ በ1957 “መሬት ለአራሹ” ብለው ሰልፍ ወጡ። ከመንግስት የፀጥታ ኃይሎች ጋር ፊት ለፊት መጋተር የተጀመረውም በዚሁ ዘመን ነበር። በየጊዜው የሚያነሱት አጀንዳ የተለያዩ እየሆነ ቀጠለና በ1961 ዓ.ም “የትምህርት ፖሊሲው ይሻሻል” የሚል ጥያቄ ሲያነሱ ይህ ጉዳይ ከዩኒቨርሲቲው ማኅበረሰብ አልፎ በ2ኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶችም ድጋፍ ያለው ጥያቄ ሆነ። በ1962 ዓ.ም በደንብ ያላብላሉትን ጥያቄ ይዘው የወጡት ወገኖች ነበር መንግስትን ቁጡ ያደረገው። ይህም በግርግር መሃል ድንገት የተሰነዘረና “ብሔር ብሔረሰቦች የራሳቸውን እድል በራሳቸው መወሰን አለባቸው” የሚል ነው። በጃንሆይ መንግስት ከተራ ድብደባና ግርፋት አልፎ ጠንክር ያለውን እርምጃ ወሰደ። በታህሳስ 19 ቀን 1962 ዓ.ም ስመጥር የሆነው የተማሪዎች መሪ ጥላሁን ግዛው በአደባባይ ተመታ። (የጥላሁንን መመታት በሚመለከት ሁልት ነጥቦች ይነሳሉ። እንዲሁ ከመንግስት ታጣቂዎች በተተኮሰ ጥይት የሚል ሲሆን፣ ሌላውና ሰፊ ተቀባይነት አግኝቶ ያለው ገለጻ ደግሞ ወደፊት ሰውር አሰራራቸውን በስፋት በምናይላቸው የአመጽ አነሳሽ በነበሩ የኤርትራ ድርጅት አባላት አማካኝነት በግርግር መሀል በረቀቀ ዘዴ እንደተመታ ነው) በዚህ ጊዜ ተማሪው “የጀግኖችን ሬሣ እንቀብራለን” በሚል ወደ የካቲት 12 ሆስፒታል ሆ ብሎ ሲነገድ ጥላሁን አርፏል። አመፀ ተቀጣጥሎ ቀጠለ። የፀጥታ ጥበቃ አባላቱ ተኩስ ከፍተው

ጥቂቶች ሲገደሉ ብዙዎች ቆሰሉ። ዓለም አቀፉ ተቃውሞም እጅግ እየበረታ ሄደ።

የጸጉታ ጠባቂዎች እና የተግራዎች ገብገብ

ግሚሱ አገር ውስጥ ሆኖ ሲፋለም የቀረው በየውጭ አገሩ እየፈለሰ ማሳበራቱን ተቀላቀለ። አመፁ የአውሮፕላን ጠለፋንም ያካተተ ነበር። ህዳር 29 ቀን 1965 ዓ.ም እነዋለልኝ መኮንን እና ማርታ መብራቱን የመሣሰሉ አደራጅና አስተባባሪዎች ወደ ኤርፖርት አምርተው ፕሌን ውስጥ ከገቡ በኋላ ጠለፋውን ከመተግበራቸው በፊት መንግስት ባዘጋጃቸው የጠለፋ አክሻፊ ኃይሎች እዚያው በጥይት ተደብድበው ሞቱ።

የኢትዮጵያውያን የፖለቲካ ልዩነት፣ የፓርቲ ምስረታ፣ የርዕዮተ መለያየት፣ በቡድን መደራጀትና ፖለቲካዊ አጀንዳ አንስቶ መንግስትን የመሞገት ተግባር ምንጭም ሆነ አፈሳሰሉ የሚነሳው ከዚህ ከዩኒቨርሲቲው ማህበረሰብ ሆነ። በኢትዮጵያ ታሪክም ለመጀመሪያ ጊዜ ያልታጠቀ ኅብረተሰብ መንግስትን ተቃውሞ ድምፁን ያሰማበት ዘመን ተከሰተ። የመጀመሪያዎቹ ኢትዮጵያዊ ምሁራን ምንም እንኳን የተቀረፁት በምዕራባውያን ትምህርት የነበረ ቢሆንም፣ የምዕራባውያንን የቡርገኛ አገዛዝ አንሸከምም አሉ።

ሐርልድ ማርክስ "THE ULTIMATE IRONY" ብለው እንደገለፁት ጃንሆይ በስኪታቸው የመውደቃቸው ጉዳይ ግልፅ እየሆነ ሄደ። በወቅቱ የጃንሆይ መንግስት በተማሪዎች ላይ ጨክን ያለ እርምጃ ወስዷል።

ተማሪውም በተጨማሪ በቁጥር የታጋይነት መንፈሱ እያደገ የማይገሠሠውን ማዕረግ ገሰ፣ የማይደፈረውን ክብር ደፍሮ፣ የጃንሆይን ዙፋን ገዝግዞ አብዮቱን አሳበጠ። ነገር ግን ሳይፈነዳ ጥቂት ጊዜ ይቆይ ዘንድ የአገዛዙ (የዘውዱ) ጠበቃ መሰለው የራሳቸውን የዘረፋ ጊዜ

ለማራዘም የሚሹ ባለስልጣናት መፍትሔው ኃይል እንደሆነ ገልፀው እሱን ተገብሩት።

ጃንሆይ እና ኪነ-ጥበብ

በጃንሆይ ጊዜ ዘመናዊ ማተሚያ ቤቶች ተከፍተዋል። የቴአትርና የሱነ-ጥበብ ትምህርቶች እንዲሁም የሱነ-ጽሁፍ ዲፓርትመንቶች ተከፍተው ትምህርቱ በአገር ውስጥ ከፍተኛ የትምህርት ተቋማት መሰጠት ጀምሯል። ይህ ከመሆኑ በፊትም በጋዜጠኝነትና በሌሎች ዘርፎች ወደ ውጪ አገር ሄደው እንዲማሩ የጃንሆይ መልካም ፈቃድ ሆኖ ተምረው የተመለሱ ኢትዮጵያውያን ነበሩ። ከዚሁም ጋር ተያይዞ ጋዜጠኝ፣ መፅሔቶች፣ የልብወለድና የኢ-ልብወለድ መጽሐፍቶች፣ የታሪክ መጽሐፍትና የግጥም መድብሎች እየታተሙ ለአንባብያን ይደርሱ ነበር። ቴአትር ቤቶችም ተከፍተው በየመድረኩ ተውኔቶች ይቀርቡ ነበር።

ምንም እንኳን እንደዛሬዎቹ አፍሪካውያን መሪዎች አገዛዛቸውን በብዕር የሚያወግዙ ደራሲያንና ፀሐፊ ተውኔቶች በገዥው አካል የተለመደው ኃይለኛ በትር በጃንሆይ ጊዜም መኖሩ ባይዘነጋገሩ በተጠቀሰው ዘርፍ በርካታ ስራዎች የተሰሩት በጃንሆይ ዘመን ነው። በዘርፉ የጃንሆይን አገዛዝ በጥልቀት የሚተኛ የኪነ-ጥበብ ውጤቶች ይታገዱ እንደነበር የመታወቁን ያህልም፣ ለዘብተኛ ትችት የያዙት ሳይታገዱ መቀጠላቸው አይካድም። ጃንሆይንና አገዛዛቸውን የሚያሞካሹት በርክተው የመገኘታቸውን ያህልም፣ የሚያጣጥሱዎቸውም በጥቂቱ እንደነበሩ ግልፅ ነው።

ገጣሚያን፣ ደራሲያንና ፀሐፊ ተውኔቶች በስራቸው የመታሰር የመንገሳታቸውን ያህልም በይቅርታ የታለፉ በርካታ የአገዛዙ ተቺ የሆኑ ባለሙያዎች ነበሩ። በዚህ መሰሉ እንግልት ሞራላቸው የተነካ የኪነ-ጥበብ ሰዎች እንደነበሩ ሁሉም፣ በዘርፉ ባበረከቱት አስተዋፅኦ የማበረታቻ ሽልማት ከጃንሆይ እጅ የተቀበሉ ሞልተዋል። ለአብነትም የ1952ቱ የብላቴን ጌታ ፀጋዬ ገብረመድህን ሽልማትን መጥቀስ ይቻላል። ምንም ቢባል ግን በኢትዮጵያ ታሪክ ለዚህ ዘርፍ የጃንሆይን ያህል ትኩረት ሰጥቶ የተንቀሳቀሰ መንግስት ኖሮ አያውቅም። ቴአትር ቤቶችን ብቻ ነጥለን ብናይ በጃንሆይ ጊዜ የተመሠረቱት ናቸው ዛሬም ድረስ አገልግሎት እየሰጡ ያሉት።

ከጃንሆይ በኋላ በተነሱ የኢትዮጵያ መንግስታት አንድም ቴአትር ቤት ተገንብቶ አልተጨመረም። (በቅርቡ በእቅድ ደረጃ ሊገነባ የታሰበው የብሔራዊ ቴአትር አዲስ ተጨማሪ ህንፃ ምናልባት ተገባራዊ ከሆነ ብቻ የጃንሆይ ውጤት ያልሆነ ቴአትር ቤት ሆኖ ይመዘገባል) በተረፈ ያሉት ሁሉ የጃንሆይ ዘመን ውጤቶች ናቸው።

በዘመነ ዛግዌ ብልጭ እንዳለ የሚነገርለትና በጎንደሩ ንጉስ በአጼ ዳዊት ዘመን በቤተ-መንግስት ደረጃ በኢትዮጵያ እየተለመደ የሄደው ቴአትር፤ በዳግማዊ ምኒልክ ጊዜ ዘመናዊ ቅርፅ ይዞ በትምህርት ቤቶች አካባቢ ቀጥሎ ነበር።

ከትምህርት ቤቶች አልፎ ቴአትር (ድራማ) ወደ መድረክ የወጣው ግን በጃንሆይ ዘመን በ1927 ዓም በተቋቋመው በአገር ፍቅር ማኅበር አማካኝነት ነው። በወቅቱ ኢጣሊያ ኢትዮጵያን ከመውረሯ አንድ ዓመት ቀደም ብሎ የሰነልቦና ጦርነት ተጀምሮ ነበር። ይህም በተለያዩ የሐሰት ፕሮፓጋንዳዎች የኢትዮጵያን ህዝብ የትግል መንፈስ አዳክሞና አንድነቱን ሸርሸሮ፤ ወረራው በሚጀመርበት ወቅት ህዝቡ ከመንግስት ጎን ቢቆም ከሞት በቀር የሚያተርፈው አንዳች ነገር እንደማይኖር የሚገልፅ ሆኖ በኢጣሊያ መንግስት እየተዘጋጀ የሚቀርብ ነበር። ከዚያ ይልቅ የኢትዮጵያ ህዝብ ሊያሰለጥነው ከሚመጣ ቅኝ ገዥ አገር ጋር ቢወዳጅ ትርፋማ እንደሚሆን ለማሰገንዘብ የሚጠቀሙበት የፕሮፓጋንዳ ስልት ነበር።

የኢጣሊያ የፕሮፓጋንዳ ስራ በህዝቡ ዘንድ የሚያሳድረው ተፅዕኖ ከባድ መሆኑን በመገንዘብም ፕሮፓጋንዳን በፕሮፓጋንዳ የማክሸፉን ስራ ኢትዮጵያውያን ጀመሩት። በ1927 ዓ.ም “የኢትዮጵያ ሀገር ፍቅር ማኅበር” ተቋቋመና በየላምንቱ እሁድ ሰብሰባ እየተደረገ፤ ለህዝቡ ኪነ-ጥበባዊ ለዛ ባለው አቀራረብ የአገርን ፍቅር የሚያስታውሱ፤ የጀግንነት መንፈስን የሚቀሰቅሱ ንግግሮች፤ ግጥሞች፤ መጣጥፎችና መዝሙሮች ይቀርቡ ጀመር። በተጠቀሰው ጊዜ የኢጣሊያን ወራሪ ጦር በአጋዴን ድንበር መክተው የመለሱት የእንደጃዝማች ኡመር ሰመተር ጀግንነት ሲሰማም፤ የአገር ፍቅር ማኅበር ከነበረበት የበለጠ ተሻሽሎ ብዙ ታዳሚዎችንም እያፈራ ተግባሩን በመቀጠል ወኔ ቀስቃሽ ንግግሮች መቅረብ ጀመሩ። በወቅቱ ታዋቂ ከነበሩ ተናጋሪዎች ውስጥ አቶ ዮፍታሔ ንጉሴ (በኋላ ብላታ)፤ አቶ ደምሴ ወልደአማኑኤል (ደጃዝማች)፤ አቶ ክፍለ እግዚአ ይህደጎ (ብላታ)፤ አቶ ተመሰገን ገብሬ፤ አቶ ኃይለገብርኤል ነገሮ፤ አቶ መንገሻ ከፈለ ይገኙበታል። እነዚህን የመሣሰሉ የአገር ፍቅር አባላት በንጉሠ ፊት ቀርበው የጠላትን ፕሮፓጋንዳ በመቃወምና የህዝቡን ወኔ በማነሳሳት የተጫወቱት ሚና በቀላሉ የሚታይ አልነበረም። በዚህ መልኩ የተጀመረው የመጀመሪያው ቴአትር ቤት አገር ፍቅር ሆነና፤ ቀጥሎ በ1948 ዓ.ም የዛሬው ብሔራዊ ቴአትር ቤት ተከፍቶ ስራውን ቀጠለ። ከዚያም የመዘጋጃ ቤት ቴአትር፤ ቀጥሎም የቀድሞው የራስ ኃይሉ ሲኒማ ቤት የቴአትር መድረክ ተዘጋጅቶለት በመከፈቱ የቴአትር ቤቶችን ቁጥር ወደ 4 ከፍ ማድረግ ተቻለ። በተጨማሪም የድርው “ሳይጣን ቤት” ይባል የነበረው ተሐድሶ ተደርጎለት “አምሬ ቴአትር” በሚል ስያሜው

ስራውን ቀጠለ። ከእነዚህ የጃንሆይ ዘመን ውጤቶች ውጪ ባለፉት 50 ዓመታት ውስጥ ምንም አይነት አዲስ ቴአትር ቤቶች አልተሰሩም፤ አልተጨመሩም።

አርቲስት ዘነበች ታደሰ(ዊራ ቀረሽ)በወጣትነቷ ለጃንሆይ በበዓል ጊዜ እቅና እበባ ለታብረከት።

ጥቅምት 25 ቀን 1952 ዓ.ም በቀድሞው ቀዳማዊ ኃይለስላሴ ቴአትር ቤት የሩሲያ አርቲስቶች መጥተው ጃንሆይና እቴጌ መነን በተገኙበት የኪነጥበብ ውጤታቸውን አሳይተው ነበር። ከትእይንቱ በኋላ ጃንሆይ ለኢትዮጵያውያን የኪነ-ጥበብ ባለሙያዎች ተከታዩን መልዕክት አስተላልፏል።

“ትምህርት ለሁሉ የሚሰጥ ነገር ነው። እንደባህሪው ለመምረጥ ግን የእያንዳንዱ መንፈስና አካል የሚይዘው ነገር ነው።

አሁን እዚህ ያየነው ሁሉ እድላችሁ ለዚህ የመራችሁ መሆኑን ይገልጻል። መጀመር ብቻ ጠቃሚ ነገር አይደለም። እስከፍፃሜው ግብ ማድረስ የበለጠ ነገር ነው። በዓለም ላይ ያሉ የታወቁ ሰዓሊዎች ስመ ጥሩ ሆነው፤ እነሱ ቢሞቱ አሁን እንዳልሞቱ ሆነው የሚቆጠሩት በእጃቸው ስራና በአእምሮአቸው ፈተናውን አልፈው ስለደረሱ ነው። አሁን ከመካከላችሁ አዲስ የጀመራችሁም የቆያችሁም ትገኛላችሁ። ስለዚህ የጀመራችሁትን ወደ ጫፍ ብታደርሱ የራሳችሁን ስም ታስከብራላችሁ። ለእናንተም የዘላለም መታሰቢያ ይሆንላችኋል። ለዚህ ነገር ከብዙ ጊዜ ጀምሮ ያሰብንበት ለመሆኑ እነ አፈወርቅ ተክሌ ሄደው እንዲማሩ ያደረገው ይህን የመሰለ ፍሬ እንዲገኝ በማመን ነው። በየአይነቱም ዘመናዊውንም የጥንቱንም ስዕል ታዩታላችሁ። አሁን በሰራችሁት ስራ

ሁሉ ደስ እንዳሰኛችሁን እንደዚሁም ወደፊት ለአገራችሁ ስም ለምናስብለትም የትምህርት እድገት ምስክር እንድትሆኑ ጠንክራችሁ መሰራት ነው።/ፍሬ ከፍፍር 1952ዓ.ም/ ጃንሆይ እና ስፖርት

ኢጣሊያ ኢትዮጵያን ከመውረሩ በፊትና በኋላ በአዲስ አበባና በአሰመራ ጥቂት የእግር ኳስ ቡድኖች ነበሩ።

በ1928 ዓ.ም የቅዱስ ጊዮርጊስ ቡድን አዲስ አበባ፣ በ1929 ዓ.ም የሐማሴን ቡድን አሰመራ፣ በ1938 ዓ.ም የጦር ሠራዊት ጠቅል ቡድን አዲስ አበባ፣ እንዲሁም የተፈሪ ቡድን ከድሬዳዋ ተመሰርተው የእግር ኳስ ውድድር ያደርጉ ነበር። በብዙ የውጭ ጨዋታዎችም ኢትዮጵያ ተካፋይ ነበረች። የኢትዮጵያ ሻምፒዮና በ1937 ዓ.ም ሲጀመርም፣ በጥሩ ድርጅት ባይሆንም በመካከለኛ ዝግጅት የተቋቋሙት 5 ያህል ቡድኖች በኢትዮጵያ ሻምፒዮና ተካፋይ ነበሩ።

ጃንሆይ ለስፖርቱ ምን ያህል ትኩረትና ዋጋ ይሰጡ እንደነበር ከአንደኛው እስከ ስድስተኛው የአፍሪካ ዋንጫ የብሔራዊ ቡድኑ ቋሚ ተሰላፊ የነበሩት አቶ አዋድ መሐመድ ለአዲስ ነገር ጋዜጣ በሰጡት ቃል አስታውሰዋል።

“ኢትዮጵያ አገራዊ ውድድር ስታደርግ ቀዳማዊ ኃይለስላሴ አሉ ማለት ነበር። በወቅቱ መንግስት ለእግር ኳስ ምን ያህል ትኩረት እንደሚያደርግ ብዙ መጠየቅ ሳያስፈልገን ዛሬም የምንጫወተው ያኔ በተገነባው ስቴዲየም መሆኑን ማሰብ ብቻ ይበቃል” ባይ ናቸው።

በእንጨት ታጥር የነበረውና በሚሰማር ተራ በኩል ባለው የጎል ጀርባ ወንዝ የሚያልፍበት የዛሬው የአዲስ አበባ ስታዲየም የቀድሞው የቀዳማዊ ኃይለስላሴ ስታዲየም ከመሰራቱ በፊት ጨዋታዎች በጃንሆይ (ጃን) ሜዳ ላይ ነበር የሚካሄዱት። ጃን ሜዳ 30 ሺ ተመልካች የመያዝ አቅም ነበረው። ከ50 ዓመታት በላይም አገልግሏል።

ይድነታቸው ከተገ.ሥ ዋንጫ ሲቀበል

ከአዲስ አበባ ቀጥሎ በአሰመራ የንግስተ ሣባ ስታዲየም፣ በድሬዳዋ አስፋወሰን ስታዲየም እንዲሁም በሐረር፣ በባህርዳርና በሌሎች አስር የአገሪቱ ጠቅላይ ግዛቶች የተገነቡት ስታዲየሞች የጃንሆይ ዘመን ውጤቶች ናቸው።

ኢትዮጵያ የአፍሪካ ዋንጫን የማዘጋጀት እድል ያገኘችውም የአሰመራውና የአዲስ አበባው ስታዲየሞች በተገነቡ ጊዜ ነው። ኢትዮጵያ፣ ግብፅና ሱዳን የጀመሩት የአፍሪካ ዋንጫ መካሄድ ከመጀመሩ በፊትም ታህሳስ 28 ቀን 1940 ዓ.ም ጃን ሜዳ ላይ ኢትዮጵያ ጅቡቲን 6 ለ 0 በማሸነፍ ነበር አገራዊ ውድድር የጀመረችው።

ኢትዮጵያ በ1954 ዓ.ም ሦስተኛውን፣ በ1960 ዓ.ም ስድስተኛውን የአፍሪካ ዋንጫ አስተናግዳለች። በዚያ ዘመን ለብሔራዊ ቡድኑ ከክለሶች ብቻ ሳይሆን ከየትምህርት ቤቱም ተጫዋቾች ይመለመሉ ነበር። ተጫዋቾችም ለጥቅማ ጥቅም የታደሉ አልነበሩም። ለእግር ኳስ ያላቸውን ፍቅር ብቻ መሠረት አድርገው ይጫወቱ የነበሩ ናቸው።

በባዶ እግር መጫወት በዓለም አቀፍ ደረጃ ሲከለከልና ታኬታ ብቻ ለኳስ ጨዋታ ሲፈቀድም ትጥቆቹ የሚመረቱት በውጭ አገር ስለሆነ መንግስት ወጪውን በማገናዘብ የስፖርት ትጥቆች ከቀረጥ ነፃ እንዲሆኑ

አድርጓል። ከትኬት ሽያጭ ላይም መንግስት ቀረጥ እንደማይወሰድ በሕግ ተደነገገ።

ሁኔታዎች እስኪመቻቹ ተጫዋቾች በትጥቅ አለመሟላት ምክንያት የደረሰባቸውን ችግር ለአብነት ሰናነላ፤ በ1951 ዓ.ም በግብፅ ካይሮ የተካሄደውን 2ኛውን የአፍሪካ ዋንጫ ያስታውሰናል። ግንቦት 14 ቀን በኢትዮጵያና በግብፅ መካከል የተደረገው ጨዋታ ግብፅ 4 ለ 0 ያሸነፈችበት ነበር። ለዚህ ሸንፈት የኢትዮጵያ ቡድን የሰጠው ምክንያት በሜዳ ውስጥ እንዳሉ የተጫዋቾቹ ታኪታዎች የመርገጫ ጡቶች እየወላለቁ በመበተናቸው ሳይጫወቱ ቀርተው ለመሸነፍ እንደተገደዱ ነው የገለጹት።

ኢትዮጵያ በጃንሆይ ዘመን በተከታታይ በአፍሪካ ዋንጫ መካፈሏ በወቅቱ የዘርፉ ትልቅ ስኬት ሲሆን፤ ለተለያዩ የወዳጅነትና የአቋም ማጠንከሪያ ጨዋታዎች ከአውሮፓ ቡድኖች ጋርም ታደርግ ነበር። ከጎረቤት አገሮች ጀምሮ እስከ ሜክሲኮ ድረስ በመጓዝ ብሔራዊ ቡድኑ ተጫውቷል።

ከእነዚህም ውስጥ መስከረም 19 ቀን 1961 ዓ.ም ሜክሲኮ እና ኢትዮጵያ በሜክሲኮ ሊኦን ስታዲየም ተጫውተው ሜክሲኮ ኢትዮጵያን 3 ለ 0 አሸንፋለች። ጥር 14 ቀን 1959 ዓ.ም በአዲስ አበባ ኢትዮጵያና ሮማንያ ተጋጥመው ኢትዮጵያ ሮማንያን 2 ለ 1 አሸንፋለች። በአዲስ አበባ ታህሳስ 10 ቀን 1955 ዓ.ም ኢትዮጵያና ቴርክ ተጫውተው 0 ለ 0 በሆነ ውጤት ተለያይተዋል።

በተጨማሪም ቺሊ ላይ ይካሄድ ለነበረው የዓለም ዋንጫ ኢትዮጵያ የማጣሪያ ጨዋታ የምታደርገው ከእስራኤል ጋር ነበር። (ያኔ የማጣሪያ ጨዋታ በአህጉር አይወሰንም ነበር) እናም የደርሶ መልስ ጨዋታ ግድ ነበርና የአዲስ አበባው ስታዲየም የተሟላ ሰላልነበር ኢትዮጵያ ሁለቱንም ጨዋታዎች በቴላቪቭ ከተማ ማድረግ ነበረባት። የእስራኤል ቡድን በለመደው አየርና በደጋፊዎቹ ድጋፍ 3 ለ 2 እና 1 ለ 0 ኢትዮጵያን ማሸነፍ በመቻሉ የዚያ ወቅት የብሔራዊ ቡድን አባላትን በእጅጉ የሚከነክን ትውስታ ሆኖ አልፏል።

በጃንሆይ ዘመን የነበረውን የእግር ኳስ ፌዴሬሽን ለመምራት የሚመረጡት በጊዜው ከነበሩ ባለሥልጣናትና ሚኒስትሮች እንደሆነ የሚገልፁት አቶ አዋድ መሀመድ “እግር ኳስ ህይወት የነበረው የተከበሩ ሰዎች ይመሩት ስለነበር ብቻ ሳይሆን፤ ስፖርቱን ከልባቸው ይወዱት ስለነበረም ነው” በማለት “እንደ አቶ ይድነቃቸው ተሰማ ያሉ ስፖርቱ ደማቸው ውስጥ የተዋሃደባቸው ሰዎች እግር ኳስ ሰላገኘ” የላቀ ደረጃ ላይ ሊደርስ መቻሉን ይነግሩናል። ሚኒስትሮችና ከንቲባዎችም ለፌዴሬሽኑ ልዩ ትኩረት ሰጥተው እየተከታተሉና ያለአንዳች ጥቅም ጥቅም

ኃላፊነታቸውን በእግባቡ እየተወጡ በጃንሆይ ጊዜ የነበረውን ስፖርት ውጤታማ እንዲሆን አድርገውታል።

ጃንሆይ ፌዴሬሽኑ 25ኛ ዓመቱን ሲያከብር ያደረጉት ግግር እንዲህ የሚል ነበር፤ “የኢትዮጵያ ፋትቦል ፌዴሬሽን ሃያ አምስተኛውን ዓመት ሲያከብር በማየታችን በጣም ተደስተናል። የዛሬ ሃያ አምስት ዓመት ድርጅቱ ገና ለመቋቋም በሚራመድበት ጊዜ ከዚያም በጥርጊያ ሜዳ ላይ ጃንሜዳ ከጅቡቲ ቡድን ጋር ሲጋጠም በድንኳን ውስጥ ተቀምጠን የተመለከትንበትን ጊዜ እናስታውሳለን።

ይህ ስፖርት በኢትዮጵያ እንዲስፋፋ ያደረገው ጥረትና እርዳታ ዛሬ በአዲስ አበባ በድራግዎ፣ እንደዚሁም በልዩ ልዩ ጠቅላይ ግዛቶች በተሰሩት ስታዲየሞችና በውድድሩ ኃይል ድምቀት በማያቋርጠው ኢንተርናሽናል ግንኙነትና በየሳምንቱ ጊዜውን ስፖርት በመመልከት በሚያሳልፈውና ወደስታዲየም በሚጎርፈው ህዝብ ብዛት ፍሬ ያገኘ መሆኑን ተገንዝበናል።

የእኛን ምክርና እርዳታ በመልካም ዘዴ ላይ በማዋል ሃያአምስት ዓመት ሙሉ በመከታተል ፌዴሬሽኑን የጠቅላይ ግዛት መምሪያዎችና ክለቦችን በጉልበት፣ በአውቀት፣ በገንዘብ አገልግሎታቸውን የሰጡትን አባሎች ሰናመሰግን። ከጥንት ጀምሮ ለዚህ ስፖርት መመስረትና መስፋፋት ምክንያት የሆኑትን፣ ሰውነታቸውንና ጊዜያቸውን ለዚህ ስፖርት አገልግሎት ያዋሉትን ሁሉ በተለይም ይድነቃቸው ተሰማን ልናመሰግን እንወዳለን።”

ጃንሆይ በወቅቱ ቁንጮ ተጫዋች የነበሩትን አዋድ መሐመድ ጫማቸውን የመስቀላቸውን ወሬ ጋዜጠኛ ሰለሞን ተሰማ በዜና ማሰራጨቱን በሰሙ ጊዜ አዋድ መሐመድን፣ መንግስቱ ወርቁንና ሉቺያኖ ቫሳሎን ወደ ቤተ-መንግስት ጠርተው ለማነጋገር ተገደዱ። በወቅቱ ኢትዮጵያ በአዲስ አበባ ስታዲየም ሊቢያን አሸንፋ ስለነበርም በቤተ መንግስቱ ግብጥ ተደርጎ ነበር የተጠሩት። ጃንሆይ የሁለቱን ተጫዋቾች እድሜ ሲጠይቁ ሠላሳ ዓመት እንደሞላቸው ተናገሩ። “አንተስ?” አሉት አዋድን “30 ዓመት ሞላኝ” መለሰ አዋድ። “ታዲያ በ30 ዓመት ማርጀት አለ ወይ? በል ተጫወት! ገብታችሁ ተጫወቱ፣ በርቱ” ብለው አበረታተው ሸጃቸው።/አዲስ ነገር 2001ዓ.ም/ ጃንሆይና ስፖርት ከዚህም በላይ ነበሩ።

ለአትሌቲክሱም ቢሆን ጃንሆይ ትኩረታቸው ተመሳሳይ የነበረ ሲሆን፤ በዘመናቸውም እንደነ አበበ ቢቂላ ባሉ ጀግኖች ኢትዮጵያ የተወደሰችበት ዘመን እንደነበር በደንብ የሚታወቅ ነው። በተለይ የእግር ኮዋሉን ጉዳይ ዛሬስ? ብሎ ጠይቆ ለማለፍ በቂ ነው።

ጃንሆይ እና አፍሪካ

ከሁለተኛው የዓለም ጦርነት በፊት አፍሪካውያን ለብሔራዊ ነፃነት ያደረጉት ትግሎች ሁሉ አልተሳኩም ነበር። ከጦርነቱ ፍፃሜ በኋላ ግን የፓን አፍሪካን እንቅስቃሴ በመከተል በአውሮፓና በአሜሪካ የተማሩ አፍሪካውያን ወደየአገራቸው በመመለስ የነፃነት ትግሉን በማቀጣጠል መላው አፍሪካን ከቅኝ ገዥዎች ነፃ ማድረግ ችለዋል።

የቅኝ ገዥዎች እስራት፣አፈና፣ግድያና ስቃይ ሳይበግራቸው በዲፕሎማሲ እና በጦር ግንባሮች እየተፋለሙ ህዝባቸውን ብሔራዊ ነፃነት አጎናፅፈዋል። ከዋሜ ኑክራማ ጋናን፣ ሴኮ ቱሬ ጊኒን፣ጆሞ ኬንያታ ኬንያን፣ኒሬሬ ታንዛንያን፣ኬኔት ካውንዳ ሳምቢያን፣መሐመድ 5ኛ ሞሮኮን፣ሐቢብ ቡርጊባ ቱኒዚያን፣ቪንሼላ አልጀሪያን፣ኔልሰን ማንዴላ (ከአፓርታይድ አገዛዝ) ደቡብ አፍሪካን ነፃ አውጥተዋል።

እነዚህ የነፃነት አባቶች ኅብረታቸውን በማጠናከር የፓን አፍሪካ ፅንሰ ኅሳብን በተግባር በመተርጎም ለአፍሪካውያን ትልቅ ኩራት የሆነውን የአፍሪካ እንድንት ድርጅትን እ.ኤ.አ በ1963 ዓ.ም ለጥቁር ህዝብ የነፃነት ምሳሌ በሆነችው በኢትዮጵያ መዲና በአዲስ አበባ ለማቋቋም ችለዋል።

ለውጤት ከመብቃታቸው በፊት የነበረው ሂደትም ፈታኝና እልህ አስጨራሽ የነበረ ሲሆን፣ የኢትዮጵያና የጃንሆይ እገዛ ለአፍሪካውያን ህልም እውን መሆን ወሳኝ አስተዋፅኦ ነበረው።

ያኔ ፋሽስት ኢጣሊያ ኢትዮጵያን በወረረበት ዘመን ጃንሆይ ለመንግስታቱ ማኅበር አቤቱታቸውን ለማቅረብ በ1929 ዓ.ም በሲውዘርላንድ ጄኔቭ በአዳራሹ መድረክ ላይ ቆመው ንግግር ለማድረግ ሲዘጋጁ የነበረው ሁከት አላዛኝ ነበር። የተቃውሞ ጩኸት፣ የዘለፋ ቃል፣ የእስክብራቶ ክዳኖችና የመሳሰሉ ጥቃቅን ነገሮች ወደንግግር ማድረጊያው መድረክ የተወረወረበት ሁኔታ ተስተውሏል። ኢትዮጵያ አባል የሆነችበት ያ ማኅበር የየአገራቱ ተወካይ የሆኑ ታላላቅ ምሁራንና ባለሥልጣናት የተሰበሰቡበት አዳራሽ አልመሰለም። ከወሮሎች ቡድን የማይጠበቅ ክንውን ነበር በአዳራሹ የነበረው።

ጃንሆይ ዙሪያ ገባውን እየተዘዘሩ በዓይኖቻቸው ፀጥታ እንዲከበር ቢማፀኑም ፀጥታ ሊያስከብር የደፈረ ባለስልጣን አልነበረም። በወቅቱ በኢትዮጵያ ምድር የመርዝ ጋዝ በአውሮፕላን እየተረጨ ዜጎች ያለቁበት ሁኔታ ነበር። ጃንሆይና ቤተሰቦቻቸው ስደት ላይ ናቸው። ፍፁም ብቸኝነት ተሰምቷቸዋል። ተስፋ የጣሉበት ማኅበርና ዓለም አቀፍ ሕግ በዚያ ሁኔታ ይጠብቀኛል ብለው አላሰቡም። በጃንሆይ ዘመን የተቀረፁ ምስሎች እና ፎቶግራፎችን ሁሉ ያየ ሰው የዚያችን እለት የጃንሆይን የፊት ገፅታ በማየት ብቻ በዘመናቸው ክፉኛ የተናደዱበት እለት መሆኗን በቀላሉ ይረዳል። እንባ እየተናነቃቸው፣ የንዴት ላባቸው ፊታቸው ላይ ቸፍ ብሎ

ይታያል። ነገር ግን የመጡበት ነውና ካባቸውን ገለጥ አድርገው ከኪሳቸው አቤቱታ የያዘውን ወረቀታቸውን አውጥተው በሲቃ ድምፅ በጩኸቱ መካከል አነበቡት። ያ ታሪካዊና “ነብይ” ያሰባላቸው ንግግራቸው ለሁከት በተሰበሰቡት ባለሥልጣናት ልብ ውስጥ እየጠለቀ ሲሄድ፣ ብዙዎች መበጥበጣቸውን ትተው በጥሞና ማዳመጥ ጀመሩ። ቢሆንም ኃያላኑ ለኢጣሊያ እውቅና ከመስጠት አልታገዱም።

ያ አስጨናቂ ወቅት ካለፈ በኋላ ጃንሆይ ዓለም አቀፍ ሕግ ለጥቁሮች እንደማይሰራ በውል ተረድተዋል። ይህ ከሆነ ከእሩብ ምዕተ ዓመት በኋላ ጃንሆይና የውጭ ጉዳይ ሚኒስትሩ ክቡር አቶ ከተማ ይፍሩ “የጀኔቩ አይነት የመንፈስ ስብራት ዳግም ቢደርሱብን ከጎናችን የሚቆመው ማነው?” በሚል መነሻ አጭር ውይይት አድርገው የደረሱበት ድምዳሜ “ኢትዮጵያ መወዳጀትም ሆነ መደጋገፍ ያለባት ከመሰሎቿ ከአፍሪካውያን ጋር እንጂ ከሌላ ከማንም ጋር ሊሆን አይችልም” የሚል ነው። በመሆኑም ከ1950 ዓ.ም ጀምሮ ኢትዮጵያ አፍሪካውያንን በመደገፍ፣ በማስተባበርና በልዩ ልዩ መንገዶች መርዳት ዋና ስራዋ አድርጋ ያዘችው።

በዓለም አቀፍ የጥናት ውጤት ይፋ እንደተደረገው ከሁለተኛው የዓለም ጦርነት በፊትና በኋላ በነበሩት ጊዜያቶች ከዓለም ህዝብ ውስጥ 66 በመቶ የሚሆነው ቅኝ ተገዥ ህዝብ የነበረ ሲሆን፣ ከአጠቃላይ የዚህች ምድር ስፋት ውስጥ 63 በመቶው የተሰና ሳህር በተለይ በእስያና በአፍሪካ አህጉር የሚገኘው በቅኝ ገዥዎች የበላይነት የተያዘ ነበር። አፍሪካ ውስጥ ደግሞ ከኢትዮጵያ በስተቀር ሁሉም አገር በአውሮፓውያኑ ቅኝ ገዥዎች ስር የተያዘ ነው። ብዙ ጊዜ “ኢትዮጵያና ላይቤሪያ” ተብሎ ይገለጻል። ነገር ግን ላይቤሪያ በካርታ አቀማመጧ ማዕከላዊነት ሳቢያ ቅኝ ገዥዎች በአፍሪካ ላይ በሚሰሩት ስራና ሴራ የሚገለገሉባቸውን እቃዎች የሚያወርዱ የሚያወጡባት፣ የሚያሰራጩ የሚያራግፉባት፣ እንዳንደም ጥቁሮችን የሚያጉሩባት መጋዘን አድርገው ስለተጠቀሙባት ነው። ከዚህ አንፃር ብቸኛ ነፃ አፍሪካዊት አገር ኢትዮጵያ በመሆኗ አፍሪካን ባላት አቅም ለመርዳት የምትችል ሲሆን፣ የአፍሪካ ህዝቦችና የነፃነት ታጋዮችም የኢትዮጵያ እርዳታ በእጅጉ ያስፈልጋቸው ነበር።

የጀርመን ፋሽዝም በአውሮፓ፣ የጃፓን ሚሊታሪዝም በእስያ ድል ከሆኑበት ከሁለተኛው የዓለም ጦርነት ፍፃሜ በኋላ የተፈጠረው ሁኔታ የቅኝ ተገዥ አገራት ህዝቦችን የነፃነት ጥያቄና ትግል ተጠናክሮ እንዲቀጥል አድርጓል።

ድል ባደረጉት በተባበሩት አገራት ጦር ሠራዊት ውስጥም የአፍሪካውያን ወታደሮች ተሳታፊ ሆነው ለድሉ ሰፊ አስተዋፅኦ አበርክተዋል። በዚያ

ጦርነት አንድ ሚሊዮን አፍሪካውያን ወታደሮች በተባበሩት ጦር ኃይሎች ውስጥ ተሰልፈው ተዋግተዋል።

ለምሳሌ ፓሪስ ነፃ ከመውጣቷ በፊት የጀርመንን ፋሽዝም ለመደምሰስ በተካሄደው ውጊያ ከፈረንሣይ ጎን የተሰለፉት አፍሪካውያን ወታደሮች በቁጥር ከፈረንሣይ ወታደሮች ይበልጡ ነበር። አልጀሪያውያን ወታደሮች ብቻ ሦስት መቶ ሺ ይደርሱ ነበር። በተመሳሳይም የእስያ ህዝቦች የጃፓንን ሚሊታሪዝም በመደምሰስ በኩል ከፍተኛ ተሳትፎ አድርገዋል።

የፋሽስት ኢጣሊያን ጦር ከአፍሪካ ለመደምሰስም አፍሪካውያን ወታደሮች ትልቁን ሚና ተወጥተዋል። 50 ሚሊዮን ህዝብ ያለበት ሁለተኛው የዓለም ጦርነት የተጀመረው ኢትዮጵያ ላይ መሆኑ ይታወቃል። ምንም እንኳን “የዓለም ጦርነት” የሚለው ስያሜና አገላለፅ በይፋ የታወቀው ጀርመን ፖላንድን በወረረች ጊዜ ይሁን እንጂ፤ ጀማሪዋ ጣሊያን፤ ተጀማሪዋ ኢትዮጵያ ነበረች።

ጦርነቱ ተጀምሮ እስኪጨረስም ኢትዮጵያ አርበኞቿን ጨምሮ አንድ ሚሊዮን ዜጎቿን አጥታለች። የኢጣሊያን ጦር ከአፍሪካ ለማስወጣት በተካሄደው ውጊያ የኢትዮጵያ ወታደሮች አገራቸውን ነፃ ከማውጣት አልፈው ከእንግሊዝ ጦር ጋር ወደ ሊቢያ ዘምተዋል።

በሂደቱ አፍሪካውያን በጥይትና በሰምብ ካለቁት ውጪ በርካታ ምሁራን በየእስር ቤቱ ታጉረው እድሜያቸውን አባክነዋል። የአፍሪካ ህዝቦች በቅኝ ገዥ አገራቱ እየተመለሱ በጦርነቱ ገዥ አገራቸውን ለመርዳት ሲሰለፉም የተገባላቸውን ቃል መሠረት አድርገው ነው።

በተለይ እንግሊዝና ፈረንሣይ ለረጅም ዓመታት የገዟቸውን የአፍሪካ ዜጎች በዚያ አጣብቂኝ ላይ በነበሩበት ጊዜ የአፍሪካውያኑ ትብብር ያስፈለጋቸው ነበርና “ለነፃነታችሁ መዋጋት አለባችሁ” ከማለት አልፈው “ከድል በኋላ ነፃነታችሁን መልሰን እንሰጣችኋለን” በሚል ቃል ገቡላቸው።

ለጥቁር ህዝቦች ማንም ያሸንፍ ማን እዚህ ግባ የሚሉት ለውጥ አይኖርም። “ከማያውቁት መላዕክ የሚያውቁት ሠይጣንን” ካልተረቱት በቀር ከሁለት አውሮፓዊ ገዥ አንዱን የመምረጥ ያህል ነበር። ኢምፔሪያሊዝምም ፋሺዝምም ተገዥ ለሆነ አገር ልዩነቱ ያዘለና ያቀፈ መሆኑን ስለተረዱም ነው “ነፃነታችሁን እንመልሳለን” ወደማለት ያመሩት። በዚህ መሠረት አፍሪካውያን በጦርነቱ ሊሳተፉ ችለዋል። ቅኝ ገዥ አገራቱ ከድል በኋላ ቃላቸውን ሙሉ በሙሉ ለመጠበቅ ባይችሉም፤ ለአፍሪካውያኑ ግን ከጦርነቱ ፍፃሜ በኋላ የገዥዎቻቸውን ቀንበር ከላያቸው ላይ ለማውረድ የራሳቸውን ትግል ብቻ እንጂ በገዥዎች ችሮታ አንደማይገኝ አስገንዝቧቸዋል።

ከዚህም በላይ የጦርነቱ ፍፃሜ በራሱ ለብሔራዊ ነፃ እውጫና ዲሞክራሲያዊ ንቅናቄዎች መስፋፋት ከፍተኛ ግፊት ፈጥሯል። የነበሩት የነፃነት ትግሎች ተጠናክረው፤ ያልነበሩት በአዲስ መልክ ብቅ ብቅ እያሉ የቀጠሉት ከድል በኋላ ምንም ያተረፉት ነገር ባለመኖሩ ነው።

ለፋሽዝም መሸነፍ ትልቅ አስተዋፅኦ ያበረከቱት፤ በጦርነቱም ቀዳሚ ተዋጊ እየተደረጉ ከፍተኛ መስዋዕትነት የከፈሉትና መራራ ስቃይ የተቀበሉት አፍሪካውያን የተገባላቸው ቃል በመታጠፉም ብቻ ሳይሆን፤ በጦርነቱ ወቅት የተለያዩ አገራት ዜግነት ካላቸው ወታደሮች ጋር ተሰባጥረው ስለተዋጉ አመለካከትና ግንዛቤያቸው ዳብሮ ነበርና ግዳጃቸውን ተወጥተው ወደሰላማዊ ኑሮዎቻቸው እንዲመለሱ በተደረገ ጊዜ በቅኝ አገዛዝና በፖለቲካዊ፤ በኢኮኖሚያዊ፤ በአይዲዮሎጂያዊ መሠረቶች ላይ በመነሳት ቀደም ብለው በተጀመሩት በነፃነት ትግሎች ላይ ንቁ ተሳትፎ ማድረግ ጀመሩ።

አፍሪካውያን ሚሊቴሪዎች በአገራቸው ውስጥ ሆነው ለነፃነታቸው መታገላቸውን በቀጠሉበት ሁኔታም፤ በውጭ አገር ትምህርታቸውን የተከታተሉ የአገራቱ ምሁራንና ፖለቲከኛ የሆኑ ሲቪል ዜጎችም በዲፕሎማሲና በተለያዩ የትግል ስልቶች የነፃነቱን ንቅናቄ የሚያገለብት ስራ ይሰሩ ነበር።

በመሆኑም ከሁለተኛው የዓለም ጦርነት ፍፃሜ በኋላ አፍሪካውያን የፓንአፍሪካኒዝም ንቅናቄያቸውን አጠቃቀሙት። በአህጉሪቱ ውስጥም ብዙ የፖለቲካ ፓርቲዎችና ድርጅቶች ፈለቁ። የፓን አፍሪካ ጉባኤዎችም በየጊዜው መካሄድ ጀመሩ። ኢትዮጵያም ምንም ነፃ አገር ብትሆን የፓን አፍሪካኒዝም ንቅናቄ ደጋፊ መሆኗን ገለፀች። ጃንሆይ “በማናቸውም ረገድ ቢሆን አፍሪካውያን ወንድሞቻችንን ለነፃነት የሚያደርጉትን ትግል ደግፈን የሚቻለንን ሁሉ እንረዳለን” አሉ።

አፍሪካውያኑ በውስጣቸው ያለውን ምሬት ይፋ ያወጡትና ጠንካራ ውሃኔ የወሰኑት ጦርነቱ በአውሮፓ ሙሉ በሙሉ ሊጠናቀቅ የጥቂት ወራት እድሜ በቀረበት በጥቅምት ወር እ.ኤ.አ 1945 ላይ በእንግሊዝ ማንቸሰተር ከተማ ውስጥ በተደረገው በ5ኛው የፓን አፍሪካ ጉባኤ ላይ ነው። በዚያ ጉባኤ በአህጉሪቱ የፈለቁ የፖለቲካ ፓርቲዎችና ድርጅቶች አባላት የተካፈሉ ሲሆን፤ ከእነርሱ ውስጥ የጋናው ከዋሜ ኑክሩማ እና የኪንያው ጆሞ ኬንያታ ይገኙበታል። እነርሱና መሰል እውቅ የብሔራዊ ነፃ እውጫ ንቅናቄ መሪዎች በጉባኤያቸው ለአፍሪካ ህዝቦች ያቀረቡት ማሳሰቢያና የወሰዱት አቋም እንዲህ የሚል ነበር።

“ሁሉም ህዝቦች ራሳቸውን ለመምራት መብት እንዳላቸው እናምናለን። ሁሉም ቅኝ ግዛቶች ከባለዳን የፖለቲካና የኢኮኖሚ ቁጥጥር ነፃ መሆን አለባቸው። የቅኝ ግዛት ህዝቦችም ባለዳን ኃይላት ከሚጥሉት

ማንኛውም ገደብ ነፃ ሆነው የየራሳቸውን መንግስታት የመምረጥ መብት ሊኖራቸው ይገባል። ሲሉ አስገንዘቡ።

ይህን የውሳኔ አቋም ኢምፔሪያሊስቶች ለማፈን ጥረት አደረጉ። አፍሪካውያኑ ግን የነፃ እውጩ ንቅናቄ መሪዎችን መልዕክት ተቀብለው በተግባር ወደመተርጎም አመሩ።

ጦርነቱ በአውሮፓ ባበቃበት ግንቦት 8 ቀን 1945 እ.ኤ.አ የፈረንሳይ ቅኝ ገዥዎች በግዛታቸው በአልጀሪያ ውስጥ የተነሳውን የነፃነት አመፅ ለማዳፈን ከፍተኛ ወረራ አካሂደው 45 ሺ አልጀሪያውያንን ገደሉ። በ1947 ማዳጋስካር ውስጥ ለነፃነቱ ለመዋጋት በተነሳውና ምንም ባልታጠቀው የማላጋሲ ህዝብ ላይ የፈረንሳይ ወታደሮች በዘመናዊ መሣሪያ ታግዘው በከፊቱት ተኩስ 100 ሺ የደሴቲቱን ተወላጆች ፈጅቸው።

የነፃ እውጩ ንቅናቄ መሪዎች የትግል ስልት አይነቱ ይለያይ እንጂ በአህጉሪቱ በሚካሄዱ ትግሎች ምክንያት ተመሳሳይ የኢምፔሪያሊስቱ የጭካኔ እርምጃ ለዓመታት በየአገሩ ሲፈፀም ቆይቷል። በሰሜን አፍሪካ የሚገኙ አገራት ውስጥ ኮሚኒስት ፓርቲዎች እንደመበርከታቸው መጠንም በኃያሏ ሲሸፈኑ እርዳታ ምክንያት የትግላቸው ጊዜ አጭር እንዲሆን አግዟቸዋል።

ነፃነቷን በመቀዳጀት ረገድ የመጀመሪያዋ የአፍሪካ አገር ሊቢያ ናት። ከቀድሞ ገዥዋ ከኢጣሊያ ነፃ ከሆነች በኋላ በእንግሊዝና በፈረንሳይ ወታደሮች ተይዞ የቆየችው ሊቢያ፣ በተባበሩት መንግስታት ድርጅት ውሳኔ መሠረት መንግስታዊ ሉዓላዊነት ያገኘችው ታህሳስ 24 ቀን 1951 እ.ኤ.አ ነው። ሆኖም ባዕዳት አገሪቱን ሙሉ ለሙሉ ለቀው የወጡት እ.ኤ.አ በ1970 ነበር። ጋዳፊ ስልጣን እንደያዙ ጠራርገው አባረሯቸው።

በሐምሌ ወር 1952 እ.ኤ.አ ግብፅ በጋማል አብድል ናስር መሪነት ፀረ-ኢምፔሪያሊስት አብዮት ተከናውኖ የአብዮታዊ መምሪያ ምክር ቤት ከተቋቋመ በኋላ የአርበኞች ድርጅት አባሎችን የያዘ ቡድን ስልጣኑን ይዞ በጋማል አብድል ናስር ሲመራ ቆይቶ፣ በግብፅ አብዮታዊ መንግስት ጥያቄ መሠረት ከረጅም ጊዜ ግብግብ በኋላ እንግሊዝ ወታደሮቿን ሙሉ በሙሉ በሰኔ ወር 1956 እ.ኤ.አ ከአገሪቱ አስወጣች። በአገሪቱ የኢምፔሪያሊስት መንግስትን መልሶ ለማቋቋም የሚፈልጉ ኃይሎች ቢኖሩም ሶሻሊስቱ ቦታውን ሳይለቅ ቆዩ። እንግሊዝና ፈረንሳይ የስደዝ ካናል ኩባንያን ለግብፅ ማስረከብ እንዳለባቸው የተጠየቁትን ጥያቄ መሠረት አድርገው እስራኤልንም ከጎናቸው አስልፈው በግብፅ ላይ ጦርነት ቢከፍቱም የግብፅ ህዝብ በጀግንነት ተዋግቶ መከተ። ለዚህም የሶሻሊስት አገሮች በተለይ ሶቭየትና ቺኮዝላቫኪያ ለግብፅ የሰጡት የመሣሪያ እርዳታ ለድሉ ከፍተኛ

አስተዋፅኦ ነበረው። ሦስቱ አገሮች ግብፅን መልሰው ለማጥቃት ሲዘጋጁም ሶቭየት በሦስቱ አገሮች ላይ ጦርነት እንደምትከፍት ስላስጠነቀቀች ወራሪዎቹ ተኩስ አቁመው ከግብፅ ወጡ። የግብፅ ድል ለሰሜን አፍሪካና ለዓረቡ ዓለም የነፃነት እንቅስቃሴ ወኔን የሚቀሰቅሰ ሆኖ ሲገኝ፣ ናስርም የዓለም ነፃ እውጩ ንቅናቄ እውቅ መሪ ተሰኘበት። በመሆኑም ጥር 1 ቀን 1956 እ.ኤ.አ በእንግሊዝ ስር የነበረችው ሱዳን ነፃ ሪፐብሊክ ሆነች። ፈረንሳይ በበኩሏ መጋቢት 2 ቀን 1956 የሞሮኮን፣ መጋቢት 20 ቀን የቱኒዚያን ነፃነት እውቅና ለመስጠት ተገደደች። የግብፅ ተፅዕኖ ለተጠቀሱት የአፍሪካ ዓረብ አገራት ነፃነት የራሱ የሆነ አስተዋፅኦ ነበረው። እ.ኤ.አ መጋቢት 6 ቀን 1957 ጋና ነፃነቷን መጎናፀፏ ታወጀ። እ.ኤ.አ በ1958 ጊኒ ነፃ ወጣች። በዚያ ጊዜ (በእኛ አቆጣጠር 1950 ዓ.ም) "ነፃ የአፍሪካ መንግስት ጉባዔ" ተመሠረተና በጋና አክራ ከተማ የመጀመሪያው ውይይት ተካሄደ። እለቱንም "የአፍሪካ ቀን" በማለት በአህጉር ደረጃ ሰየሙት። የነፃ መንግስታቱ ድርጅት ጉባዔ በፖለቲካና በኢኮኖሚ ጉዳዮች እየተወያዩ ሌሎች አገራት በአጭር ጊዜ ውስጥ ለነፃነት የሚበቁበትን መንገድ ማመቻቸትና መርዳት እንዲሁም ግፊት ማድረግ ነበረበት። ለዚህም ምቹ ሁኔታ መፍጠር የምትችለው ኢትዮጵያ ነበረችና ተከታታይ ጉባኤዎች በኢትዮጵያ መካሄድ ጀመሩ። የአፍሪካ ኢኮኖሚክ ኮሚሽንም በኢትዮጵያ ተመሠረተ። ነፃ የአፍሪካ አገሮች ኅብረት ፈጥረው ያደረጉት ግፊትም ፍሬ መስጠቱን ቀጠለ።

ጃንሆይ ከአፍሪካውያን መሪዎች ጋር በኛ አቆጣጠር ሚያዚያ 7 ቀን 1952 ዓ.ም ጃንሆይ የአፍሪካን ጉዳይ በሚመለከት በሬዲዮ የተናገሩት ንግግር በአጭሩ እንዲህ ይነበባል፤

“የአፍሪካ ቀን ክብር በዓል የተመሠረተበት ሁለተኛው ዓመት በሚውልበት በዛሬው እለት ከልብ የሆነውን የራሳችንን ሠላምታና የምንወደው ህዝባችን ለአፍሪካውያን ወንድሞቹ የሚልከውን የወንድማማችነት በጎ ምኞት ለመላው አፍሪካ ህዝቦች እንገልጻለን።

ስለዚህ ታላቅ ስለሆነው ክፍለ ዓለም ህዝቦች ነፃነትና የወደፊት እርምጃ በሚያደርገው ትግል ባለፈው ዓመት ውስጥ የአፍሪካ አገሮች ያሳዩት መተባበር ደስ የሚያሰኝና የሚያበረታታ ነው።

ካሚርን ነፃ እንደወጣች እንዲሁም ኮንጎ፣ ናይጄሪያ፣ ሶማሊያና ቶጎ ላንድ በዚህ ዓመት ውስጥ ነፃነታቸውን የሚያገኙ በመሆናቸው አፍሪካውያን ወንድሞቻቸው በሙሉ ይደሰቱበታል። የእነዚህ አገሮች ነፃ መውጣት የአገሬውን ህዝብ በተለይ የሚያስደስተው ብቻ ሳይሆን ይህንኑ መልካም ውጤት ለማስገኘት ሳይሰለፍ ለደከሙት እህትማማች አገሮች ህዝብ ጭምር ብርታትን የሚሰጣቸው ነው። በዚህም አኳኋን ከአስር ዓመት በማያንስ ጊዜ ውስጥ የተባበሩት መንግስታት ድርጅት አባል የሆኑት የአፍሪካ አገሮች ቁጥር በዝቶ ከሦስት እስከ አራት መድረሱ ስለአፍሪካ ነፃነት የሚደረገውን እንቅስቃሴ በበለጠ የሚያጠነክረው ስለሆነ ሌሎችም በአፍሪካ ውስጥ የሚገኙ ግዛቶች በአጭር ጊዜ ውስጥ ነፃነታቸውን እየተጎናፀፉ ከአፍሪካውያን ወንድሞቻቸው ጎን ተገቢ የክብር ስፍራቸውን እንደሚይዙ እያጠራጥርም።

አሁንም እንኳ ቢሆን በማናቸውም አገር የሚገኙ ህዝቦች ሁሉ በዘር ምክንያት ልዩነት እንዳይደረግባቸውና የእድል እኩልነት እንዳይነፈታቸው ለማድረግ በተባበሩት መንግስታት ሽንገ በሚደረገው ትልቅ የአፍሪካ መንግስታት ጎሳብና ዓላማ አንድ መሆንና በሰፊው መተባበራቸው ከብዛታቸው ጋር ሆኖ በተባበሩት መንግስታት ሽንገ የሚናገሩዋቸውን ቃላት በተለይ ተደማጭ አድርጎታል።

ይህ ጎብረትና መረዳዳት በመጠኑ ከታሪካቸው ቅርስ የተገኘ እንዲሁም የጋራ ተጋድሏቸውን ባለመዘንጋት ላይ የተመሠረተ ሆኖ ሲገኝ፣ ስለኢኮኖሚና ስለፖለቲካ ጉዳዮች መመካከሪያ እንዲሆን የተቋቋመው ድርጅት መሠረታዊ ስለሆኑት የጎሳብ አንድነት ተባብሮ በጥንካሬ ስለመስራት መርዳት ደስ የሚያሰኝ ነው።

በዚህ ዓመት ከአራት ወራት በማይበልጥ ጊዜ ውስጥ የአፍሪካ አገሮች በቱኒዝ፣ በአክራና በኮንኮሪ ሦስት ጊዜ ሰብሰባ ያደረጉ ሲሆን፣ በሚመጡት ወራት ውስጥ ደግሞ በመናገሻ ከተማችን ሁለት ጊዜ እንዲሰበሰቡ መታቀዱን እኛን አፍሪካውያንን የሚያኮራን ነው።

.... በዚህ በዛሬው የአፍሪካ ቀን ለወንድሞቻችን ነፃነት፣ ደህንነትና መሻሻል እንቅፋት የሆኑትን ነገሮች ሁሉ ለማስወገድ ያለንን ክፍተኛ

ዓላማ በበለጠ እንድናከናውን ጎሳባችንንና ቆራጥነታችንን እንደገና እናድስ።” (ፍሬ ከኖፍር 1952 ዓ.ም)

በዚህ የአፍሪካ ቀን በተከበረበት እለት እ.ኤ.አ 1960 ዓ.ም 17 የአፍሪካ አገሮች ነፃነታቸውን ተቀዳጁ። በተጠቀሰው ዓመት የተባበሩት መንግስታት ድርጅት ጠቅላላ ጉባዔ ለቅኝ ግዛት አገሮችና ህዝቦች ነፃነት ስለመስጠት ጉዳይ የቀረበውን ውሳኔ አፀደቀ።

የካፒታሊስት አገራት ተወካዮች ረቂቁን ውድቅ ለማድረግ አልሞክሩም። ነገር ግን ቅኝ አገዛዙ በተሻሻለ ሁኔታ የሚቀጥልበትን መንገድ ለማመቻቸት ጥረው ነበር። ሆኖም የገለልተኛ አገራትና የሶሻሊስት አገራት በተለይ የሶቭየት ጎብረት ተወካዮች ካፒታሊስቶችን ተቃውመው ጥረታቸውን አከሸፉት።

43 የእስያና የአፍሪካ አገሮች ያረቀቁትን መግለጫ ጠቅላላ ጉባዔው በከፍተኛ የድምፅ ብልጫ ሲያፀድቀውም “ቅኝ አገዛዝ ከተባበሩት መንግስታት ድርጅት መርሆዎች ጋር የማይጣጣም መሆኑን በመግለፅ፣ ህዝቦች የራሳቸውን እድል በራሳቸው የመወሰንና በነፃነት የመኖር መብት እንዳላቸው በማረጋገጥ ነው። ከውሳኔው መፅደቅ በኋላ ለብሔራዊ ነፃነት የሚካሄደው ትግልና የሚከተለው እልቂት ሙሉ ለሙሉም ባይሆን በመጠኑ ጋብ አለ።

ለ7 ዓመታት ያህል ደም ያፋሰሰው የአልጀሪያና የፈረንሳይ ጦርነትም ተገታ። ሐምሌ 1 ቀን 1962 እ.ኤ.አ አልጀሪያ ነፃ አገር ሆነች። ከዚህ በኋላ ባሉት ተከታታይ ዓመታት የቅኝ ግዛት ስርዓት በመላው ዓለም እየፈራረሰ ሄደ።

አፍሪካውያን ቀስ በቀስ ነፃነታቸውን እየተጎናፀፉ ለመሄድ ካስቻሏቸው መንገዶች ውስጥ አንዱ ጎብረታቸው እንዳለ ሆኖ፣ በኢኮኖሚ በኩል ሲረዳዱ የሚችሉበት “የአፍሪካ ኢኮኖሚ ኮሚሽን” በተባበሩት መንግስታት አማካኝነት ማቋቋም በመቻሉ ነው።

በእኛ አቆጣጠር 1951 ዓ.ም በአዲስ አበባ ከተማ የአፍሪካ ኢኮኖሚ ኮሚሽን የመጀመሪያ ጉባዔ ተመርቆ ከተከፈተ ከአንድ ዓመት በኋላ ጃንሆይ በሁለተኛው የአፍሪካ ነፃ መንግስታት ኮንፈረንስን ሲከፍቱ ባደረጉት ንግግር ውስጥ ያካተቱት ገለፃም ይህንኑ የሚያረጋግጥ ነው።

“... የአፍሪካ ኢኮኖሚ ኮሚሽን የመጀመሪያው ጉባዔ በተደረገበት ጊዜ የአፍሪካ ህዝብ ያደረገውን የተፋጠነ የፖለቲካ እድገት በሰው ልጅ ታሪክ ውስጥ ከተፈፀሙት እጅግ አስገራሚና አስደናቂ ሆነው ከሚታዩት የስልጣኔ እርምጃዎች አንዱ መሆኑን ገልጠናል። ከዚያም ወዲህ በተከተሉት ወራት ውስጥ የቀጠለው ትግል በአጭር ጊዜ ውስጥ ብዙ አዳዲስ መንግስታት በማስገኘቱና የቅኝ ግዛት ሰዎች ወደነፃነት

ግባቸው የሚያደርጉትን እርምጃ በማፋጠኑ መጠን ከታሰበው በላይ የሆነ መልካም ውጤት አስገኝቷል።

በዚህ ከእግዚአብሔር በተመረጠው እድል ጊዜና ቀን መመስረትና መስራት የሚገባን መሆኑን አውቀን እድል ህልም ሆኖ እንዳይቀር የአንድነትን መሠረት መጣል ስራችን እናድርግ።

ኮንጎ፣ ካሜሩን፣ ቶጎላንድ፣ ናይጄሪያና ሶማሊያ ዛሬ ከመካከላችን ተገኝተው በዚህ ጉባዔ ስራ ሙሉ ተካፋይ ለመሆን በመቻላቸው ሁላችንም ደስ ይለናል። ከአሁን በፊት እንደተናገርነው የአፍሪካ ህዝቦች የፖለቲካ እድገት ወደመጨረሻው ግብ ሳይደርስ የማይቋርጥ መሆኑን በጥብቅ እናምንበታለን። ከዚህም ግብ የሚደርሰው መላው የአፍሪካ ህዝብ ነፃነቱንና ሠብዓዊ መብቱን በሙሉ ሲያገኝ ነው...።”

በዚያ ወቅት ኢትዮጵያ ለአፍሪካውያን ነፃነትና የወደፊት ዕጣ ሲባል ያደረገችው ድጋፍ ዘርፈ ብዙና ሁሉን አቀፍ መሆኑን ለመገንዘብ የሚያስችለን ጃንሆይ በእኛ አቆጣጠር ሰኔ 7 ቀን 1952 ዓ.ም ሁለተኛውን የአፍሪካ ነፃ መንግስታት ኮንፈረንስ በከፊቱ ጊዜ ከተናገሩት ውስጥ ተካቶ እናገኛለን።

“... በደቡብ አፍሪካ የሚደረገውን የዘር ልዩነትና ግፍ ተባብረን ለህዝቡ ጠበቃ ለመሆን በስራ መግለጥ አለብን። አባቶቻቸው በግፍ ለሞቱባቸው የደቡብ አፍሪካ ወጣቶች እስከላርሽፕና የገንዘብ እርዳታ የሰጠነው በዚህ በመቆርቆር ነው።” ብለዋል።

በእሉቱ ከወቅቱ ኢትዮጵያዊ ምሁራን ውስጥ አንዱ የነበሩት ክቡር አቶ ይልማ ደሬሳ (የታዋቂው የኢኮኖሚ ሊቅ የብላታ ደሬሳ አመንቴ ልጅ) በሰብሰባው ከተናገሩት ንግግር ውስጥ ጥቂት ሐተታዎችን ሰናይም የኢትዮጵያ ሚና እምን ድረስ እንደሆነ በአጭሩ እንገነዘባለን።

“ክቡራን መልዕክተኞች፤

ወይዘርትና መኳንንት።

ይህ የአፍሪካ ነፃ መንግስታት ሁለተኛ ጉባዔ ሊቀመንበር እንድሆን በመመረጫ ከፍ ያለ ክብር ይሰጣል።

ይህ ምርጫ የእኔ መሆኑ ስለአገሪ ክብርና በተለይም ታላቁ መሪ ገናናው ገዥዬና ንጉሠነገስቱ ስለአፍሪካ ህዝብ ነፃነት ህዝባዊ መብትና በመሻሻል ወደፊት መራመድ በዚህ ክፍለ ዘመን ያደረጉትን ተጋድሎ ከማወቅ የተነሳ እንደተደረገ እቆጥረዋለሁ። ...

.... የአፍሪካ ህዝብ እንደራሴዎች አክታትለው ባደረጓቸው ስብሰባዎች የአክራ ጉባዔ የመጀመሪያ እንደነበረ በደስታ የምናስታውሰው ነው። ይኸውም ጉባዔ ከተደረገ በኋላ ከአንድ ዓመት በሚያንስ ጊዜ ውስጥ የአፍሪካ ኢኮኖሚ ኮሚሊዮን የመጀመሪያው ጉባዔ የድርጅቱ ዋና መሪዬ ቤት በተቋቋመበት ከተማ እዚህ አዲስ አበባ ላይ ተደረገ። ከጥቂት

ወራት በኋላ ደግሞ አሁን ስራው ለማለቅ በተቃረበው በአዲሱ የአፍሪካ አዳራሽ የዚህ ድርጅት ሦስተኛ ጉባዔ እንዲሰበሰብ ተወስኗል።

ስለዚህ ለኢኮኖሚ ጉዳዮች መመካከሪያ የሚሆን ድርጅት እንዲቋቋም የአክራ ጉባዔ ያሳሰበውም አሟልቶ ከስራ በማዋል ረገድ በጣም የተጋፋበት መሆኑን በአጭር ጊዜ ውስጥ ልናውቀው ችለናል።

እንደዚሁም ሁለት መቶ አፍሪካውያን ተማሪዎች በኢትዮጵያ ከፍተኛ ት/ቤቶች ትምህርታቸውን እንደሚከታተሉ ገናናው ገዥዬ ያቋቋሙት እስከላር ሽፕ፣ ስለካልቸር ጉዳዮች የተደረገው ውሣኔ በሥራ ላይ ማዋሉን በጉልህ የሚያስረዳ ነው ...” ጉባዔው የሚመክርባቸውን ጉዳዮች በአጭሩ አጠቃለው ሲገልፁም፡

“... ዛሬም ቢሆን ዋናው ችግራችን በአጀንዳችን ተራ ቁጥር 11 የተመለከተውና የቅኝ ግዛትን ከአፍሪካ ጨርሶ ስለማስወገድ፤

ሀ. ነፃ ያልሆኑት አፍሪካውያን አገሮች ነፃነታቸውን እንዲያገኙ ስለሚወሰደው እርምጃ፤

ለ. አዳዲሱ አይነት ኮሎኒያሊዝም ወደ አፍሪካ እንዳይገባ ስለመከላከል” በሚለው እርእስት ተጠቃሎ የሚገኘው ጉዳይ ነው። ...”

የላይቤሪያ የልዑካን መሪ ሆነው የመጡት ክቡር ሚስተር ሩዶልፍ በእሉቱ ከመግቢያ ንግግራቸው አስከትለው የተናገሩት ንግግርም ጃንሆይ ለአፍሪካ ነፃነትና ሠላም ሲሉ በሰሯቸው ስራዎች በአፍሪካውያን መሪዎች ዘንድ ልዩ አክብሮት እንዳሰጣቸው ከማስረዳት ባለፈ፣ የኢትዮጵያን የአፍሪካ ተምሳሌትነት የሚያረጋግጥ ነው።

“... ግርማዊ ሆይ፤

የውቢቷ አገርዎ ታሪክ የመላው አፍሪካ ህዝብ መመኪያ ሆኖ ይታያል። ግርማዊነትዎም በአፍሪካ ብቻ ሳይሆን በመላው ዓለምም ጭምር ጥንካሬ ከብሩህነት ጋር የተመላበት መሪ ምልክት ሆነው ይታያሉ። ግርማዊነትዎ በታላቅ መክራና ችግር ዘመን ለነፃነቱ እየታገለ ለመዋጋት ለቆረጠው ህዝብ ምልክት ነው።

ግርማዊነትዎ ፋሽዝም ለዘለዓለም አይኖርም፤ ይደመሰሳል ብሎ ያምን ለነበረው በሚሊዮን ለተቆጠረው ህዝብ ምሳሌ ነው። ኢትዮጵያ የብዙ ሺ ዘመናት የነፃነት ጣዕም የቀመሰች አገር በመሆኗ ነፃነትን ለሚፈልጉ በሚሊዮን ለሚቆጠሩ ህዝቦች መፅናኛና መነቃነቂያ፣ መበረታቻም ሆኖ ትታያለች።

ግርማዊነትዎ የእኩልነት መብት በሰው ልጅ እንዲኖር በሚጥሩ መካከል ታላቅ ምሳሌ ሆነዋል።...” ካሉ በኋላ “በሁለኛው የነፃ አፍሪካ አገሮች ጉባዔ ስም ሆኜ ዳግም ምስጋናዬን በማቅረብ ለግርማዊነትዎና ለቤተሰቦችዎ ጤናና ረጅም እድሜ፤ ለኢትዮጵያና ለህዝቧም ብልፅግና እመኛለሁ” በማለት ነበር ንግግራቸውን የደመደሙት።

አፍሪካን በሚመለከት ጃንሆይ የነበራቸውን አቋምና ታሪካዊ ንግግራቸውን እውቁ የሬጌ ሙዚቃ አቀንቃኝ ቦብ ማርሌ ሳይቀር "War" በሚለው ዜማ አካቶት እናገኛለን።

"... በደቡብ አፍሪካ፣ በአንጎላ፣ በሞዛምቢክ የሚገኙት ወንድሞቻችን ካሉበት የባርነት ቀንበር ነፃ እስኪወጡ ድረስ መላው አፍሪካውያንና እስያውያን በዓለም ሸንጎ በእኩልነት ደረጃ ድምፃቸው እስኪደመጥ ድረስ የአፍሪካና የእስያ ክፍለ ዓለም ሙሉ ሠላም አላቸው ለማለት አስቸጋሪ ይሆናል። የዘር ልዩነትና ጭቆና የቅኝ አገዛዝ መሠረቱ ኢኮኖሚ ነው።

እነዚህም አሰቃቂ ተግባሮች የሚወገዱት በኢኮኖሚክ መሣሪያ ነው። በአዲስ አበባው የመሪዎች ጉባዔ የአፍሪካ አገሮች በቅኝ አገዛዝ ስር የሚገኙት አፍሪካውያን ካሉበት የባርነት ቀንበር ነፃ ለመውጣት በሚያደርጉት ትግል እንዲረዷቸው በማለት በገዥዎቻቸው ላይና ሙሉ የኢኮኖሚ አክሲዮን እንዲደረግ ወስነው በስራ ላይ አውለውታል።..." እያሉ በማተት "በመጨረሻም መልካም መጥፎን ድል እንደሚነሳና እኛም እንደምናሸንፍ ጥርጥር የለውም" ባሉት መሠረት የአፍሪካውያን ጥረት ለመጨረሻው ድል በቅቶ በ1970ዎቹ አጋማሽ አመታት የአንጎላ፣ የሞዛምቢክና የጊኒ ቢሳው ህዝቦች ነፃነታቸውን ተቀዳጁ። እነዚህ የፖርቹጋል ይዞታዎች ነፃነታቸውን ካወጁ በኋላም እ.ኤ.አ በ1989 የመጨረሻዋ አፍሪካዊት አገር ናሚቢያ ለህዝቦቿ በተሰጠው የመምረጥ እድል አማካኝነት ነፃ አገር በቀል መንግስት መመስረት ቻለች።

የደቡብ አፍሪካ የአፓርታይድ አገዛዝም በሕግ ተሸር ከዘር ነፃ የሆነ ምርጫ ተካሂዶ በምርጫው /A.N.C./ ኤ. ኤን. ሲን ወክለው የተወዳደሩት ኔልሠን ማንዴላ እ.ኤ.አ በ1994 ዓ.ም በከፍተኛ ድምፅ አሸንፈው በደቡብ አፍሪካ ሪፐብሊክ የመጀመሪያው ጥቁር ፕሬዝዳንት ለመሆን ቻሉ።

ባየነው መልኩ የቅኝ አገዛዝ ስርዓት ቢያከትምም የእጅ አዙር ቅኝ አገዛዙ ዛሬም ድረስ እንደቀጠለ መገኘቱ አይዘነጋም። ጃንሆይ "የቅኝ አገዛዝ መሠረቱ ኢኮኖሚ ነው፣ ማሰወገጃውም ኢኮኖሚ ነው" እንዳሉት የእጅ አዙር ቅኝ አገዛዙም በኢኮኖሚ ድክመት በኩል የሚተገበር መሆኑን እያየን ነው።

በእነዚያ ዘመናት ከኢትዮጵያ በስተቀር መላው አፍሪካና ህዝቦቿ ለነፃነታቸው ሲፍጨረጨፍ ኢትዮጵያ ነፃ የትምህርት እድል ለአፍሪካውያን ከመስጠት ባለፈ፣ ራሱን የቻለ በባለሙያ የተሞላ የውጭ ግንኙነት የነበራትና ቢሮክራሲዋም ዓለም አቀፍ ይዘት የነበረው አገር ነበረች።

ልክ በዚህ መጠንም ጃንሆይ አፍሪካ ውስጥ ራሱን የቻለ መንግስት ባልተመሰረተበት አህጉር ከታዋቂ መሪዎች ተርታ የተሰለፉ፣ ዓለም አቀፍ እውቅናቸው የዳበረና የተከበሩ ተሰማኝነት የነበራቸው መሪ ነበሩ።

ለውጭ ግንኙነት ምቹ የሆነ የአየር መንገድ ስለነበረም አፍሪካውያን የነፃነት ታጋዮች ባሻቸው ጊዜ በነፃነት ወደ ኢትዮጵያ እየመጡ በአህጉሪቱ ቀጣይ ዕጣ ፋንታ የመወያየት እድል ነበራቸው። በእኛ አቆጣጠር በ1953 ዓ.ም ግንባታው የተጠናቀቀውን የኢ. ሲ. ኤን /E.C.A/ አዳራሽ የመሰሉ ምቹ መሰብሰቢያዎችን ጃንሆይ በራሳቸው ገንዘብ አስገንብተው የፓን አፍሪካኒዝም ውልድ ለሆነው ለአፍሪካ አንድነት ድርጅት አበርክተዋል። የድርጅቱ ቋሚ መቀመጫ ኢትዮጵያ እንድትሆን የተደረገውም የጃንሆይ መንግስት ለአህጉሪቷ ነፃነት ያበረከተው አስተዋፅኦ ከፍተኛ በመሆኑ ምክንያት ነው።

ጃንሆይ "የአፍሪካ አባት" ነበሩና ዛሬም ድረስ በዚህ ስም ይጠራሉ። ኢትዮጵያ "የአፍሪካ እናት" የተሰኘችውም በቅኝ ግዛት ያልተያዘች ብቸኛ አፍሪካዊት አገር በመሆኗ ብቻ ሳይሆን ለአፍሪካ ነፃነት ተምሳሌት በመሆኗ ነው። ከአፍሪካም ባለፈ በቆየው የእድዋ ድል ለመላው ተገዥ ህዝቦች የፅናት ተምሳሌት ሆኖ የተጠቀሰች ብቸኛ አገር ናት።

ይህን መነሻ በማድረግም በርካታ የአፍሪካ አገሮች ከነፃነታቸው በኋላ የየራሳቸውን ሠንደቅ ዓላማ ሲያዘጋጁ የቀለም ምርጫቸው የኢትዮጵያን ሠንደቅ ዓላማ መሠረት ያደረገ ሆኖ ቀርቷል።

ይህን ንዑስ ርዕስ ከማጠቃለላችን በፊት አንድ ከአፍሪካ ጉዳይ ውጪ የሆነ የጃንሆይን ተግባር እንይ። በእኛ አቆጣጠር በ1952 ዓ.ም በፈረንሣይ አገር የተፈጥሮ አደጋ ደርሶ ነበር። በዚያን ጊዜ ጃንሆይ የሐዘን መግለጫቸውን ከላኩ ከጥቂት ቀናት በኋላ የገንዘብ እርዳታ ለፈረንሣይ ሰጥተዋል። በዚያ አፍሪካውያን ልዩ እርዳታ በሚያስፈልጋቸው ወቅት ጃንሆይ ከአፍሪካ አልፈው ለፈረንሣይ ያደረጉት እርዳታ ቀደም ሲል ያየናቸው ሐተታዎች ከወጡበት ከ1952ቱ "ፍሬ ከፍፍር" ከተሰኘው መጽሐፍ ተካቶ የሚገኝ ሲሆን፤ የፈረንሣዩ መሪ ቻርለስ ደጎል እና ጃንሆይ የተለዋወጧቸው ቴሌግራሞች የሚከተሉትን ይመሰላሉ፤

"ለክቡር ፕሬዝዳንት ደጎል

ኤሊዜ ቤተ-መንግስት

ፓሪስ።

የፍሬዥቸስ ከተማ በደረሰባት አሰቃቂ አደጋ ምክንያት ጉዳቷን ለማቃለል ይረዳ ዘንድ በፓሪስ ኢንደሺን ባንክ በኩል አምስት ሚሊዮን ፍራንክ ልክንልዎታል። ይህ የተላከው እርዳታ በዚህ መቅሰፍት ለተጎዳው ህዝብ በመሰለም አይነት ለእርዳታ ይውል ዘንድ ከቡርካትዎን እንጠይቃለን።"

ከፕሬዝዳንት ቻርልስ ደጎል የተሰጠ መልስ፤
“የኢትዮጵያ ንጉሠነሰት ግርማዊ ቀዳማዊ ኃይለስላሴ
አዲስ አበባ።

በፍሬዥስ ከተማ ላይ በወደቀበት አሰቃቂ መቅሰፍት ምክንያት
ጉዳት ለደረሰበት ህዝብ ማቃለያ ይሆን ዘንድ ግርማዊነትም ርህራሄ
በተመሳ ቸርነቱ ሰላደረገው ከፍ ያለ ሰጠታ በሙሉ ልቤ ሳመሰግን፤
እንዲሁም በእኔና ይህ ጉዳት በወደቀበት ህዝብ ስም ሆኜ ጥልቅ የሆነ
ባለውለታ መሆኔን እገልጻለሁ።

ቻርልስ ደጎል።”

ጃንሆይና ራስ ተፈሪያውያን

የጃንሆይ ንጉሠነሰትነት ለእኛ ነው። ለሌሎች ደግሞ አምላክ
የሆኑበት ሁኔታ አለ። ይህን ታሪካቸውን ላለመዘለል ያህል ጥቂት ማለት
ተገቢ ይመስላል። ኢትዮጵያን የዓለም ህዝቦች ዓይን ማረፊያ ካደረጓት
ነገሮች ውስጥ አንዱ ነፃነቷን ሳታስደፍር መቆየቷና ብቸኛዋ ነፃ
አፍሪካዊት አገር መሆኗ ነው። አውሮፓውያን በአፍሪካ ምድር ቅኝ
ግዛታቸውን አንሰራፍተው ከዚህ አሁን ጥቁር ህዝቦችን በባርነት
እያጋዙ በየአገሮቻቸው የጥጥ፣ የትምባሆ እና የሌሎች ሰፋፊ የግብርና
መስኮች ለራሳይ እያሰማሩ በአሰቃቂ ሁኔታ ጉልበታቸውን
በሚበዘብዙበት ጊዜ የጥቁር ህዝቦች ብቸኛ ተስፋና አርአያ የነበረችው
ኢትዮጵያ ብቻ ነበረች።

በተለይም የየካቲት 23/ 1888ቱ የዓድዋ ድል የበርካታ ጥቁሮችን
ሰሜት ያነሳሳና የነፃነት እንቅስቃሴያቸውን ያቀጣጠል ክስተት
ሆኖላቸዋል። ከተለያዩ ቅኝ ተገዥ አገራት የሚጋዙ ጥቁር ህዝቦችም በጉዞ
ላይ ሳሉ በሚደርሰባቸው ስቃይ ሳቢያ ሲታመሙ፤ ሲቆሰሉና ጉዳት
ሲደርሰባቸው እስኪያገግሙ ይቆዩ የነበረበት ቦታ ጃማይካ ነበረች።

ከዚያ ጊዜ ጀምሮ የነበረው ፍልሰት ቀጥሎ ብዙሃኑ ለረጅም
ዓመታት በአውሮፓ ምድር ሲሰቃዩ ኖረው ከነፃነት በኋላም ዛሬም ድረስ
ያልተመለሱ ኑሮዋቸው እዚያው የሆነ ጥቁር ህዝቦች ሞልተዋል።

“ነብይ በአገሩ አይከበርም” እንዲሉ ራስ ተፈሪ በእኛ እይታ
ከንጉሠነሰትነት ያለፈ ሚና ባይኖራቸውም፤ በጃማይካውያን ዘንድም ሆነ
በዘመናቸው በነበሩ ጥቁር ህዝቦች ዘንድ የአምላክነት ወይም የነብይነት
ስፍራ የተሰጣቸው ሆነው እናገኛቸዋለን።

በተለይም ለግርክስ ጋርቤይ እና ለመሰሎቹ ወደ አፍሪካ
የመመለስ እንቅስቃሴ ጽኑ መሠረት ለመሆን ችለዋል። አሜሪካ
በኢኮኖሚ ቀውስ በምትኖርበት በ1920ዎቹ የመጀመሪያ አመታት
ከነበረው የጭቆና አገዛዝ ጋር ተዳምሮ የጥቁር ህዝቦችን ጭቆና የመረረ
አደረገው። ከ1887 እስከ 1940 ዓ.ም ድረስ ምድር ላይ የነበረው

ጃማይካዊ ግርክስ ጋርቤይ “Back to African Movement” ወደ አፍሪካ
የመመለስ ንቅናቄ መስራችና አስተባባሪ በመሆን ታሪካዊውን የአድዋ ድል
መነሻ በማድረግ ንቅናቄውን አጠናክረው።

ከ1920ዎቹ ጀምሮ ብዙዎች ወደ አፍሪካ ምድራቸው ሲመለሱ
ጥቂቶች ወደ ኢትዮጵያ መጥተዋል። ይህ በእንዲህ እንዳለ ራስ ተፈሪ
ንጉሠነሰት ሆነው ማስተዳደር ከጀመሩ በኋላ ፋሽስትም ዳግም ወረራ
ባደረገበት ጊዜ ንጉሠ በስደት ለንደን ሆነው እቤቱታቸውን
በሚያቀርቡበት ወቅት ጥቂት ጃማይካውያን ጥቁሮች ከንጉሠነሰቱ ጋር
በመገናኘት በፌዴሬሽን ከኢትዮጵያ ጋር የመተሳሰር ሀሳባቸውን
አቀረቡላቸው። ጃንሆይም ሀሳባቸውን ተቀብለው ፈቃዳቸውንም ገልፀው
አሰናበቷቸው።

በዚያን ጊዜ “W.F.R. (World Federation of Rasta)” በሚል
ለመጀመሪያ ጊዜ የዓለም የራስ ተፈሪያውያን ፌዴሬሽን ተመሠረተ።
ከዚህ ጊዜ በፊትም እ.ኤ.አ በ1920 ዓ.ም ኃይለስላሴ ከመንገሳቸው በፊት
(ራስ ተፈሪ እያሉ) ግርክስ ጋርቤይ አውሮፓውያን ለአውሮፓ እንደሆኑት
ሁሉ አፍሪካውያንም ለአፍሪካ ሆነው ባርነትን ትተው ወደ ምድራቸው
መመለስ እንዳለባቸው፤ ባለመብት በሆኑበት በአፍሪካ ውስጥም በነፃነት
ራሳቸውን በማደራጀትና በማስተባበር ታላቅ ኢኮኖሚያዊና ማኅበራዊ
ለውጥ መፍጠር መቻል አለባቸው የሚለውን አቋሙን በአሜሪካ
ማስተማር ጀምሮ ነበር። ግርክስ ጋርቤይ አውሮፓና አሜሪካ የማስተማር
ቆይታውን ጨርሶ በ1927 እ.ኤ.አ ወደ ጃማይካ ተመለሰ።

ለህዝቦቹም ትምህርቱን ከነፖለቲካዊ ዓላማው እየተነተነ በደንብ
አስረዳቸው። “የአፍሪካ ቀን እየመጣ ነው። ቀኑ መቼ እንደሆነ የሚያውቅ
የለም፤ ነገር ግን ይመጣል” በማለት ሲያሰተምር ቆየ።

በትምህርቱ ውስጥም ለጥቁሮች ችግር መፍትሔ አፍሪካ መሆኗን፤
ጥቁር ህዝቦች የአምላክ አምሳያ መሆናቸውን፤ በቅርቡ የሚነሳ ጥቁር
ንጉስ የዚህ ትምህርት ትንቢት ፍፃሜ እመላካች መሆኑን” ደጋግሞ ገለፀ።

የጋርቤይ ትምህርት በጃማይካ ጥቁር ህዝቦች ዘንድ ከሰረዘ ከጥቂት
አመታት በኋላ ራስ ተፈሪ ንጉሠነሰት ሆኑ። ይህ ክስተት ጃማይካውያንን
ጋርቤይ በመሠረተው ድርጅት እንዲያምኑና እንዲቀላቀሉ አስገደዳቸው።
በሁኔታዎችና በሚዲያ በሚሰጡ መግለጫዎች የበለጠ አላማው
እየታወቀለት ትንቢቱ መስመሩ ተቀባይነት እያገኘለት ይሄድ ጀመር።

ከዚያም ታሪኩ መፅሐፍ ቅዱሳዊ ይዘት እንዳለው ሆነና
በአውሮፓና በአሜሪካ የደም ላባቸውን የሚያፈሉና በባርነት ቀንበር ስር
የአውሮፓን ህንፃ የሚገነቡ፤ ግብርናውን የሚያቀላጥፉና ኢንደስትሪውን
የሚያንቀሳቅሱ ባሮች በአጠቃላይ በነጭ ስር የሆኑ ጥቁር ህዝቦች
ራሳቸውን እንደ እስራኤላውያን ተገዥዎች መቁጠር ሲጀምሩ፤

ገዥዎቻቸው የሆኑ ነጮችን እንደ ግብፅ ፈርአኖችና ህዝቦች መቁጠር ጀመሩ። ጋርቤይም ይህንን መፅሐፍ ቅዱሳዊ ቃል ምሳሌ እያደረገ ማስተማሩን ቀጠለ።

እናም አፍሪካውያን ጥቁር ህዝቦች በባርነት የሚኖሩበት አገር “ባቢሎን” ሲባል፤ የሚመለሱበት የተስፋይቱ ምድር “ከነዓን” እንደሆነች እሷም ኢትዮጵያ መሆኗን አምነው ተቀበሉ።

ኢትዮጵያ ከባርነት አገር ተነስተው የሚመጡበት የተስፋ ምድር ከነዓን የመሆኗን ሚስጥርም የማርክስ ጋርቤይ /የነብያቸው/ ትምህርት የፈጠረው መሆኑ ነው። ጋርቤይ ቀደም ሲል በጀመረው የመመለስ እንቅስቃሴ ይህ ነው የሚባል ተጨባጭ ለውጥ ያልመጣ ቢሆንም፤ ራስ ተፈሪ ከነገሱ በኋላ ግን ትንቢቱ ተፈፀመለትና ራስ ተፈሪያኒዝም ራሱን የቻለ ሃይማኖት /አምነት/ እየሆነ ሂደ።

በዚህም በርካቶች ወደተስፋይቱ ምድር የመመለስን ጥያቄ በውስጣቸው ማንሰላሰል ያዙ። ቀስ በቀስም በመላዋ ጃማይካ ተከታዮቹ በረከቱ። ቀደም ሲል ይዝናኑበትና ይታወቁበት የነበረው የ“ብሉዝ” የዜማ ስልት በ“ሬጌ” ስልት ተለወጠና እነ ኒስታ ቦብ ማርሌይ ለራስ ተፈሪያኒዝም ተከታዮች ዓላማቸውን የማሰራጫ መንገድ አደረጉት። ቦብ ማርሌይ (ኤክሲደስ) “ዘፀዓት” ሲል አኬመ። ተቀብለው አቀነቀኑ። በዘፈናቸው ተደጋግሞ የሚደመጠው “ባቢሎን” የሚለው ቃልም ካየነው ታሪክ በመነሳት ሳይጠቀስ የማይታለፍ ሆነ።

የጃንሆይ የንግስና ሰማቸው ኃይለስላሴ ስለሆነም በስላሴ ትምህርት መሠረታቸውን በማድረግ እንደ አምላክ እንዲቀበሏቸው ማረጋገጫ ሆነላቸው። በዚህ ጊዜ ማርክስ ጋርቤይ ነብይ፤ ራስ ተፈሪ አምላክ ሆነው ታመኑ።

ንጉሡ ጃማይካን በጎበኙ ጊዜ “እኔ አምላክ አይደለሁም” ብለው ቢያስተባብሉም መላው የጃማይካ ህዝብ ግን የንጉሡን ንግግር እንደ ትህትና ቆጥረው “አምላካችንን አየናቸው” አሉ እንጂ ማስተባበያውን አልተቀበሉትም።

እ.ኤ.አ በ1966 ዓ.ም እጄ ኃይለስላሴ ጃማይካን በጎበኙበት ጊዜ በመላው ጃማይካዊ ራስ ተፈሪያኒዝም ዘንድ ታላቅ ታዓምራት የታየበት እለት ተባለ። የጃንሆይን የጃማይካ ጉብኝት በተመለከተ በአዲስ ውበት መፅሔት በ1997 ዓ.ም ቃለ-ምልልስ ያደረገው የራስ ተፈሪያን ተከታይ የሆነው ዳኒ በወቅቱ በታውላይ ነበርና ሁኔታውን እንዲህ ይገልፀዋል።

“ንጉሡ ከአውሮፕላን በወረዱ ጊዜ አለቀሱ። የማልቀላቸውም ምስጢር ያንን ከቦ የሚጮህ ህዝብ ማየታቸው ነው። የህዝቡ ፍቅር፣ ደስታ፣ መሪና አምላክ መፈለግ ልባቸውን ነካው። ደግሞም የሚያዩት ህዝብ ከኢትዮጵያውያን ጋር የሚመሳሰል ነው። ንጉሡም “በእርግጥ የማየው

ህዝብ በትክክል ከኢትዮጵያውያን ጋር የሚመሳሰል ነው” ማለታቸውን ይገልጻል። “በወቅቱ ጃማይካ ለ7 ወራት ያህል ዝናብ አጥታ ድርቅ ሆኖ ነበር። ንጉሡ ግን ዝናብ ዘንቦ ካባራ በኋላ ነበር የደረሱት።

ቀኑ በጣም ጨለማና ጨፍጋጋ ሆኖ ውሎ ልክ ንጉሡ ከአውሮፕላን በወረዱ ጊዜ ገፈፈ። ብርሃንም ሆነ። እናም እውነት ነው። ህዝቡም ዝናቡንም ሆነ ብርሃኑን ያመጡልን ንጉሡ ናቸው በማለት የዓይን እማኝነቱን አረጋግጧል” የሚል ቃሉን የሰጠው በየካቲት ወር 1997 ዓ.ም የቦብ ማርሌይ 60ኛ ዓመት በአዲስ አበባ ሲከበር በተደረገለት ቃለ ምልልስ ነበር።

ይህን መሰሉ ታሪካዊ ግጥምጥሞሽ ለራስ ተፈሪያኒዝም ግን እውነት ነውና እጄ ኃይለስላሴ ለአንዳንዶቹ አምላክ፤ ለሌሎቹ ነብይ ሆነው ዛሬም ድረስ ይመለከሉ። ኢትዮጵያም የተስፋይቱ ምድር መሆኗ ቀጥሏል።

ራስ ተፈሪያኒዝም አንድ ራሱን የቻለ እምነት /ሃይማኖት/ ይሁን እንጂ ተከታዮቹ ግን አንድ የሚያምኑት ነገር አለ። ይኸውም በውስጡ ፖለቲካዊ የነፃነት ትግል የያዘ መሆኑን ነው።

ራሳቸውን ሲጠሩ ራስታ፣ እምነታቸውን ደግሞ ራስተፈሪያኒዝም በማለት እጄ ኃይለስላሴን አምላካችን ናቸው ብለው ማመናቸው እንዳለ ሆኖ፤ የነፃነት ትግል በውስጡ መያዙን አይክዱም። ጠቅላላ ተደርጎ ሲታይ ራስ ተፈሪያኒዝም ተብለው ቢጠቃለሉም በስሩ ግን በርካታ ልዩነቶችን እናያለን። የተለያዩ ቡድኖችም በስሩ ይገኛሉ። ለምሳሌ፣ “ቦቦ ድሬድ /BOBO DRED TWELVE/ አንድ የአማኞች ቡድን ሲሆን (በሻሽመኔ የሚገኝ ቡድን ነው) መሪያቸው ፕሪንስ ኢማኑኤል ነው። እንደ ቦቦ እምነት ማንኛውም የእምነቱ ተከታይ ወንድ እንደ ነብይ ይቆጠራል። ሲል እንደ ሌሎቹ ራስ ተፈሪያን ሁሉ የጥቁሮች ደህንነት ከባቢሎን ወደ ኢትዮጵያ መመለስ ነው።

ሌላው ቦብ ማርሌይ እና ቤተሰቦቹ የሚገኙበት የእምነት ቡድን ሲሆን፤ በራስ ተፈሪያን ስር ሆኖ የ12ቱ የእስራኤል ነገዶች /TWELVE TRIBES OF ISRAEL/ የሚባል ነው። በደክተር ቪርናን መሪነት ይተዳደር ነበር። የእጄ ኃይለስላሴን የልጅ ልጅ ወደዙፋን የመመለስ ህልምም ነበራቸው። ዛሬም የልጅ ልጅ ልጅ የሆነውን እንዲመለስ ይናፍቃሉ። መሠረታቸው አርተዶክስ ሆኖ፤ ከእምነቱ መመሪያ ውስጥ በየቀኑ አንድ ምዕራፍ ከመፅሐፍ ቅዱስ ማንበብ የሚል ጥብቅ መመሪያ አላቸው።

ሌላው ቡድን “ኒያቢንጊ” ማለትም “ሞት ለነጮች” የሚል ትርጉም ያለውና “ጥቁር ያልሆነ ወይም ነጭ የሆነ ሰው የራስ ተፈሪያን ተከታይ

መሆን አይችልም የሚል አቋም ያለውና በራስታ ከበሮ ራስ ተፈሪን በማሞገስና በማመስገን በባህላዊ ዘዴ ያመልካሉ።

ሌላው የኢትዮጵያ የዓለም ራስታዎች ፌዴሬሽን ወይም በምህፃረ ቃል E.W.F.R በመባል የሚታወቀው ነው። የዚህ ቡድን ምስረታ ራቅ ያለና ቀደም ሲል እንዳየነው በፌዴሬሽን ከኢትዮጵያ ጋር የመቀላቀል ገላብ ያቀረበው ነው። በራስ ተፈሪ አምላካነት የፀና እምነት ያለውና አክራሪ ራስተፈሪያን የታጨቁበት ነው። ክርስቶስ ማለት ኃይለስላሴ፣ ኃይለስላሴ ማለት ክርስቶስ ራሱ እንደሆነ ማመን የአንድነታቸው መገለጫ ነው ...”

ከአራቱ ቡድኖች የአምልኮ ቀናቸውን ሦስቱ ቅዳሜን ሲያደርጉ፣ የቦብ ማርሌይ ቤተሰቦች ቡድን ግን እሁድን መርጧል። በአጠቃላይ እምነቱ (ወዝገብገብ ያለ ነገር እንዳለው ሆኖ) ኃይለስላሴ የክርስቶስ ቅጥያ ሆኖ ነው ነፃ ያወጣን፣ ክርስቶስ ኃይለስላሴን ተመስሎ ነው የሚል ይዘት አለው።

ትስስሩ እየተጠናከረ የሄደው በተለያዩ ታሪካዊ አጋጣሚዎች ነበር። በይበልጥ ግን በእምነቱ ውስጥ ጠንካራ መሠረት የተጣለው በዳግም የኢጣሊያ ወረራ ወቅት ንጉሡ ለንደን በነበሩ ጊዜ ለስደተኞች የመመለስ ጥሪ ምላሻቸው ፈጣን በመሆኑ ነበር። “ኢትዮጵያ ከመጣችሁ እጃችንን ዘርግተን እንቀበላችኋለን” በማለት ጋብዘዋቸው ነበር። ንጉሡ በጉብኝታቸውም ጊዜ የተፈጠረውን ተፃምር ተከትሎ በርካታ ጃማይካውያን ወደዚህች የተሰፋ ምድር የመመለስ ጉጉታቸውን አንሮታል።

ያይ በስደታቸው ዘመን በገቡላቸው ቃል መሠረትም አፄ ኃይለስላሴ ወደ ኢትዮጵያ ለሚመጡ ጃማይካውያን ሻሽመኔን ሰጧቸው። ከጃማይካ ጉብኝታቸው በፊትና በኋላም በርካታ ራስታዎች ወደሻሽመኔ መጉረፍ ጀመሩ። ይሁን እንጂ የተሰጣቸውን መሬት ሳያለሙትና ሳይሰፋፉ የመንግስት ለውጥ ተደረገና የተሰጣቸው መሬት በደርግ ተወረሰ።

ከዚያ በኋላ ባለው ጊዜ ቀድመው የመጡት በሻሽመኔ በድህነትና በዘመዶቻቸው ድጎማ ኑሯቸውን መግፋት ሲችሉ፣ ሊመጡ በዝግጅት ላይ የነበሩትም ሀሳባቸውን ቀየሩ። ከ35 ዓመታት በላይ ዛሬ ድረስ እዚያው ሻሽመኔ ያሉና ቦታውን ሳይለቁ የኖሩ ቁጥራቸው አነስተኛ ቢሆንም “ስጦታችንን በክብር እንጠብቃለን” ብለው ይኖራሉ።

በጠቅላላ በዓለም አገራት ያሉና ዛሬም ድረስ ወደተሰፋይቱ ምድር የመመለስ ጉጉት ያላቸው ራስታዎች ደግሞ ቁጥራቸው በአሁኑ ሰዓት ግማሽ ሚሊዮን እንደሚደርስ ይገመታል። ሃይማኖቱም ከዓለም ሃይማኖቶች ተርታ ተሰልፎ ይገኛል። ከሻሽመኔ ጋር በተያያዘ ያለው

ሁኔታም እንዳች አልባት ላይ ሳይደርስ በእንጥልጥል እንዳለ አለ። ነገር ግን የብዙዎች አቋም ቦብ ማርሌይ እንዳለው “HOLD ON TO WHAT YOU HAVE GOT” ስጦታችሁን ጠብቋት የሚል ነው። እናም የሙጥኝ ብለዋል። የሆነው ሆኖ የዚህ ሁኔታ ዋናው የታሪክ መነሻ የዓድዋ ድል ነው። የጥቁር ህዝቦች ኩራት ስለሆነም ያንን የየካቲት 23ቱን ድል መሠረት በማድረግ መላው የዓለም ጥቁር ህዝብ ወሩን “The BLACK HISTORY MONTH” በማለት ሁሌም እያከበሩት ይገኛል። ስለዚህ ኢትዮጵያ የተሰፋይቱ ምድር ሆነች። በዚህ ግን ይከፋዋል? “ጃ ራስተፈሪያን” ብሎ መቀበል ነው።

ራስተፈሪያውያን ከጃንሆይ ጋር ጃሲባላ

አብዮቱ ሲያብጥ

የ1953ቱ የመፈንቅለ መንግስት ሙከራ ላይ ምንም እንኳ ተማሪዎች ፈራ ተባ ያለ አቋም ይዘው የነበረ ቢሆንም፣ ከከሸፈቱ በኋላ ግን ዙፋኑ ሲደፈር እንደሚችል ተረድተዋል። ጀኔራል መንግስቱ ንዋይ ከሸንፈቱ በኋላ “የለኮስነው እሳት እራሱ አይጠፋም” እንዳለውም ከዚያ ጊዜ በኋላ አገዛዙን የሚቃጠሉ አካላት ጠፍተው አያውቁም። ከእነዚህ አካላት ውስጥም የዩኒቨርሲቲው ማኅበረሰብ በቀዳሚነት ይጠቀሳል።

ከ1953 ዓ.ም በፊት በነበሩት ጊዜያቶች ተማሪዎቹ ጎብረታቸውም ሆነ አጀንዳቸው የዩኒቨርሲቲያቸውን ጊቢ በማዘመንና በተለያዩ የጊቢው ዝግጅቶች ላይ በየዘርፉ በመሳተፍ እውቀታቸውን በራሳቸው ጥረት ለማዳበር መጣርን መሠረት ያደረገ ብቻ ነበር።

ከ1954 ዓ.ም ጀምሮ ግን ምልክታቸው ከራሳቸውና ከጊቢያቸው አልፎ ወደ ጎብረተሰቡ ማተኮር ጀመረ። በየዓመቱ የኮሌጅ ቀን

ይከበርበት በነበረው ዕለት ይቀርቡ የነበሩ የውዳሴ ግጥሞችም ፖለቲካዊና ማኅበራዊ ትችት እያካተቱ መነበብ ጀመሩ። በዚህም መንግስት ክፉኛ ተቆጥቶ በ1954 ዓ.ም የተማሪዎችን አስተባባሪዎችና አባላት ከትምህርት እንዲታገዱ እስከመወሰን ደረሰ።

በ1956 ዓ.ም የኢትዮጵያ ዩንቨርሲቲ አገልግሎት የዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች ከትምህርት ጊዜያቸው ውስጥ አንዱን ዓመት በገጠራቱ ኢትዮጵያ እንዲያሳልፉ ወስኖ ተግባራዊ ሲሆንም የተማሪው አካል የገጠሩን ማኅበረሰብ ህይወት እንዲገነዘብ አደረገው። ከዚህም ባለፈ ይህ ተግባር በየግዛቱ ያሉ የ2ኛ ደረጃ ትምህርት ቤት ተማሪዎችንና የዩኒቨርሲቲ ተማሪዎችን በማቀራረብ ረገድም የራሱ አስተዋፅኦ ነበረው።

ከተጠቀሰው ዘመን በኋላ ባሉት ተከታታይ ዓመታት ለተማሪዎች የመጀመሪያ ፍላጎትና የትግል ዘዴ ሆኖ የታያቸው ሀሳባቸውን የሚገልፁበትና ለሌሎችም የሚያሰራጩበት ነፃ መድረክ መፍጠር ነው። ለዚህም የፕሬስ ውጤት ብቸኛ አጣጥቦ ነበርና የራሳቸውን መጽሔት የሚያዘጋጁበትን ሁኔታ ማመቻቸትና ነፃ ማኅበራትን ማቋቋም ጀመሩ።

ቀደም ሲል የነበረው የተማሪዎች ምክር ቤት ማኅበር አደረጃጀቱ ነፃ ያልነበረና በኮሌጁ ዲን ቁጥጥር ስር የነበረ ነው። በልሳን ደረጃ ዩ.ሲ ኮልስ (የዩንቨርሲቲ ኮሌጅ ጥሪ) እና ኒውስ ኤንድ ቪውስ (ዜናና አስተያየት) የተባሉ መጽሔቶችም ፖለቲካ ውስጥ የማይገቡና የዩኒቨርሲቲውን የበላይ አካላትና የአስተዳደር እንዲሁም የመማር ማስተማሩን ሂደት የሚተቹ ጽሁፎች አልፎ አልፎ የሚቀርቡባቸው የነበሩ ናቸው።

በዚህ መሠረት ከ1954 ዓ.ም ጀምሮ በሰውርም፣ በገሃድም ነፃ የተማሪዎች ማኅበር እየተቋቋሙ ልዩ ልዩ የተቃዋሚ ድምጾች መደመጥ ጀመሩ። የጃንሆይን አገዛዝ በመቃወም ረገድ ከፍተኛ ተፅዕኖ የፈጠረው በ1956 ዓ.ም የተቋቋመው “ክሮኮዳይል” ወይም “አዞ” የተባለው ቡድን ነው። የኢምፔሪያሊዝምን ክፉ ገፅታ በመተንተንና የማርክሲዝምን ጽንሰ ሀሳብ በማሞካሸት ረገድም ሆነ፣ የንጉሡን አገዛዝ የሚቃወሙትን አካላት ተቃውሟቸው የከረረ ሆኖ እንዲቀጥል በማድረግ ረገድ፣ እንዲሁም ኢትዮጵያ ከጃንሆይ አገዛዝ በኋላ ለጠበቃት ተከታይ መዘዝና አገሪቱ ዛሬ ላለችበት ቅርፅ ይዘት ሁሉ አዞዎቹ የአንበሳውን ድርሻ ይይዛሉ።

የተማሪዎች ነፃ ማኅበር ምስረታ ከተጀመረበት ጊዜ አንስቶም በአገር ውስጥና በውጭ አገር አገዛዙን ለመቃወም የተመሠረቱ መሰል ቡድኖች አላማቸውን በጋራ ማራመድ ቀጥለዋል። እነርሱም፤

የአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች ማኅበር (አ. አ. ዩ. ተ. ማ.)

- የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማኅበር በሰሜን አሜሪካ (ኢ.ተ.ማ.ሲ.አ)
- የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማኅበር በአውሮፓ (ኢ.ተ.ማ.አ)
- የኢትዮጵያ ተማሪዎች ዓለም አቀፍ ማኅበር (ኢ.ተ.ዓ.አ.ማ) የሚባሉ ናቸው። እነዚህ ማኅበራት የየራሳቸውን መጽሔቶችና የንድፈ ሃሳብ ልሳኖችን መሠረቱ።

የኢትዮጵያ ተማሪዎች ዓለም አቀፍ ማኅበር የአህጉር ቅርንጫፍ የሆነው የአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች ማኅበር “ታገል” የተሰኘ መጽሔትን፣ የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማኅበር በሰሜን አሜሪካ “ቻሌንጅ”ን፣ የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማኅበር በአውሮፓ ደግሞ የ“ታጠቅ” እና የ“ትግላችን” መጽሔቶችን መሰርተው እንቅስቃሴያቸውን አጎልብተው ቀጠሉ።

በተለይ “ቻሌንጅ” እና “ታጠቅ” የኢትዮጵያ ተማሪዎች ንቅናቄ የጋራ የንድፈ ሃሳብ መጽሔቶች ሆኑ። የድርጅትና የርዕዮተ ዓለም የበላይነቱን አረጋግጦ የነበረው ግን “ታገል” ወይም “Struggle” የሚለው መጽሔት ሲሆን፣ የግራ ክንፍ የበላይነቱንም የአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች ማኅበር ነበር የያዘው።

በውጭ አገር ያሉትና እንደ ዋና አስተባባሪ ማኅበራት የሚቆጠሩት አንድ ዓላማ የነበራቸው ማኅበራትም በስተመጨረሻ በመገንጠል ጉዳይ ተከፍለው በጠላትነት ሲዋረቱ ኖረው፤ ከአብዮቱ በኋላም የእነርሱ የመረረ ጥላቻ ወደ ኢትዮጵያም ተዛምቶ ብዙ እልቂት አስከተለ። ነገር ግን በዚያ ወቅት በተለይ ልሳኖችን በማሰራጨት በኩል የውጭቹ የተጫወቱት ሚና ከፍተኛ ነበር።

በእነዚህና በሌሎች መሰል የፖለቲካ ትግል ዘዴዎች በመጠቀም ዋና ዋና ማኅበራቱና ንዑሳን ቡድኖች፣ በአገር ውስጥና በውጭ አገር ያሉት ሁሉ በጋራ ይፋ ያደረጉት አቋማቸው በኢትዮጵያ ተማሪዎች ዓለም አቀፍ ማኅበር አባላትና መጽሔቶች ሲገለፁ፣ የኢትዮጵያ ህዝብ ላጋጠመው የስርዓት ችግር መፍትሄው የፖለቲካ ጥገና ሳይሆን አብዮታዊ የስርዓት ለውጥ እንደሆነ፣ መሬት ላራሹ የሚለውን የፖለቲካና የኢኮኖሚ ጥያቄ እስከመጨረሻው ማስተጋባት፣ ኢምፔሪያሊዝምና ፊውዳሊዝም የኢትዮጵያ ህዝብ ዋና የመደብ ጠላቶች እንደሆኑና ይህን መሰሉን አገዛዝ ለመገርሰስ የፖለቲካ ትግሉን እስከመጨረሻው መቀጠል” የሚል ነው።

እነዚህን አቋሞች ከኢትዮጵያ ውጭ ያሉ ታጋዮች አቅልለው ቢገልጁቸውም ለአገር ውስጥ የተግባር ተፋላሚዎች ግን እጅግ ፈታኝ ነበሩ። ምንም ቢሆን ግን የአገር ውስጥ ተማሪዎች ከመተግበር ወደኋላ አላሉም። የመጀመሪያውን የከረረ ተቃውሞ በ1957 ዓ.ም ተገብሩት። “መሬት ላራሹ” ብለው የአዲስ አበባን ጎዳና አጥለቀለቁት። ከፀጥታ

አስከባሪዎች ጋር መጋፈጡ ቀላል ያልነበረ ቢሆንም፤ ከዚህ ጊዜ ጀምሮ በየዓመቱ ተማሪዎች ሰልፍ እየወጡ ስርዓቱን መቃወማቸውን ቀጠሏ።

ለአመፅ ወደ ጎዳና የሚወጡበት መፈክርም በተለያዩ የጎብከተሰብ ክፍሎች ላይ በሚታዩ በደሎች መነሻነት ነው። በዚህም ብቻ ሳይሆን በየሰብብ አሰባቡ ሰልፍ ለመውጣት ዝግጁ ነበሩና በጎ እና ተራማጅ የሆኑ ተማሪዎችንም ከመቃወም አልባዘኑም።

በ1958 ዓ.ም መንግስት ድሆችን በአዲስ አበባ ሾላ አካባቢ ባዘጋጀው መጠለያ አሰፍሮ እርዳታ ሲሰጣቸው የነበሩትን ዜጎች “የሾላ እስረኞች ናቸው” የሚል ስያሜ ሰጥተውና ይህንን መነሻ አድርገው ነበር ሰልፍ የወጡት።

በ1959 ዓ.ም የሲቪክ መብቶችን የሚመለከት የሕግ ረቂቅ ለፓርላማ ሲቀርብ ተማሪዎች “የሲቪክ መብቶችን ለመገደብ ነው” ብለው ወደ ጎዳና ወጥተው ተቃወሙ። በ1960 ዓ.ም የቪትናምን ህዝብ ፀረ-አሜሪካ አቋም መያዝ ደግፈው ሰልፍ ወጡ። በዚያው ዓመት ማለቂያ ላይ በዩንቨርሲቲው ጊቢ ይካሄድ የነበረውን የባህል ፊስቲቫል (ፋሽን ሾው) “የኢምፔሪያሊዝም ነፃብራቅ ነው” በሚል ተቃውመው ሰልፍ ወጡ። በ1961 ዓ.ም “የትምህርት ስርዓቱ ይሻሻል” በሚል ያነሱት አመፅ ከዩንቨርሲቲው አልፎ በየግዛቱ ያሉ የ2ኛ ደረጃ ትምህርት ቤት ተማሪዎችን አዳረሰ።

ቀስ በቀስ እንቁላል በእግሩ ይሄዳል እንዲሉ በ1962 ዓ.ም የመጀመሪያ ወራት ተማሪዎቹ “ብሔር ብሔረሰቦች የራሳቸውን እድል በራሳቸው የመወሰን መብታቸው (እስከመገንጠል) መረጋገጥ አለበት!” ብለው በመወሰናቸው የጃንሆይ መንግስት ክፉኛ ተደናግጦ በተማሪዎቹ ላይ ጠንክር ያለ ጥቃት ለመሰንዘር ተገደደ። በዚያን ጊዜ ወደ ፊት እንደምናገኘው በመንግስት ጋዜጦች አማካኝነት መንግስት የፀረ ተማሪ ፕሮፓጋንዳ ዘመቻ ካካሄደና ካስጠነቀቀ በኋላ ነበር እርምጃ የወሰደው።

ይህ የራሱን እድል በራሱ መወሰን የሚለው ጉዳይ በ1962 ዓ.ም በአደባባይ ደውጣ እንጂ ቀደም ካለው ጊዜ ጀምሮ የጀብሃ ዓላማ የነበረና በ1961 ዓ.ም ፊት ለፊት በማይጋፈጠው “አዝ” በተሰኘው ቡድን አማካኝነት ወደ ዩኒቨርሲቲው እንዲሰርፅ የተደረገ ነው። አዝዎቹ እንደማንኛውም ተማሪ ሆነው በስውር ስለሚንቀሳቀሱ በሚያሰርጁቸው ድብቅ የጀብሃ ጥያቄዎች ምክንያት ሌሎች አገዛዙን ከመቃወም እንግር ብቻ ሆ ብለው ሰልፍ የሚወጡና የጀብሃን ዓላማ የማይደግፉት ተማሪዎች ነበሩ፤ የመንግስት የቅጣት እርምጃ ስለባ የሚሆኑት።

ፕ/ር ላጲሶ ይህን ጉዳይ ሲገልፁት፤ “በዘመኑ በእገር ውስጥና በውጪው ዓለም ስርዓቱን ለመጣል የሚታገሉት አካላት አስከፊው የፊውዶ ቡርገኛ ስርዓት ላይ አስቀድሞ የመሣሪያ ትግል በመክፈቱ ጀብሃ ተራማጅ

ቡድን እንደነበር በመገመት ከ1954-1961 ድረስ የአንድነት ድጋፍ ይሰጡት ነበር። ነገር ግን ታሪክና ጊዜ በኋላ እንዳሳየው የጀብሃ ዓላማ ፀረ-ኢትዮጵያ ከሆኑ አካባቢ አገሮች የመሣሪያና የገንዘብ እርዳታ አግኝቶ የኤርትራን ክፍለ ሀገር ከኢትዮጵያ ቆርጦ የዓረቡ ዓለም አካል ማድረግ ነበር። ከ1954-1961 ድረስ በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ የ“አዝ” ማኅበር በሚል ህቡዕ ድርጅት በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች ማኅበር (አአዮተማ) አመራር ውስጥ ጀብሃን በስውር አሰራር የሚደግፉ ግለሰቦች ነበሩ” በማለት ነው።

ይህን የጀብሃን የመገንጠል ዓላማ በሰሜን አሜሪካ ያለው የተማሪዎች ማኅበር ለረጅም ጊዜ መርምሮ በ1961 ዓ.ም በነሐሴ ወር በፊላደልፊያ ከተማ ባካሄደው 17ኛው ጉባኤ ላይ ዓላማውን የሚነቅፍ አቋም ወሰደ። ምክንያቱም የጀብሃ አቋም “የኤርትራን ህዝብ የማይወክል፤ በኢምፔሪያሊዝምና በፊውዳሊዝም የጋራ ጠላቶቻቸው ላይ የኢትዮጵያ የብሔረሰቦችንና የሠርቶ አደሩን ህዝብ መደባዊ የትግል አንድነት የሚያዳክም አድሃሪ ኃይል ነው” በሚል አወገዘ። ይህን የሰሙት በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች ማኅበር ውስጥ ያሉት የጀብሃ ደጋፊዎች ማለትም “አዝዎቹ” በፊላደልፊያ የተወሰደውን አቋም “የብሔር ትምክህተኝነት መገለጫ ነው” ብለው የነቀፉ መልስ ሰጡ። በዚህም ሳይወሰኑ ለፊላደልፊያው አቋም ምላሽ ይሆን ዘንድ በህዳር 7 ቀን 1962 ዓ.ም በማኅበሩ መጽሔት በታገል ቅጽ 5 ቁጥር 2 ላይ “የብሔረሰቦች ጥያቄ በኢትዮጵያ” በሚል ርዕስ “አብዛኛው የኢትዮጵያ ማኅበረሰቦች በማኅበራዊ የእድገት ደረጃቸው ብሔሮች ስለሆኑ ከጨቋኙ ስርዓትና መንግስት የመገንጠል መብታቸው የተጠበቀ ነው” በማለት ጠንካራ አቋም በመውሰዳቸው የታህሳስ 1962 የመንግስት ቁጣና ርምጃን እንዲከሰት አደረጉ።

ጽሁፉ በሕዳር 7 በታገል መጽሔት ከወጣበት ጊዜ ጀምሮም መንግስት ለሁለት ሳምንታት ያህል የኃይል እርምጃ ከመውሰዱ በፊት የተማሪዎችን አቋም የሚያጣጥል የማስ ሚዲያ ዘመቻ ከፍተ ተማሪዎችንም እያስጠነቀቀ ቆየ።

ህዳር 19 ቀን 1962 ዓ.ም መንግስት በ“አዲስ ዘመን” ጋዜጣ ላይ ጉዳዩን አስመልክቶ ተከታዩን ጽሁፍ አትሞ አወጣ። የጽሁፉ ርዕስ “ከመጠኑ አለፈ” የሚል ነው።

“ገና በማደግ ላይ ያሉ አገሮች ከሚመኙት የኢኮኖሚያዊ ፖለቲካና የማኅበራዊ ኑሮ የስልጣኔ ደረጃ ለመድረስ ከተፈጥሮ ሐብት፣ከሰው ጉልበትና ከካፒታል ሌላ፤ እውቀት፣ጎብኒት እና ፀጥታው የተጠበቀ መንግስት የፀና አቋም እንዲኖር አስፈላጊ ነው።ሠላምና ፀጥታ ሲታጣ፤ ስርዓትና ሕግ ሲጣሰ በህይወትና በንብረት ላይ የሚያስከትለውን ጥፋት

ለመገንዘብ የሩቅ ምሳሌ መሻት አያስፈልግም። ባለፉት ወራት ውስጥ በጥቂት ተማሪዎች አነሳሽነት አልፎ አልፎ ፀጥታ የሚያደርስ በህዝብ፣ በህይወትና ንብረት ላይ አደጋ የሚያደርስ ሁከት እየተፈጠረ ጥፋተኞቹ ከሕግ ፊት እየቀረቡ ቅጣታቸውን እንዲቀበሉ መደረጉ ይታወቃል።

ጥቂቶቹ ተማሪዎች የኢትዮጵያን አንድነት በሚጠሉ የባዕድ ተንታኝነት ጋር በመተባበር በአገሪቱ ውስጥ ፀጥታ ለማድፈስ፣ ለሰላማዊው ህዝብ ሰላም ለመገንባት ያደረጉት ጥፋት በትዕግስትና በይቅርታ ታልፎ ሳለ ሰሞኑን ጥቂቶች የዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች የሚያሳዩት ተግባር ሕገወጥ ከመሆኑም አልፎ መንግስት ከዚህ ቀደም እንዳደረገው ሁሉ በትዕግስት ከማይታለፍበት ደረጃ ደርሷል” ይላል።

ቀጥሎም በማግስቱ ህዳር 20 ቀን 1962 ዓ.ም “ፍሬ ቢስ ሙከራ” በሚል ርዕስ በዛሬይቱ ኢትዮጵያ ጋዜጣ ላይ ተከታዩን ጽሁፍ መንግስት አውጥቷል። “የኮሚኒዝምን አይዲኦሎጂ እናስፋፋለን የሚሉት ጥቂት የዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች በየጊዜው በሚያወጡት መጽሔታቸውና በሚበትኗቸው ወረቀቶች የህዝብ ፀጥታና ሰላማዊ ኑሮ ለማድፈስ መሞከራቸው ተደጋግሞ ተገልጧል። የባዕድን ፍልሰፍና በመከተል የአገሪቱን ነዋሪ ስርዓትና ባህሪ ለመሻር መሞከር ከንቱነት ነው።

ኢትዮጵያ እንደሌሎች መንግስቶች በሕገ-መንግስት ትመራለች። ሕገ-መንግስቱም ግልፅና ቀና ነው። ከሕገ-መንግስቱ ውጪ የሆነ ሁሉ ሕጋዊ አይደለም። ያስከሰሳል። ያስቀጣል። ሕገ-መንግስቱን የሚሳደብ፣ የሚፃረር፣ የሚተናኮልና የሚቃረን የመንግስት ጠላት ነው። ህዝብ አምኖ የተቀበለውን ስርዓት ለመሻር ባዕድ አሳብ የመሰንዘር፣ የቆየውንና የኖረውን ልማድ ሁሉ የሚያንኳስሰሰው የሚያቀል፣ አባቶችን የሚያዋርድ፣ የተደነገጉትን ሕጎች የማይታዘዝ፣ በአገራ ትምክህትና ትዕቢት የሚመራ ብቻ ስለሆነ አሳቡና ዝንባሌው አደገኛ ነው።”

በዚህ ዓይነቱ ዘመቻ መንግስት ለህዝቡ አቋሙን በተደጋጋሚ ከገለፀና ተማሪዎችንም ካስጠነቀቀ በኋላ ተማሪዎቹም ከተግባራቸው ለመታቀብ ስላልሞከሩ ታህሳስ 19 ቀን 1962 ዓ.ም ቀደም ሲል እንዳየነው የአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች ማኅበር ፕሬዝዳንት የነበረውን ጥላሁን ግዛውን ጨምሮ ከ20 በላይ ተማሪዎች በግርግር ተገደሉ። ዩኒቨርሲቲውም ላልተወሰነ ጊዜ ተብሎ ተዘጋ። የታገል መጽሔት ህልውናም አከተመ። በዚህ ጊዜ ነው ገሚሱ የጀብሃ ደጋፊዎች የነበሩት የዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች ወደ ትጥቅ ትግሉ አምርተው ከጀብሃ ጋር የተቀላቀሉት።

The crocodile society ወይም የ“አዞ” ማህበር በስውር የትግል ስልቱ እየተጠቀመ ረጅም መንገድ የመጓዙን ያህል፤ በማኅበሩ ስም የሚከናወኑትን አመጸች አጋጣሚ። መንግስት የአገር ውስጡን የተማሪ

ማኅበር ከበተነው በኋላም ገሚሶቹ በርሃ ቢገቡም የቀሩት ደግሞ የመንግስት ተፅዕኖ ያስመረራቸው መስለው ያንኑ የአዞ ዓላማና ተግባር፤ እንዲሁም ምስጢራዊ የትግል ስልትና አሰራራቸውን ይዘው በልዩ ልዩ መንገዶች ወደ አሜሪካና ወደ አውሮፓ ተሰደው በኢተማአ እና በኢተማሰአ ውስጥ ተቀላቀሉ።

በነሐሴ ወር 1962 ዓ.ም ከአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች ማኅበር አባላት ጥቂቶቹ የአዞ ማኅበር አሰራር ኢንጂነር በነበረው በብርሃነ መስቀል ረዳ መሪነት አንድ የኢትዮጵያ መንገደኞች አውሮፕላን ጠልፈው ወደ ሱዳን ካርቱም ገቡ። ከካርቱም ወደ አልጀሪያ በመሄድም በብርሃነ መስቀል መሪነት ራሳቸውን የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማኅበር በሰሜን አፍሪካ ብለው ሲሰይሙ ቁጥራቸው 8 ያህል ነበር።

ወደ አውሮፓና ወደ አሜሪካ የፈለሱት የቀድሞው የአለይተማ አባላትና የአልጀሪያው ቡድንም በኢትዮጵያ አብዮትና የብሔረሰብ ጥያቄዎችን በሚመለከቱ ጉዳዮች ተመሳሳይ አቋም የነበራቸው ሲሆን፤ በአገር ውስጥ ከቀሩት አባላትና አመራር ጋርም የትግል አንድነታቸው እንደፀና ነበር።

የሰሜን አሜሪካው ቡድን በፊላደልፊያ የወሰደውን አቋም የአውሮፓው ቡድን ሳይቀበለው የቀረና ከአገር ውስጡ ቡድን ጎን ተሰልፎ ያወገዘበት ሁኔታ ተፈጥሮ የነበረ ቢሆንም፤ በስተመጨረሻ ግን የአልጀሪያው ቡድንና ሽሽተው የሄዱ አባላትና አመራር መልሰው በአውሮፓው ቡድን የሂሳብ ዘመቻ ሲከፍቱበት እናያለን።

የተማሪዎች ዓለም አቀፍ ስርጭትን ተከትሎም በአውሮፓና በአሜሪካው ቡድን ገብተው የተቀላቀሉ የጀብሃ ዓላማ አራማጆች ሁኔታውን አወሳሰቡት። ወደ አሜሪካ የተጓዙት የአገር ውስጥ ማኅበሩ አባላትና አመራር በነሐሴ ወር 1962 ዓ.ም በዋሽንግተን ዲሲ በጆርጅ ዋሽንግተን ዩኒቨርሲቲ በተካሄደው 18ኛው የኢተማሰአ ጉባኤ ላይ ተገኝተው የ17ኛውን የፊላደልፊያ አቋም “አደገኛ የሆነ የብሔር ትምክህተኝነት ነበር” በማለት የውግዘት መግለጫቸውን ደግመው አሰሙ። ሲቀጥሉም በኢትዮጵያ አብዮቱን ለማስነሳት ጊዜው መድረሱን በመጠቀምና የላቲን አሜሪካ ታጋዮችን ፊደል ካስትሮንና ቼጉቪራን በመጥቀስ እነሱ ያካሄዱትን አይነት የትጥቅ ትግል በኢትዮጵያ ለመጀመር “ፋኖ ተሰማራ እንደነሳስትሮ እንደቼጉቪራ” በማለት ከሌሎች መሰል መፈክሮች ጋር በታላቅ ጩኸት መሸለል ጀመሩ። የኢተማሰአ አባላትንና አመራሮችንም “የወንበር ላይ ምሁር” ብለው ዘረፏቸው።

እነዚህ ፎካሪዎች ከጉባኤው በኋላ በነበሩ 12 ወራት በሰሜን አሜሪካ የሚገኙትን ቅርንጫፍ ማኅበራትና አባላት በመቀሰቀስና

በማሳመን “በ19ኛው ጉባኤ ላይ የወንበር ላይ ምሁራንን ገፍትረን የኢትዮጵያን የመሪነት ቦታ መያዝ አለብን” አሉ።

ይህ በእንዲህ እንዳለም “The National Question In Ethiopia” “የብሔሮች ጥያቄ በኢትዮጵያ” በሚል ርዕስ “ጥላሁን ታክለ” በሚል የብዕር ስም በብርሃነመስቀል ረዳ እና በኢያሱ አለማየሁ ተዘጋጅቶ የተላከውን የአልጀሪያ ቡድን አንድ ጽሁፍ በኢትዮጵያ የኒዮርክ ቀበሌ ቅርንጫፍ ማኅበር መጽሔት በነበረው “The New York chapter Newsletter” በቅጽ 1 ቁጥር 3 ላይ በድብቅ አሳትመው በመጋቢት ወር 1963 ዓ.ም በመላው ዓለም ለሚገኙ የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማኅበራትና አባላት እንዲሰራጩ አደረጉ። ጽሁፉ የብሔረሰቦች ጥያቄ ይባል እንጂ ከማንም ያልመነጨና የራሳቸውን ዓላማ በብሔረሰቦች አስመስለው ያችኑ የራሱን ዕድል በራሱ መወሰን የምትለውን ጥያቄ ነው ያስተጋቧት። የከፋው ነገር ደግሞ ጽሁፉ በኢትዮጵያ ስም ታትሞ መውጣቱ ነበር።

በዚህ መልኩ አዞቶቹ የሰሜን አሜሪካውን የአዛዥነት ስልጣን የመጨበጥ መሠረትን ጣሉ። በኢትዮጵያ ደንብ መሠረት የማኅበሩ ፕሬዝዳንት ምርጫ በየዓመቱ ይካሄድ ነበርና በ1963 ዓ.ም በ19ኛው የሎስአንጀለስ ጉባኤ ላይ በአንድነትና በትግል አጋርነት የተሰየሙት አባላት በተለሙት መሠረት ነበር አመራሮችን አውርደው በረቀቀ ዘዴያቸው የመሪነቱን ስልጣን የተረከቡት። የ12 ወር ወጥመዳቸው ሰራላቸው።

ራሳቸውንም “አዲሱ ኢትዮጵያ” ብለው በመሰየማቸው አዲሱና አሮጌው ኢትዮጵያን የሚል ነገር ተከተለ። በዚህ መሠረት ከ1963ቱ ጉባኤ በኋላ ዓለም አቀፉ የምሁራን የአመፅ እንቅስቃሴ የጀብሃና የኢትዮጵያ ብሔረሰቦች ጥያቄ በአንደኝነት፣ የአብዮትና የመደብ ጥያቄ በሁለተኝነት አጀንዳ ተይዘው ሊቀጥሉ ግድ ሆነ።

አዲሱና አሮጌው ኢትዮጵያ ሁለት አንጃ ሆነው ቢናቆሩም፣ አዲሱ የበላይ ሆኖ መቀጠል ችሎ ነበርና “የፊላደልፊያውን አቋማችንን ለውጠናል” በማለት አዲሱና አሮጌ የሚባል ነገር እንደሌለ አስመስለው፣ አዞቶቹ ከአልጀሪያው ቡድን ጋር ተመሳጥረው ያወጡትን ጽሁፍ “የመጨረሻ አቋማችን” በማለት ያንኑ የፖሊሲ አቋም በልዩ መጽሔታቸው አውጥተው በዓለም ላይ አሰራጩት።

የአውሮፓው ቡድን (ኢትዮጵያ) ቀደም ሲልም የፊላደልፊያውን አቋም ተቃውሞ ነበርና አሁንም በኢትዮጵያ ላይ የተደረገውን ኩዴታ በደስታ መቀበሉን ይፋ አደረገ። ሆኖም የአልጀሪያው ቡድንና አዲሱ ኢትዮጵያ ገብረት ፈጥረው የአውሮፓውን የመሪነት ስልጣን ለመያዝ የተለመደውን የአዞ ዘመቻ ጀመሩ። በ1964 ዓ.ም የኢትዮጵያ 12ኛ ጉባኤ በፈረንሳይ አገር ሲካሄድ በአዞቶቹ ተዘጋጅቶ በቀረበ ጽሁፍ

በብርሃነመስቀል ረዳ የሚመራው የአልጀሪያ ቡድን የኢትዮጵያ አመራሮችን ከፋኛ ነቀፋቸው።

አዞቶቹ በዚህም ሳይወሰኑ በዚሁ ጉባኤ ላይ የኢትዮጵያ የራሱ አባላት ተወካዮች “የኢትዮጵያ ተማሪዎች የዓለም አቀፍ ማኅበር (ኢትዮጵያ) ደንብና አሰራር የሚሻሻልበትን የውሳኔና የደንብ ረቂቅ በድርጅታዊ አሰራር አዘጋጅተን አቅርባለን” ብለው አቀረቡ። የቀረበውን ረቂቅ በአሁኑ አዲሱ ኢትዮጵያ እና የአልጀሪያው ቡድን ተወካዮች ተሰማሙበት።

በዚህ መሠረት ዓለም አቀፉ የኢትዮጵያ ጉባኤ በሚያዚያ ወር 1965 ዓ.ም በጀርመን በርሊን ከተማ መካሄድ ነበረበት። በበርሊን ጉባኤ ለኢትዮጵያ ምስረታ የአባል ማኅበራት ውክልናና የምርጫ ሰነድ ስርዓት ጥያቄ ተነስቶ ለአንድ ሳምንት ተጨቃጨቁ።

ከዚህ ቀደም የነበሩት የኢትዮጵያ ተማሪዎች ዓለም አቀፍ የአመፅ እንቅስቃሴ ማኅበራት አለቡትም፣ ኢትዮጵያ፣ ኢትዮጵያ ነበሩ። በ1965ቱ ጉባኤ ላይ ግን ከብዙ ውዝግብ በኋላ ሦስት አዳዲስ ማኅበራት እንዲኖሩ ተወሰነና 1ኛ የአልጀሪያው ቡድን፣ 2ኛ የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማኅበር ሌባነን (ኢትዮጵያ) 3ኛ የኢትዮጵያ ሴቶች ዓለም አቀፍ ጥናት ክብብ (ኢሴዓአጥክ) እንዲሆኑ ተወሰነ።

በወቅቱ ኢትዮጵያ ውስጥ የነበሩት የአለብተማ ተወካዮች በነበረው የፖለቲካ ችግር ምክንያት በጉባኤው ላይ አልተገኙም። አሮጌው ኢትዮጵያ ከአውሮፓውና ከአዲሶቹ ጋር የአላማ መለያየትና ፀብም ስለነበረ በጉባኤው አልተሳተፈም። በመሆኑም ከላይ የተጠቀሱት ሦስቱ ማኅበራት ለዓለም አቀፉ የአመፅ እንቅስቃሴ ቅርንጫፍ ማኅበራት መሆናቸው ፀና።

በበርሊን ጉባኤ የአልጀሪያ ቡድን ተወካይ ሆነው የቀረቡት ስምንቱ ሰደተኞች ሲሆኑ፣ በሌባነን የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማኅበር ተወካይ ተብለው የቀረቡት ደግሞ በመካከለኛው ምስራቅ በሰደት የነበሩ 30 ተማሪዎች ናቸው።

ኢሴዓአጥክ ተብለው የተወከሉትና የአባልነትና የምርጫ መብት የተሰጣቸው የሴቶች ቡድንም አዲሁ ኢትዮጵያ በአሜሪካን አገር ለማደራጀት ያሰበውን የሴቶች ማኅበር ለመመስረት ሲል የጣላቸው መሠረቶች ነበሩ።

በመሆኑም እነዚህ ግለሰቦች እንጂ በብዙሃኑ ተማሪ የተደራጁ ማኅበራት ተወካዮች አልነበሩም። ከኢትዮጵያ ውጪ ያሉት ሁለቱ ቡድኖች የጀብሃና የኢትዮጵያ ብሔረሰቦችን ጥያቄ በሚመለከት አንድ አይነት አቋም የያዙ ናቸው። የአዲሱ ኢትዮጵያ እና የኢትዮጵያን የአመራር ቦታ የያዙት አዞቶቹ ኢትዮጵያን በአዲስ መልክ አዋቅረው

ሁሉንም ስልጣን በአዞ የትግል ስልት ጠቀለሉት። የአጠቃላይና የብዙሃን የኢትዮጵያ ተማሪ ተወካይ ሆነው በድርጅት ስም ብቅ አሉ።

በመጨረሻ ለተሻሻለው ኢትዮጵያ ምስረታ ጉባኤ ላይ ከተገኙ አምስት አባል ማኅበራትና ቡድኖች ማለትም አዲሱ ኢትማሰክ፣ ኢትማክ፣ የአልጀሪያ ቡድን፣ ኢትማሌ፣ እና ኢሴዓአጥክ ውስጥ በጉባኤው የምርጫ ሂደትና ውጤት የኢትማክንና የኢትማሌን ተወካዮች በምርጫ ስነስርዓት በማሸነፍ እዞዎቹ በእቅዳቸው መሠረት ራሳቸውን በኅብረት “የኢትዮጵያ ተማሪዎች ዓለም አቀፍ ፌዴሬሽን” (ኢትዮአፌ) ብለው ሰይሙ በአዲስ መልክ መዋቀራቸውን ይፋ አደረጉ።

በፌዴሬሽኑ ምርጫ የተሸነፉት የኢትማክ እና የኢትማሌ ተወካዮችም የጉባኤውን ውጤት ውድቅ አድርገው ወደየማኅበራቸው ተመለሱ።

የኢትዮጵያ ተማሪዎች የአመፅ እንቅስቃሴ ሄዶ ሄዶ በአዞዎቹ ቁጥጥር ስር ሆኖ ኢትዮአፌ ላይ ተወስኖ ቀረ። በበርሊኑ ጉባኤ ያልተገኘው የአገር ውስጠ አካላት ግን የፌዴሬሽኑ አካል ነበር። ከዚህ በኋላ አዲሱና አሮጌው ኢትማሰክ ጠላትነታቸው ቀጠለ። ስለዚህም በአብዮቱ ዋዜማ የኢትዮጵያ ተማሪዎች የፌዴሬሽን፣ የኢትማክ እና የአሮጌው ኢትማሰክ አመራርና አባላት እርስ በርሳቸው ጎራ ለይተው በፖለቲካና በስልጣን ትግል ሲፋለሙ እንደቆዩ ሁሉም ባልጠበቁት ሁኔታ መንገድ ያሳበጡት አብዮት ሲፈነዳ ለሁሉም አስገራሚ ነበር።

የጃንሆይ መንግስት የተማሪዎችን አመፅ ለማስቆም የተለያዩ እርምጃዎችን ለመውሰድ ቢሞክርም ሙሉ ለሙሉ መገደብ አልተቻለም። ይልቁንም የመንግስትን ተፅዕኖ መቋቋም ያልቻሉት ወደ ሌላ አገር እየተሰደዱ በውጭ አገር ያሉትን ማኅበራት እየተቀላቀሉ የየማኅበራቱን የሰው ኃይል እያጎለበቱ አመፁን አጠናክረው ቀጠሉ እንጂ ከስመው አልቀሩም። መንግስት በ1962 ዓ.ም በዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች ላይ የግድያ ተግባር ከፈፀመ በኋላ የአገር ውስጡን ማኅበር ከነመጽሔቱ ሊያከስም ቢችልም፣ ከመጠነኛ ፋታ ያለፈ ዘላቂ ውጤት ስላልተገኘ በ1964 ዓ.ም ንጉሠነገስቱ፣ አልጋወራሹ፣ ጠቅላይ ሚኒስቴሩ፣ የዘውድ አማካሪዎችና የካቢኔ ሚኒስትሮች ተሰብስበው በተማሪዎች ጉዳይ ላይ የሚያተኩር አዲስ የሰራ መመሪያ ቀርፀው በተግባር እንዲተረጎም አዘዙ።

ለዚህም አንድ ከፍተኛ ኮሚቴ በአገር ግዛት ሚኒስትር ሰብሳቢነት ተቋቋመና የአገር መከላከያ ሚኒስትር፣ የትምህርት ሚኒስትር፣ የጦር ኃይሎች ኤታማገር ሹም፣ የአዲስ አበባ ከተማ ከንቲባ፣ የምድር ጦር ዋና አዛዥ፣ የፖሊስ ሠራዊት ዋና አዛዥ፣ የክቡር ዘበኛ ዋና አዛዥ፣ የህዝብ ፀጥታ ጥበቃ ዋና ሹም፣ የልዩ ካቢኔ ሹምና የዩኒቨርሲቲው ፕሬዝዳንት

የኮሚቴው ተሳታፊ ሆነው፤ “የተማሪዎችን ፀጥታ ለማስከበር” በሚል ተከታዩን ውሳኔ አሳለፉ።

“የኢትዮጵያ ተማሪዎች በየጊዜው እየተነሱ ትምህርት በማቆም በህዝብ ንብረትና ህይወት ላይ እደጋ በማድረስ ትምህርት ቤቶችን በመሰበር፣ የትምህርት እድገት እንዲጨናጎል፣ የልጆች እድል እንዲሰናከል፣ ህዝብና የመንግስት ባለሥልጣን የሚዘልፍ ሕገወጥ ፖለቲካ አዘል የሆነ ልዩ ልዩ ጽሁፍ በመበተን ግርግርና ሽብር አድርገው ፀጥታ በመንሳታቸው ጉዳይ ግርግጫ ጃንሆይ፣ ልዑል አልጋወራሹ፣ ክቡር ጠቅላይ ሚኒስትር፣ ክቡራን የዘውድ አማካሪዎችና የካቢኔ ሚኒስትሮች ባሉበት ሰብሰባ ተደርጎ አጥፊ እንዲቀጣ፣ ትምህርት የሚፈልግ እንዲግር ፀጥታው በአስራ አራቱም ጠቅላይ ግዛቶች በሚገባ እንዲከበር ተብሎ በተወሰነው መሠረት ከዚህ በላይ በተዘረዘሩት ባለስልጣኖች ስለተማሪዎች ፀጥታ ማስከበር ቀደም ብለው ስለተቋቋሙ ጉባኤው ሰብሰባ አድርጎ ከዚህ ቀጥሎ በተመለከተው መሠረት እንዲፈፀም ወስኗል።

ውሳኔ

1. “ማናቸውም የዩኒቨርሲቲ፣ የ2ኛ ደረጃና የግዛት ትምህርት ቤት ተማሪዎች እንግራለን ካሉ ፀጥታ ነሾችን ለመከላከል ፖሊስ ትምህርት ቤት ውስጥ ገብቶ እንዲጠብቅ፣
2. ብጥብጥ ያሰነሱ የተማሪ መሪዎች እንዲያዙና እንዲቀጡ፣ ቅጣትም ከልማት ጋር የተያያዘ አድካሚ ስራ እንዲሆን፣ እንግርም ብለው ከትምህርት ቤት የወጡት ተማሪዎች ዳግመኛ እንዳይገቡና እንደወጡ እንዲቀሩ፣
3. ተማሪዎች በየጊዜው የሚያደርጉትን ሕገወጥ ስራ ህዝብና ወላጆች እንዲያውቁት በወላጆች ኮሚቴ በኩል በቴሌቪዥን፣ በሬዲዮ፣ በጋዜጣ፣ በገዥዎች ጭምር ያለማቋረጥ እንዲሚገባ እንዲገለፅ፣
4. ሕገወጥ የሆኑ የዩኒቨርሲቲ፣ የኮሌጅና የ2ኛ ደረጃ ተማሪዎች ማኅበር ጥፋታቸው በፖሊስና በፀጥታ በኩል ተጣርቶ ለዩኒቨርሲቲ ቦርድና ለትምህርት ሚኒስትር እያቀረቡ ማኅበሩ እንዲፈረስ ማድረግ፣
5. ትዕዛዙን አክብረን እንግራለን ያሉ ተማሪዎች ጥቂትም ቢሆኑ ጥበቃ እየተደረገላቸው እንዲሆኑ፣
6. በዚህ ቃለ ጉባኤ በቁጥር 2 የተመለከቱና፣ ከትምህርት ቤት ከወጡ በኋላ ጥፋታቸውን እየቀጠሉ የሚግሩትን እንዳይማሩ የሚያውኩ ለጥፋት ስራ የሚዘጋጁ ተማሪዎች ሲገኙ በ28ኛው ዓመት በቁጥር 13 በአንቀጽ 3 በፊደል “ሀ” መጋቢት 27 ቀን 1961 ዓ.ም በወጣው ነጋሪት ጋዜጣና ይኸው ፀንቶ

የሚቆይበትን ጊዜ በማስረዘም በ31ኛው ዓመት ቁጥር 5 በ"ሀ" ፊደል ታህሳስ 19 ቀን 1964 ዓ.ም በወጣው አዋጅ መሠረት ፖሊስ እየያዘ አስፈሪዶ ቅጣታቸውን እንዲቀበሉ ያደርጋል።

7. አጥፊ ተማሪዎችን ፖሊስ እየሰበሰበ፣ ብዛታቸው ከፍ ያለ እንደሆነ በፀጥታ ማስከበሪያ አዋጅ መሠረት ለአገር ግዛት አቅርቦና አሰወሰኖ ለጦር ሠራዊትና ለክብር ዘበኛ ያከፋፍላል።
8. ተማሪዎች በጥፋታቸው ሲቀጡ ለዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች የዩኒቨርሲቲ አስተዳደር ለሌሎችም ተማሪዎች የትምህርት ሚኒስትር ለምግብና ለሌላ ወጪ የሚሰጠውን ገንዘብ ተማሪዎች ለተሰሩበት ክፍል ይከፍላል። ከዩኒቨርሲቲና ከትምህርት ሚኒስትር የሚገኘው ተመላሽ ባይበቃ በተለየ ቀርቦ እንዲፈቀድ ይደረጋል።
9. እነዚህ ከዚህ በላይ የተመለከቱት ውሳኔዎች በአስራአራቱም ጠቅላይ ግዛቶች፣ አውራጃዎችና ወረዳዎች እንዲሰሩባቸው ስለተወሰነ ክቡራን ጠቅላይ ገዥዎችና የጠቅላይ ግዛት እንደራሴዎች፣ የጠቅላይ ግዛት ፖሊስና ዋና አዛዦች፣ የክብር ዘበኛና የብሔራዊ ጦር አዛዦች፣ የጠቅላይ ግዛቱ የትምህርት ስራ መሪ፣ የአውራጃና የወረዳ ትምህርት ቤቶች ስራ መሪዎች በአገረገዥዎች ኃላፊነት እየተሰበሰቡ በጎብረት ፕላን በትእዛዝ እያወጡ ያፈፀሙን ውጤት በየጊዜው እንዲሰጡ ማድረግ ነው።

የሰብሳቢውና
የአባሎች ፊርማ
ያገር ግዛት
ሚኒስትር
ማሕተም

አንድ የህዝብ አመፅ የተነሳበት መንግስት እንዲህ አይነት ውሳኔ ከማሳለፍ የተሻለ ምርጫ ይኖረዋል ብሎ ማሰብ ቢከብድም፤ የወረዳና የአውራጃ ገዥዎች እንዲሁም ውሳኔውን ለማስፈፀም የተፈቀደላቸው ሹሞች ግን ከዚህ ጠንካራ ውሳኔ ያለፈ ተጨማሪ በደል በየግዛቱ መፈፀም ጀመሩ። የአመፀ ተባባሪ ያልሆኑ የተማሪ ወላጆችን በሌላ ቂም በቀል "ተባባሪ ናቸው፣ አነሳስተዋል..." እያሉ በመወንጀል ማሰር፣ ማንገላታት፣ መዝረፍ፣ መግደል ሆነ ስራቸው።

በውሳኔው ደስተኛ ያልነበሩ ተማሪዎች መኖራቸው ሳያንስ፤ ይህ መሰሉ ተደራቢ ሕገወጥ የሹማምንቱ ዝርፊያ በመጨመሩም የአውራጃና የወረዳ የ2ኛ ደረጃ ትምህርት ቤት ተማሪዎች እና መምህራን የየግዛቱን

ሹማምንት ሕገወጥ "የአመፅ ቅጣት"ን ተቃውመው ወደ አደባባይ መውጣት ጀመሩ።

የስተማ ውስጡ ተመሳሳይ እርምጃም አመፀን የበለጠ የሚያጋግል እየሆነ ሄደ። አጠቃላይ የአመፅ እንቅስቃሴ ሁኔታ የሁሉንም የጎብረተሰብ ክፍል ትኩረት በመሳቡም ሁሉም የየራሱን ብሶት ይዞ ወደ አደባባይ እንዲወጣ የሚጋብዝ ነበር።

ይህ በእንዲህ እንዳለም የኢትዮጵያ መንግስት ከዓለም ባንክ በተሰጠው የገንዘብ እርዳታ 30 የውጭ አገር፣ 51 የአገር ውስጥ የትምህርት ባለሙያዎችና 69 የመንግስት ሠራተኞች በጋራ ሆነው ብዙሃኑ መምህራን ባላወቀው መንገድ በሚሰጥ አጥንተው ያቀረቡትና በ1967 ዓ.ም ሊተገበር የታሰበው አዲስ የትምህርት ፖሊሲ በመምህራን ማኅበር ዘንድ እንደተሰማ ተጨማሪ ከፍተኛ ቁጣ አሰነሳ።

በ150 ባለሙያዎች ለሁለት ዓመታት ተጠንቶ የቀረበው አዲስ የትምህርት ፖሊሲ "ሴክተር ሪቪው" የተሰኘው ሲሆን፤ ዓላማውም ከ1934-1965 ዓ.ም ድረስ የነበረው የኢትዮጵያ የትምህርት ፖሊሲ ተደራሽነቱ አጥጋቢ አልነበረም፤ ለህዝቡ የሙያ ትምህርት በዝቅተኛ ደረጃ በስፋትና በብዛት ማዳረስ ያስፈልጋል" የሚል ነው።

ይህ ዓላማ ሊተገበር መሆኑን ዘግይተው የሰሙት መምህራን "ይህ አይነቱ ትምህርት አውጭጭ ደን ለቅኝ ተገዥ አገራት ህዝቦች ያስተምሩት የነበረው ዝቅተኛ የሙያ ትምህርት ስለሆነ አያስፈልግም" በማለት የመንግስትን እቋም የሚያጣጥል የቅስቀሳ ዘመቻ ከፈቱ። የዚህ ዘመቻ መሪ የኢትዮጵያ መምህራን ማኅበር /ኢ.መ.ማ/ ሆነና፤ አዲሱን የትምህርት ስርዓት በመቃወምና የደመወዝ ጭማሪ ጥያቄን በጥምረት በማንሳት አገዛዙን ተፈታተኑት። የ1ኛና የ2ኛ ደረጃ ተማሪዎችም ከኢ.መ.ማ ጎን ተሰለፉ።

በ1941 ዓ.ም የተመሠረተው የኢትዮጵያ "መምህራን ጎብረት" የመጀመሪያው የሙያ ማኅበር የነበረና በ1958 ዓ.ም በመንግስት ዘንድ በይፋ ታውቆ የኢትዮጵያ መምህራን ማኅበር /ኢ.መ.ማ/ የሚል ስያሜ ይዞ የቀጠለ ማኅበር ነው።

ኢ.መ.ማ በብሔራዊ ደረጃ ከተደራጀ በኋላም እስከ 1964 ዓ.ም ድረስ የአባላቱን ቁጥር እና የገንዘብ አቅሙን እያዳበረ ሄደ በ14ቱም ጠቅላይ ግዛቶች ቅርንጫፍ ማኅበራት ያሉት ግዙፍ ድርጅት ሆኖ ነበር። የመምህራን የመረዳጃ ድርጅት እስከመመስረትም ድርጅቱ። የአገሪቱን የፖለቲካ ጉዳይም በየዓመቱ በሚያካሂዱት ጉባዔ ላይ እያነሱ ሲወያዩበት ቆይተዋል።

ኢ.መ.ማ በመስከረም ወር 1966 ዓ.ም በአርባ ምንጭ ከተማ ባካሂደው በ8ኛው ዓመታዊ መደበኛ ጉባዔ ላይ የ"ሴክተር ሪቪው"ን ጉዳይ